

ČASOPIS

PRO

KATOLICKÉ

DUCHOWENSTWO.

WYDÁWÁN

OD

KNJŽECJ ARCIBISKUPSKÉ PRAŽSKÉ

KONSTISTORIE.

SEDMÝ ROČNJ BĚH.

Swazek třetj.

W PRAZE 1834.

W knjžecj arcibiskupské knihtiskárně, řjzenjm W. Špinky.

Ut enim sine fide spes non habet firmitatem, ita sine spe
fides non potest habere mercedem.

S. Chrysost. Homil. de fide.

I.

*O wnitřnjm spogenj Kristowa z mrtwých wstá-
nj s celau saustawau božského zgewenj.*

Od

J. J. Raisa,

kaplana w Kopidlně nad Leštinau.

§ 1.

U w o d.

*Newstal-li Kristus z mrtwých — pjše swatý
Pawel w swém 1. listu ke Kor. XV, 4. — tedy
gest daremné kázanj naše, a daremné gest i
wjra naše, patrně dáwage na rozum těmito slo-
wy, že z mrtwých wstánj Kristowo gako základnj
gest kámen, na němž netoliko celá saustawa kře-
stanského učenj wjry, ale i to přewelebné stawenj
cjrkwě Kristowy pewně a bezpečně gest založeno.
To dobře cjtili wsickni ti, kteřj na tento nowý
Jerusalém, genž před nimi wždy u wětšj a wětšj
kráse a welebnosti wystupowal, nešlechetným pa-
trili okem; a protož, kolikkoliw w praudu časů
proti prawé cjrkwě Kristowě powstalo nepřátel, od
židowských zákonnjků, až do neynowěgšjch neka-*

tolických učitelů, *) od Epikuregského mudráčka Celsa, až do vydawatele nekřesťanského spisu *die Stunden der Andacht*, wsickni proti z mrtvých wstánj našeho Spasitele zbraň swého wtipu obraceli gsau, a až posud obracegj; usilugjce tuto pro weškerau wjru Kristowu naneyweyš důležitau udalost buď docela zapřjti, buď přirozeným způsobem wyložiti; tau se kogjce naděgj, že, podařj-li se jim onen základnj kámen wjry Kristowy podwrátiti, i založené na něm stawenj samo od sebe padne, a w zřjceniny rozwalj se.

Než marné bylo až posud gegich namáhánj, marné všeccko skeptické gegich důwtipnosti wynasnaženj! Základ, gegž Bůh cjrkwí swé ráčil položit, až posud ani w tom neyменьším se nepohnul, a protož i to welebné město Božj, genž na něm gest založeno, netoliko na wzdor všemu nepřátelskému namáhánj wždy dál a dál se rozširuge, ale gako všeccka stawenj staré, dokonalé práce tu obzwláštnj do sebe má powahu, že čjm déle stogj, tjm pewněgšj gest, a tjm bezpečněgi útokům wzdoruge nepřátelským.

§. 2.

Gakým způsobem bogugj nepřátelé náboženstwj Kristowa proti z mrtvých wstánj Spasitele?

Wsickni, genž proti Kristowu z mrtvých wstá-

*) Viz Religionsfr. X. B. 1. II. Kirchenhist. Bemerk. sub artic. Preussen.

nj swôg ostrili wtip, přirozeně a pohodlně we dvě třjdy se dagj uwesti, wzhledem na tu zbraň, kteraužto proti oně prawdě gsau bogowali.

Některj všeco to, co se w sw. ewangelium o mnohonásobném zgewenj Spasitele po geho smrti wyprawuge, za dobře zwedený klam, za pauhé mámenj smyslů, aneb za bágku od učedlnjků wymyšlenau pokládagjce, swědky Kristowa z mrtwých wstánj buď za podwedené, buď za podwodnjky vyhlašugj. W gegich čele stogj Epikuregský mudrc Celsus, genž okolo roku 130 — 140 p. K. *) proti náboženstwj křesťanskému weřegně wystaupil se spisem, opatřeným tjm chlubným názwem: *Ἀθεῖος λόγος*, kterýžto spis z wětšjho djlu od Origena, geg wywrátiwšjho, až na naše časy dochowán gest. W druhé knize tohoto spisu Celsus, nechage mluwiti Žida, a twrdě, že to, co se o z mrtwých wstánj Kristowě wyprawuge, lépe dokázáno nenj, nežli bágky o Orfeowi a Herkulesowi, gesto do pekla sstaupiwše opět se nawrátili, takto mluwiti pokračuge: „Muselo by se skaumati, zdali kdy gaký člověk, *skutečně* umřew, *skutečně* opět z mrtwých wstal. Wy se domnjwáte, že výborně waše bágka opatřena a wyljčena gest, gesto gste weliký křik umjragjcjho Ježjše, zemětřesenj a zatměnjj wymyslili. Dokládáte, že tento člověk,

*) Wiz Apologetiku křesť. katol. w tohoto časopisu 3ho ročnjho běhu swazku IV. str. 557.

genž se muk sprostiti nemohl, po swé smrti wstal z hrobu, že znamenj odprawenj na swém těle, že swé hřeby proražené ruce ukázal. Kdo to všechno widěl? Snárská žena, gakož sami připauštjete, aneb někdo z těch, genž k tomu samému kauzedlnictwj (s Kristem) přiznáwali se. Takowémuž snilo se o tom dle gehu tehdegjho uspořádánj mysli; on to widěti se domnjal, co žádal, gakož se giž mnohým giným wedlo; aneb ráděgi, gakož za to mám, chtěl tjnto zázrakem naplniti lidi obdiwenjm a užasnutjm, a giným pomocj lži na ruku dáti, gakby i oni giné podwáděti měli.“ *) Gakož z tohoto mudrowánj patrnó, i ti, kterj swědky z mrtwých wstánj Kristowa za pauhé šjlence a snáře držj, i ti, kdož ge z wymyšleného a šťastně wywedeného podvodu winj, společně pod Celsowu se mohau postawiti korauhew.

Nekřesťanštj bohomluwci našeho věku z gedné strany skrze swau zběhlost w historické kritice gednomyslné, ano vlastnj krwj podepsané swědectwj tolika mužů, genž Krista po gehu smrti častěgi widěli, 40 dnj snjm obcowali, gehu tělo a rány ohlédali, s njm mluwili a gedli, zawrhnutí neb wywrátiti nemohli; z druhé strany ale pro swau newěru, kterážto každý zázrak, křesťanskému náboženstwj magjcj slaužiti za podporu, zawrhuge, *skuteč-*

*) Bergier's hist. dogmat. Abhandlung von der wahren Religion Th. X. S. 44.

ne z mrtvých wstánj Spasitele připustiti nechťeli. Což gim tedy pozůstáwalo giného, než wymysliti a namluwiti všem, kdožby tomuto nemotornému wýtworu newěry wjuu přiložiti chtěli, že Kristus, gen na oko mrtwý, do hrobu položen, třetjho dne opět obžiwнул, docela přirozeným způsobem z hrobu wyšel, a učedlnjkům swým se ukázal? Toto mjuňnj, — ač temně gen, a smnohau obálkau — přednášj se w nemálo oblíbených *Stunden der Andacht*, w kterémžto spisu w oděwu křesťanském pauhý rationalismus se nám podává, a pod zbožně zněgjcjm názvem lhostegnost k wjře newycwičenému čtenáři do srdce se štěpuge. *) W tomto spisu tedy nekřesťanský rationalista, učiniw neyprwé to připamatowánj, že kdo z mrtvých wstánj Kristowo na prosto zapjrá, docela se dělj od toho, kdo si onu udalost swým způsobem wyložiti a pochopitedlněgšj učiniti hledj, (ač, žeby mezi oběma těmato gakého podstatného rozdjlů bylo, nahljdnauti nemohu) wyprawuge, gak se Kristus po swé smrti Mářj Magdaleně, gak se učedlnjkům zgewil; a tjmto wyprawowánjm dost patrně na gewo dává swau wjuu, že Kristus ne z mrtvých, ale z gakés toliko mdloby powstal. Nebo že ti, gimž se uká-

*) A přede by nám Wjmarský P. generálnj superintendent Rōhr a ginj protestantštj učitelowé rádi namluwili, že w tomto spisu, který přjmo k tomu směřuge, by wšecku wjuu w Krista wardci čtenářů otráwil, prawé křesťanstwj gest knalezenj !!

zal, hned ho nepoznali, nezdá se mu nic býti diwného, gesto prý *ten cizj oděw*, gegž, z hrobu wysed, bez pochyby si wypûgčiti musel, *a zbledlá po tak welikém krwe ztracenj twár* musely geg učiniti neznalého. Newjm sice, zdali, co u sw. Luk. XXIV, 16. čteme: *Oči pak gegich držány byly*, *) *aby ho nepoznali*, něco wjce nechce říci, než že cizj toliko oděw a bledá twár neznalým ho činily; však co na tom, gestliže těchto několik slow zdá se odporowati nadřečené báge, geli-kož snadno se dá dowoditi, že Kristowo z mrtwých wstánj chtjti upjrati celému pjsmu sw. — kteréžto přede tak nazwanj reformátorowé za gediné prawidlo wjry prohlásili, a kterýmž dost chytře Zschokké každé pagednánj onoho spisu otwjrá — wzdo-ruge, a weškeré saustawě zgewenj Božjho stogj na odpor. —

*) *Κρατεω, firmiter teneo*, patrně w tomto mjstě ten do sebe má wýznam, že Kristus ne bledau twárj a cizjm oděwem, ale božskau mocj swau na gegich smysly účinkowal tak, že ho, ač déle s nimi šel a o sobě samém rozmlauwal, nepoznali až w lámánj chleba, w kterémž okamženj i gegich očjm newiditedlným učinil se. A však i toto rychlé zmizenj docela přirozeným způsobem wykládá si Zschokke, genž onoho spisu wydawatelem má býti; neboť slowa sw. Luk. XXIV, 31: *Και αὐτός αἰφαιρῶς ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν*, nic mu wjce newyznamenáwagj, nežli: Er verschwand *in der Dunkelheit des Abends*, a tak zřegmé na gewo dáwá swé mjuěnj, že Kristus, wysed z hrobu, nikoli neměl tělo *slawné, mocné, duchownj* (ἐν δούλῃ, ἐν δυνάμει, πνευματικῶν dj sw. Pawel 1 Kor. XV. o wzkrjšeném těle křestana) alebrž tělo, gegž wšem zákonům přirozenosti, gako kdy prwé, podlehalo.

§. 3.

Čeho při otázce o wskrjšení Páně šetriti třeba.

Gakož onino dwa slawného wskrjšení Páně odpûrcowé, tak i všickni postaupenci gegich w tom se srownáwagj, že tuto naneyweyš důležitau udalost z gegjho přirozeného historického spogenj wytrhše, samu pro sebe pozorugj, a tudy to sobě nemožno činj, pronésti o nj náležitý a prawý usudek. Geli gaký, i sebe nepatrněgšj děg w žiwotě lidském, spogen s mnohými předcházejcjmí činy, z nichžto co *následek* ze swých přjčin vyplýwá, a s mnohými následugjcjmí, s nimiž co *přjčina* se swými následky co neyaužegi gest spogen: musj w tomto swém přirozeném spogenj pozorowán a posuzowán býti, nemá-li usudek méně neb wjce se chýliti od prawdy. Kdo geg wytrhne z tohoto historického pořádku, kdo bez ohledu na gehu přjčiny, bez uwáženj gehu následků geg pozoruge, tomu se welmi snadno může zdáti nepochopitedlný, prawdě nepodobný a nemotorný; gesto, kdož naň u prostřed gehu přjčin a následků patřj, bez obtjže gehu prawdiwost si wykládá, a že tak a negináce státi se musil, nahljžj.

A taktě i z *mrtwých wstánj Kristowo* gako gediný člen z dlauhého řetězu, gediný děg z obšjrného historického spogenj udalostj, ne sice z aučinliwosti lidské pocházegjcjch, ale z ducha Páně vyplýwagjcjch, a k saustawě zgewenj Božjho přináležegjcjch. A zdali prwnj přjčinu této udalosti

— pakli gi pozorugeme za to, zač sama pozorována býti chce, a což skutečně gest, za gedinau totiž část té obšjrné saustawy zgewenj Božjho — zdali prwnj gegj přjčinu neb počátek neslušj hledati hned pod stromem *poznánj dobrého a zlého*, kde neskončené milosrdenstwj božské swé milosti plné uzawřenj k oblaženj padlého člowěka počalo rozwinowati? A gegj následky neb účinky, zdaliž budau mjtí konce, dokawádž gediný toliko zhřjwati se bude člowěk w blažjcjm swětle zgewenj Božjho? W této tedy přirozené řadě udalostj, mezi něž gako spogugjcj člen náležj, musj z mrtwých wstánj Kristowo býti pozorováno, toho což *předcházelo a následowalo* musj bedliwě býti šetrjno, pakli ho w prawém swětle widěti, a náležitý o něm usudek wynesti chceme. *)

*) Právě tak saudj o této věci muž, w gehožto wýkladu pjsem swatých hluboká učenost pod oděwem zbožné myslise skrywá, Kistemaker, genž w poznamenánj k 8mé kapitole sw. Lukáše napsal takto: In unserer heiligen Religion, in der des neuen Bundes — um des alten nicht zu gedenken — steht alles unter sich im engsten Verbande Aus diesem reichen und kräftigen Inbegriff ein Einzelnes, zum Beyspiel, Eine wunderbare That . . . herausnehmen, und sie einzeln bestreiten, ist unnütz, und führt zu nichts; so wie es auch oft wenig frommt, gegen den Widerstreit sie einzeln zu schützen, und in weitläufige Gegenreden sich einzulassen.

§. 4.

*W gake'm potahu k celé saustawě božského zge-
wenj stogj z mrtwých wstátnj Kristowo.*

Skaumáme-li tedy wzhledem na weškeré zge-
wenj božské a ten účel, ku kterémuž dáno bylo,
z mrtwých wstátnj Kristowo, nelze gest zagisté
powažowati ge za přjběh, který sice se stal, ale
státi se nikoli nemusil; alebrž do očí padá, že spo-
genj gehu s weškerým zgewenjm tak auzké gest,
*žeby toto bez něho nedokonale bylo, a w něm
gediné gehu obzwláštnj že moc gest, skterauž-
to na rozum a srdce lidské účinkuge, sobě ge
podmaňugjc.*

Tento úsudek o *z mrtwých wstátnj Kristowě*
osprawedlniti, a gehu auzké spogenj s celým zge-
wenjm náležitě wyswětliti, gest úloha, kterau gsem
pro toto pogednánj wywolil sobě. A poněwadž u
weškerém zgewenj božském Messiáš ta wznešená
gest osoba, na kteraužto všecko ostatnj se wzta-
hugje, tak gako všecky poloměrowé něgakého kola
z gehu středu vycházegj a k němu směřugj; Kri-
stus ale, gakožto ten dáwno zasljbený, a taužebně
čekaný wykupitel we světě wystaupil, a za něho
wůbec uznán býti gest chtěl: tedy k wywedenj
toho, což gsem si uložil, gakž se domnjwám, ne-
slaužj nic wjce, nežli ukázati, že Kristus z mrt-
wých wstáti musil, aby *sauplna učinil zadost
messiášskému úřadu swému, a pak aby také*

každému zgednal možnost poznati geg, za prawého Messiáše.

Nechá-li se tato spogenost z mrtwých wstánuj Kristowa s ostatnjm zgewenjm dokázati, budeť patрно, že tato udalost, nad njžto tak mnozj se horšj, nikoliw wěc lhostegná, ale owšem tak důležitá gest, že gj weškerá božského zgewenj saustawa stogj aneb padá.

§. 5.

W čem záležel úřad messiášský?

W čem měl záležeti úřad budaucjho Messiáše aneb co od něho pokolenj lidské mělo očekáwati, zgewil Duch Páně hned tenkráte, když prwnj paprslek naděge budaucjho wykaupenj zalesknul se kleslému člowěku; prwnj paprslek, gešto bezpečně byli očekáwali, že přede gedenkráté rozednuj se.

W třetj totiž kapitole prwnj knihy Mogžjšowy čteme, že když držel Hospodin saud nad lidmi, kterjž se byli prohřesili, i nad swůdcem, genž gich zawedl, k swůdnému hadu promluwil takto: v. 15 : *Nepřátelstwj položjm mezi tebau a mezi ženau, semenem twým a semenem gegjm; o-no *) potře tobě hlavu, ty ale budeš anklady činiti patě geho.**)*

*) Dle textu půwodnjho, kde **קָרָא**, ač w knihách Mogžjšowych ne zřjdeka o obogjm pohlavj užjwá se, w tomto mjestě spogeno s slowescem w třetj osobě mužského pohlavj **רָשָׁתָּהּ**, nikoliw na **אִשָּׁתָּהּ**, ale na **וְרָעָהּ** wztahuge se. Že **וְרָעָהּ** i o gediném potomku užjwá se, widěti gest, 1. Mogž. IV. 25.

**) Toto mjsto netoliko židé, (gako Jonathanowo a Jerusalémské Targum a neyznamenitějšj Rabinowé) wsickni

Hle! to prwnj zasljbenj Wykupitele, od sw. Otců nazwáno *προτοευαγγελιον*, w němž i o úřadě, i o utrpenj budaucjho Messiáše w krátkosti zmjnká se činj. Tento gehó úřad wygádřen gest těmi slowy: *Ono* (semeno, neb gedén z potomků ženy) *potře tobě hlavu*. A což zawjragj medle do sebe tato slova? Wzezřenj na ten bjdný staw, do něhožto skrze hřjch prwnj rodičowé uwrhli se, může neylépe obgasniti prawý smysl těch slow, gimiž naprawenj gehó gim bylo oznámeno a zasljbeno. Dle zřegmého swědectwj pjsem swatých lidé, bywše i dle těla stwořeni k nesmrtedlnosti, tuto wznešenau přednost swau před ostatnjmi žiwočichy skrze požjwánj owoce zapowězeného pro sebe i pro weškeré potomstwo ztratili gsau. 1. Mogž. II, 16. 17. III, 19. conf. Řjm. V, 12. A wšak tělesná smrt byla toliko djl toho trestu, gjmž Hospodin stjhal hřjch prwotný. Upadše prwnj rodičowé w nemilost Božj, dokudž za hřjch nebylo dosti učiněno, nemohli se těšiti tau naděgj, že spasenj wěčného dogdau. Obraz Božj, ku kterémuž stwořen byl člověk 1. Mogž. I, 26. 27. a který záležj

a. Otcowé a s nimi weškerá katolická cirkew, ale i ti z protestantských bohonluwců, kteří před Baalem, tak nazwaným naturalismem, až dosud (aspoň beze wšj wýminky) kolena swá neohýbali, na Krista potahugj. Mjsto wšech budiž gmenowán gediný slowutný Herder, genž prawj, že toto mjsto, pokudž Kristus k wywrácenj bjdy z hřjchu poslé nejwjce aučinkowal, obzwláště o Kristu musj wykládáno býti. Briefe über das Studium der Theologie.

w tom, že člověk, wéwodě nade všechny živočichy, swrchowanau prawdu poznáwati, a neyswětěgšj wůli Božj dle swé přemožené powahy mohl wykonáwati; Efes. IV, 24. Coloss. III, 10., oným prwnjm hřjchem byl zhyzděn; rozum geho byl zatemněn, a neschopný učiněn ku poznánj toho, čehož neywjce gest třeba, 1. Mogž. III, 8; wůle geho, odchýliwši se od toho, genž sám w sobě dobrý gest a swatý, ke zlému se obrátila 1. Mogž. 8, 21., a „duše člověka,“ — gako krásně napsal swatý Augustin — „w přewráceném užjwánj swobody swé zaljbenj nalezšj, a zdráhajjc se slaužiti Bohu, tjm i předeslé těla hotowosti ke službám swým se zbawila, tak že spustiwši se dobrowolně swrchowaného Pána nad sebau, nižšjho sluhu swého po swé wůli udržeti mocna nebyla.“ — „Od toho tedy zlého užij swobodné wůle — dokládá dále tentýž swatý učitel — počalo se všelikých pohrom pořadj, po němžto giž we swém počátku pokažené, a gako z kořene porušené plémě lidské od bjdy k bjdě přecházj až na zlý konec druhé smrti, která ale nemá konce, těch gediné wygjmajjc, kdož z milosti Božj k wyswobozenj přicházegj.“

Tělesná tedy i duchownj smrt, a smutné přewrácenj weškeré lidské přirozenosti, genž s hřjchem prwotným weškeré pokolenj lidské zachwátilo, Řjm. V, 12., bylo to zhaubné owoce, gež prwnj člověk se stromu poznánj dobrého a zlého byl utrhl.

A však, ač *hřjšnj*k nesměl ugjtí trestu, *zawedený* neměl přede zůstati bez útěchy. Odebjragjcjmu se z ráge, w němž s newinnostj zůstawił takměř celau blaženost swau, učinil Hospodin to zasljbenj, že bjda, kteraužto had na něho byl uwalil, nemá trwati věčně, že se narodj gedenkráté z ženy, kdož, ač skrze hada mnoho trpěl, tomuto starému swůdnjku hlavu potřé, geg docela přemůže, a člověku možnost zgedná z této bjdy wywážnauti, a opět wyniknauti k blažené dokonalosti, w njž před hřjchem se nacházel, pokudž s uraženau sprawedlnostj božskau se to dá srownati. Tuto naděgi mohl s sebau člověk z ráge wzjtí, co sladkau útěchu w mnohotwarné bjdě wyhnanstwj swého. Měl-li ale zasljběný Wykupitel potřjtí hlavu pekelnému hadu; měl-li pokolenj lidské wyswoboditi z té poroby, w kterauž skrze hřjch bylo kleslo: tedy musel (wzhledem na zlé způsobené hřjchem), *člověku z toho nepřirozeného stawu, do něhož ho uwede smrt, odděljc tělo od duše, k stawu prwotnjmu opět dopomoci, a gemu milost Božj, i ztracenau k dosaženj žiwota věčného schopnost wygednati.*

Tot byl ten weliký úkol budaucjho Messiáše; a geho *wywedenj*, aneb *progewenj* potřebné k geho wykonánj *moci* ten důkaz, gjmž messiášskau swau důstognost před lidmi potwrditi, a nade všecku pochybnost měl wywýšiti.

§. 6.

*Gak mohl Messiáš wzhledem na tělesnou smrt
svému úkolu učiniti za dost?*

Gen třemi slowy, gak gsme widěli, ponawrlh Otec nebeský padlému člověku, co od budaucjho Messiáše má očekáwati, a tento prwnj paprslek naděge nezašel nikdy w lidu wywoleném. Ač nemnozy z židů, gimžto bylo ono prwnj zasljbenj, a všeco, což se na ně wztahowalo — celé zgewenj — zachowati a opatrowati, z té, gak se mi zdá přirozené přjčiny, že člověk wůbec na všeco, co do oěj nepadá, snadně zapomjná, a člověk *tělesný* zwlášť, toho *což ducha gest*, nechápá, 1. Kor. II, 14., Messiáše, co wykupitele od *wěčné*, od *duchownj* smrti, očekáwali: přede za dnů Kristowých, kde naděge Wykupitele w radostné dozráwala vyplněnj, nalezáme wůbec mezi židy rozšjřenau tu wjru, že když Messiáš přigde, všickni mrtwj z hrobu wstanau, wjru, gegjžto kořen w onom prwnjm zasljbenj se hledati musj. *)

*) Tato wjra i u pozdnějšjch židů zachowala se. Tak, abych gen ta neykratšj swědectwj uwedl, prawj Rabbi Isaak Abarbenel w swé předmluwě k Jesaiášu takto:
חֲרַשׁ ה' ה' חָרָא שׁוֹהִיָּה זֶמֶךְ הַחַיִּים כִּימָן קִמּוֹן חֲגֻלָּה
או קרם אליו

t. g.: „Čtrnáctý základ gest, že čas z mrtvých wstánj bude w čas shromážděnj rozptýlených (židů skrze Messiáše) aneb aspoň ne daleko od něho.“ — Podobně píše i Rabbi Kimchi, wykládage slowa Jes. 66, 5. o nichž prawj: עַל טַבַּח הַנִּמְמֹת או לִפְנֵי טַחַם (חֲחֻרָם) עֲתָרִים

Těla z mrtvých wzkrjšenjm mohl a měl tedy Messiáš swému úřadu z částky učiniti za dost, a swau messiášskou důstojnost před světem osvědčiti. Tak to žádala powaha toho samého úřadu, tak to očekávala všeobecná wjra židů, genž blaudili toliko wzhledem na čas, kdy ono všeobecné z mrtvých wstánj státi se mělo. Dle nezpytatedlného saudu sprawedlnosti božské, genž smrt nad hrjchem prwnjho člověka wyřkla, a toto prowiněnj we všech potomcjch Adamových stjhá (gelikož wsickni, z ledwj člověka pokaženého pošlj, na těle i na duši porušenj, tomu wznešenému obrazu Božjmu, gegž twůrce djlu rukau swých wtiskl, nepodobnj, zaljbenj Božjho práznj, *τετρα γύσει ὀφθαλμοί* rodjme se) musili wsickni, podrobiwše se wyřknutému trestu, podstaupiti smrt, drjwe nežli skrze moc Wykupitele k prwotnjmu stawu měli se nawrátiti. A protož, když přišla plnost času, a Spa-

: להיות כהויות חטאים לימות המטות t. g. (Wztahuge se to) k odplatě dušj, aneb že oni (genž se třesau) za dnů mocj mrtwj wstáti magj. Wzhledem na to, ej mocj mrtwj wstáti magj, Rabjnowé nestegného gsau smeyslenj, an někteřj samému Bohu (u p. swrchu gmenowaný Kimchy k Jez. 26, 19.) ginj zase Messiáši wzkrjšenj mrtvých připisugj. O těchto poslednjch mluwě Rabbi Mosché bar Majemon w swém wykladu na 11. kap. Mišsny Talmud. tract. Sanhedrin, takto napsal: אומרים כי חתולת היא מיבא חטמיה ויהיה חטמים t. g.; „Prawj, (mnozj židowštj učitelowé) že naděgi magj, že Messiáš přigde, a mrtwé wzkrjsj.“ — Wjce swědectwj uwádj Eisenmenger w swém spisu: Entdecktes Judenthum II. Th. pag. 896. —

sitel náš weřegně wystauiw, za Messiáše uznán a přigat býti chtěl, všeobecně z mrtvých wstánj, gelikož tu poslednj udalost pokolenj lidského na této zemi předpowěděl, gi ale, gakožto ze swé moci pošlau, gakožto doplněnj messiášského úřadu swého představował. „*Nediwte se tomu,*“ prawj u swatého Jana 5, 28, (že gá, gakožto zasljběnj Messiáš obdržel gsem moc sauditi lidi,) *neboť přicházj hodina, kde všickni, kterj w hrobjch gsau, uslyšj hlas Syna Božjho: i pŭgdau, kterj dobré věci činili, na wzkrjšenj žiwota, kterj pak złé věci činili, na wzkrjšenj saudu.* Což mjuj Spasitel těmi slowy: *Uslyšj hlas Syna Božjho,* nežli že všickni mrtwj *k geho rozkazu,* následowně skrz působenj té moci, gižto co Messiáš do sebe má, z mrtvých wstanau? Tjmž způsobem i swatý Pawel, genž Korinským, že všickni mrtwj gedenkrátě wstanau, dokazuje, wzkrjšenj gegich Kristu neb Messiáši připisuge, takto napsaw 1. Kor. XV, 22.: *Gakož w Adamowi* (skrže Adama) *wšickni umjragj, tak i w Kristu* (skrže Krista) *wšickni obžiweni budau.* Χριστος tedy, משיח neb Messiáš gest to, gehožto mocj mrtwj magj gedenkrátě z hrobŭ wstáti. Tato wjra *w budaucj z mrtvých skrže Messiáše wzkrjšenj* tak rozšjřená, a gelikož giž w tom prwnjm zasljběnj Wykupitele wkořeněná, tak silná byla, že Kristus, mage za dáwno čekaného Messiáše národu Israelskému se prohlásiti, všeobecně z mrtvých wstánj předpowědět, a ge w okres aučinkowánj swé messiášské moci pogmauti musil.

§. 7.

*Gak musel Messiáš tuto swau moc před světem
osvědčiti.*

Gakož z předešlého §. widěti gest, musil ten, který měl býti poslán, aby starému škůdci hlauu potřel, skrze wzkrjšenj všech, genž zachwáceni pokutau hřjchu zemřeli gsau, zkázu hadem způsobenau naprawiti, a pokolenj lidskému wzhledem na geho tělesnost k tomu dopomoci stawu, w němž nalezal se před smutným prwnjho člowěka pádem. Toto těla *z mrtwých wzkrjšenj*, gako bylo doplněnj úřadu messiášowa, tak bylo též *newywratitelný* důkaz messiášowy moci a důstognosti; gelikož ten toliko nad wši pochybnost swau messiášskau důstognost powýšil, a proti všem důkladným námjtkám náležitě opatřil, kdo učinil všecko, čehož kleslé pokolenj lidské nadjti se mohlo dle zřegmé přjpowědi Božj od zasljbeného Wykupitele.

Poněwadž ale Messiáš dle uzawřené, a giž w oněch slowjch: *Ty budeš činiti auklady patě geho*, pronešené rady Swrchowaného trpěti a umřjti musil: kterak pak mohl, že moc má všecky někdy wyprostiti z wazby tělesné smrti, dokázati těm, kterj této přezádaucj proměny dočkati se neměli, gelikož drjwe zemřjti museli, nežli z mrtwých wstánj státi se mohlo? Pauhé zasljbenj tjm méně postačowalo, poněwadž mělo býti dáno národu, gehožto nemalý djl — Saduceowé — netoliko z mrtwých wstánj, ale i nesmrtedlnost duše, a byt-

nost duchů zapjral, a za wěc na prosto nemožnanu pokládal. *) Skut. Ap. XXIII, 8. Musilo tedy ono zasljbenj zázrakem býti potvrzeno, kterýžby ručil za geho vyplněnj. Gaký pak ale musj býti tento zázrak, táži se dále, aby k stwrzenj onoho zasljbenj postačował? Pakli z uspořádánj cje, genž

*) Gestit připamatowánj hodno, že gako onino zapjratele budaucjho těla wzkrjšenj, Mat. 22, 23. — tak i Saduceové našeho wěku, otrokové gsauce tělesnosti, i swými proti z mrtwých wstánj námjtkami to progewugj, že i swými žádostmi, i myšlenjm swým po zemi se plazj. K gich smyslu mluwj uštípačný Voltaire, genž w swém spisu: *La Raison par alphabet*, w němž ale plachý wtip za rozum, powrchnj mudrowánj za hlubokau mandrost prodává, pod názwem Resurrection takto prawj: *Le corps d'un homme réduit au pouissière, répandu dans l'air et retombant sur la surface de la terre, devient legume ou froment. Ainsi Caïn mangea une partie d' Adam; Enoch se nourrit de Caïn, Irad d'Enoch, Maviael de Irad, Matthusalem de Maviael; et il se trouve, qu'il n'y a aucun de nous, qui n'ait avalé une petite portion de notre premier père Or quand il faudra resusciter, comment rendrons — nous à chacun le corps qui lui appartenait sans perdre du nôtre? — Zdali pak Voltaire a genu podobnj giné zasluhugj odpowědi, než kterau Spasitel Saducea swého wěku odbyl, řka: *Blauďte, neznagjce pjsem ani moci Božj*. Mat. 22, 29. W skutku! kdyby naši nekřesťanstj mudrowé k tak čistému předstáwenj o těla wzkrjšenj byli w stawu se wzněsti, gak ge u p. swatý Pawel 1. Kor. XV. na ge wo dáwá; kdyby všemohaucnost božskau pjďj lidské malomocnosti neopowážowali se chtjt wyměřiti: nikdybychom podobných směšných proti z mrtwých wstánj námjtek neslyšeli. —*

má býti dosažen, powahu prostředků určití lze, domníwám se, že ten toliko zázrak k osprawedlněnj onoho zasljbenj gest postačitedlný, kterýž i že ono zasljbenj samo w sobě nic nemožného nenj, i ten' genžto ge učinil, dost moci má vyplniti ge, patrně swědčj a dokazuje. A nynj se giž osmělugi řjci: že k stwrzenj přjpowědi o budaucjm z mrtwých wstánj žádný zázrak wjce přjměřen nenj, gako z mrtwých wstánj samého Messiáše. Wstal-li Messiáš skutečně z mrtwých, zdali pak gestě *možnost* budaucjho z mrtwých wstánj w pochybnost lze uwáděti? Nemjnjm sice, aby se *možnost* budaucjho těla z mrtwých wzkrjšenj bez z mrtwých wstánj Messiáše na prosto dokázati nedala, gelikož připauštjme, že gako stwořenj, tak i budaucj obžiwenj našeho těla božskau všemohaucnostj se stane; nic však méně patrně gest, že wsecky námjtky, které opowážliwá důwtipnost proti možnosti všeobecného z mrtwých wstánj kdy může pozdwihnauti, gediné *z mrtwých wstánj* Spasitele wywrátiti, a poraziti gest w stawu, tak, že sw. Pawel směle mohl řjci: *Poněwadž pak káže se, že Kristus z mrtwých wstal, kterak někteřj prawj mezi wámi, že wzkrjšenj z mrtwých nenj (nemožné gest)?* 1 Kor. XV, 12. Nepostačowalo však, by Messiáš k osprawedlněnj swého zasljbenj gen okázal, že z mrtwých wstánj samo w sobě možné gest, gelikož z pauhé možnosti na skutečnost se zázrka učiniti nedá: alebrž zázrak, genž w tomto ohledu měl býti wykonán, musil také

býti postačitedlným rukogemstwjm, že Messiáš i potřebnau mocj opatřen gest, splniti také učiněné zaslíbenj. A i w tomto ohledu gest geho vlastnj z mrtvých wstánj ten důkaz, genž za dost činj všemu slušnému požadowánj rozumu lidského.

Nechat Messiáš za žiwa sebe wětšj zázraky konal, a wšjm právem pozornost a obdiwowánj lidské na se obrátil: kdyby byl po swé smrti w hrobě zůstal, kdyby geho tělo bylo wzalo porušenj, wěru! malau by pokolenj lidskému byl zůstawi naděgi, že skrze geho moc všickni mrtwj gedemkráte z hrobů wstanau. S gakau pak důwěrnostj mohau ubozj wěžňowé patřiti na toho, genž na swobodě gsa, wyswobozenj gim připowjdal, widauce geg nynj těmi samými okowy sewřena býti? S gakau bezpečnostj mohl by člověk očekáwati swého z mrtvých wstánj, wěda že ten, na němž naděgi swau stawil, sám co kořist smrti w hrobě zůstal? Gisté žádný zázrak, by i sebe wětšj byl, který Messiáš za žiwa wykonal, nebyl s to, lidem gasně dokázati, že smrti mocněgšj gest, dokawádž widěli, že smrt nad njm wjtězstwj slawj. Neměla-li tedy naděge budaucjho skrze Messiáše z mrtvých wstánj klesnauti: musil newyhnutedlně z mrtvých wstáti, a tak, že smrti mocněgšj gest dokázati. — A toto geho slawné z mrtvých wstánj, gakožto důkaz geho messiášské důstognosti, bylo zagisté tjm potřebněgšj, poněwadž Messiáš dle uzavřené od wěčnosti rady, gako člověk netoliko od smrti, ale i od swých nepřátel měl přemožen, a oha-

wnau smrtj z pokolenj lidského býti vyhlazen. Čjm wjce totiž toto ponjženj, tento hany a potupy plný konec geho důstognost messiášskau, podlé tehdegšjho židů o Messiášowi smýslenj, zatemňowal, a wjře w geho nadpřirozenau a práwě božskau moc překážel: tjm wětšj a gasněgšj bylo to swětlo sláwy, kteréž na geho důstognost a moc padalo z oslaweného hrobugeho. Neumřew smrtj přirozenau, snad gen u prostřed několika známých swých, ale skonaw w rukau neyauhlawněgšjch nepřátel před očima celého národu, skrze swé z mrtvých wstánj tjm patrněgi mohl dokázati, že *má moc položitj žiwot swůg, a má moc ho wzejti* *); že gest silněgšj nežli smrt, že má moc vyplniti zasljbenj, dané wzhledem na naše vlastnj budaucj z mrtvých wstánj. Pak mohlo pokolenj lidské, w Kristu spatřugjc smrt přemoženau, směle zwolati se sw. Pawlem: *Smrti, kdež gest wjtězstwj twé, hrobe, kdež gest osten twůg?* **) a w Kristowě z mrtvých wstánj mohl člověk swé vlastnj budaucj wzkrjšenj slawiti.

Tak bylo tedy messiášowo z mrtvých wstánj ten gediný prostředek, gjmž swůg úřad z gedné strany vyplniti, a důstognost swau před celým swětem mohl osvědčiti.

Neméně potřebné bylo z mrtvých wstánj Spasitele, pakli ge pozorugeme gakožto důkaz, že má

*) Jan 10, 18.

**) 1. Kor. 15, 55.

moc, padlého člověka opět s Bohem smjřiti, a gemu milost Božj, a ztracenau k dosaženj žiwota věčného schopnost opět wygednati.

(Pokračowánj.)

II.

Aforismy o liturgii.

Od

Vincencia Zahradnjka,
faráře w Křešiejch.

1. **S**lowem liturgie se mjnij služba Božj, anť člověk, slauže Bohu, vlastně sobě samému slaužj.

2. Služba Božj gestit úcta Božj; ctjme pak Boha, když srdce naše zahrřito gest city, kteréž žiwé předstawenj všemocnosti, maudrosti, dobroty a nesmjrné dokonalosti Božj w nás wzbuzuge.

3. Wšeliké, smyslů se dotýkagjcej řády, obsluhy, obyčege a ceremonie zahrnugjť se slowem liturgie, poněwadž liturgie gest ctěnj Boha, ctěnj Boha gest cos wnitrňjho, wnitrňnost pak duše našj rozněcowána býwá wěcmi, kteréž zagjmagjzewnitrňj smysly naše. Nepotřebugeť Bůh vysokých chrámů, stkwostného raucha kněžského, hudby, zwoněnj, kaděnj, swětla a podobných wěcj, ale my smyslňj lidé toho potřebugeme. Widitedlnými wěcmi wztyčen býwá duch náš knewiditedlnému Bohu.

4. Wyučowánj owšemť také k liturgii náležj, ale patřjť k nj i to, což se vlastně wyučowánjm zwáti nemůže. Učitel slowy vzdělává, liturgie i bez slow mysl k Bohu nese, a w srdci nábožná hnutí wzbuzuge.

5. Na welikémť gsau omylu, kdož myslj, žeby náboženské wyučowánj giný mělo konec, než liturgie.

6. Při wyučowánj téměř všeco záležj na učiteli: liturgie sama sebau působj. Učitel druhdy nic dokonce newzdělává, liturgie ale wždycky mysl zagjmá, a spasitedlné aučinky w nj provozuge.

7. Bludné gest domněnj, že spasitedlná moc a aučiniwost liturgie wyučowánjm stogj. Zachyce-ni býwáme u wnitřnosti duše, hledjce na Rafaelowy obrazy, na nedohledné daleko wln morských, na kwětaucj zemi, na hwězdnaté nebe. Prawá, wraucj láska nemá slow; tak i wraucj pobožnost. Bůh gest wrch a plnost wšj wznešenosti, wšeliká wznešenost ale té gest powahy, že přemáhá smysl náš, a nedá se w suchých zawřjti slowjch.

8. Ti, genž kázanjm neučj, nobrž rozpalugj toliko, a toliko do srdce, sjdla citů, zasahugj, tak zagisté chybugj, gako ti, genž skrze liturgii učiti gen chtěgj, a konánj liturgické w kázanj proměňugj.

9. Dokonalá liturgie ni rozumu, ni citu pěknosti a krásy, ni mravného smyslu neurážj, nobrž vše, což učj, wzbuzuge, těšj a náboženstwj w duši uwozuge, vše, což gest prawé, krásné, ušlechtilé,

wznešené, přjgemné a dobré, k sobě přiwtěluge, a ku vzdělánj wěřjch toho užjwati welj.

10. Král neobýwá w chýši, nobrž w palácu, a blesk, sláwa obkličuje osobu geho, aby zřegma byla důstognost a wywýšenost geho. Tak i liturgie té budiž powahy, aby mysl těch, kteřjž gj obcugj, cjtíla, že Bůh gest král králů, pán nebe i země. Zlato, stříbro, drahé kamenj spjše na oltár se hodj, než na trůn, korunu a oděw královský.

11. Při dokonalé liturgii gestí bohatstwj, rozmanitost a rozkošné střídánj obyčegů a řádů, w tom pak we všem se spatřuge gednota, poněwadž všeco měřj k poučenj rozumu a probuzenj mysli.

12. Dobrý strom se poznává po owoci, a dokonalá liturgie poznána býwá ne srownáwánjm gi s obecnými prawidly, nobrž skutečným cjtěnjm moci gegj. Slepý nemluw o barwách, a o liturgii nemluw, kdož gj dlauhým užjwánjm nezkusil.

13. K dokonalé, ideálnj liturgii tolik náležj, že spokogeni býti můžeme, ta-li, kterauž máme, liturgie, k ideálu i poněkud přistupuge. Nenj diwu, že při skutečné liturgii cos nedostatečného se nacházj. Diwiti bychom se museli, kdyby byla beze wšj wady a na wrchu dokonalosti.

14. Lehko gest, tupitj liturgii, kteráž gest w obecném užjwánj, a zákonně ustanowena: ale wymysliti liturgii, kterážby byla ta neylepsj, gestí wěc tak těžká, že každý rozumný welmi šetrně, mjrně a pokorně o liturgických změnách rozprávj.

15. Starobylost wáhy přidává liturgii a welebno-
sti, a důwodem gest dobroty gegj. Tau přjčinau
ti, genž w liturgii wše starowěké zlehčugj, wšecko
chtjce mji w nowém krogi a způsobu, ráz neroz-
umu swého na čele nosj.

16. Prospěšno gest, by liturgie w hlawnjch a
podstatných stránkách wšude byla tatáž, a protož
čjm který zákon liturgický gest obecnějšj, tjm peč-
liwěji bud' ostrjhan.

17. Kdyby každý biskup tworiti mohl liturgii
podlé zdánjswého: welicj by z toho pocházeli zmat-
kové a přeskodná zlá užjwánj. Poslušenstwj i w
liturgických wěcech wzácnu gest ctnostj.

18. Neyšpatnějšj liturgie gest dosti dobrá tu,
kdež liturgowé gsau řemeslnjci, gakož i neylepšj
liturgie málo spásitedlné má moci a aučinliwosti,
když se mechanicky odbýwá.

19. Powěděnj apoštolowo: „Čistým wše gest či-
sto,“ (Tit. 1, 15.) i na liturgii se může wztáhnau-
ti. Zbožná mysl wšude zagisté chutné, sjljcj po-
trawy nacházj. Swatj apoštolowé se zpjwánjm
žalmů wzděláwali, nelpjce při slowjch, a nemudru-
gjce, nemohlo-liby se giných slow užjwati.

20. Komu uwedená liturgie gest pohoršenjm, po-
horšenj toto wzato gest, ne dáno. Máš-li dosti oswj-
ceného rozumu, zbožné horliwosti a srdečné poko-
ry, a umjš-li w liturgické obyčege wzděláwagjcy
wnášeti smysl: nebudeš žádati, by weškerá liturgie
hued naprosto učiněna byla nowau. Pak tobě i roz-

křičený exorcismus dobrý swûg mĵti bude rozum, a pomnjš, že i pán Ježš exorcizował!

21. Dogmatika liturgickým řádům obzvláště stogj za základ, a protož kdo si dogmatiky wážitĵ neumj, i liturgie sobě newážj, a kdyby možná bylo, liturgii by uwedl plnau mělkého, nechutného mrawoučenj, liturgii, z kteréžby malý, nuzný, uhlazený, lĵčený a wětrný gakýs duch wyhlĵdal.

22. Opatrnj tohoto swěta dj: „Proč wždy gedno a též? Zemdliti musj duch, an se ustawičně gednostegná wěc opáčj.“ Ty a takowé řeči ze studeného srdce pocházegj, ze srdce, nepřiwyklého zbožným wýlewům.

23. Modlitba Páně a podobné modlitby častějšm opakowánjm netratj dobroděgné moci swé. Pronášj-li ge liturg s prawým mysli pohnutjm: tedy práwě skrze častějšj opakowánj gasněgi a hlaub w mysl lidu se wkládagj. Zbožné zagisté srdce tjm, což se ho giž několikráte spasitedlně dotklo, po každé žiwěgi zachyceno býwá, nežli tjm, což mu geště nenj dobře powědomo. Modlitba Páně, kterážto wše w sobě zawjrá, což křěřtan nebeskému otci přednářeti má, pro welikau důstognost swau řjkána buď wážně, a s horkým, hluboko tknutým srdcem.

24. Dobrý liturg ne pro lid toliko, nobrž i pro sebe gde koltári, aby ukogil potřebu bohomyslného srdce swého. „Tentýž pak zpěw angelský, tytéž kollekty starowěké cĵrkwe, totéž wyznánj wj-

ry, tutěž modlitbu Páně řjkati a modliti se bude vždy sobnowugjcj se wraucnostj. We všem se geho bohoplne srdce wygewj, a tjnto způsobem mu to mrzutě „semper idem“ bude rozkošné „semper aliter“, gakož D. Fessler práwě poznamenal.

25. Gedna z hlawnjch a podstatných wěcj při liturgii záležj w tom, by liturg měl smysl a srdce. Stawj-li se pobožným, gesto srdce geho swětem gest opogeno; chce-li tu důstognost, kteréž wnitř prázden gest, důstogným hnutjm těla wytvářiti; dáwá-li na gewo farisegskau pokoru; chce-li w řjkánj modliteb nedostatek zbožné horkosti srdce nahraditi křikem: tedy i neywýbornějšj liturgij tak málo wzděláwati bude, gakoby ta neyšpatnějšj byla.

26. Nikoli nenj třeba, by se liturg poswátné služby konage i w neymenšjm přetwařowal, a při oltáři podoben byl muži, na diwadle hragjcjmu. Pečliwě-li chowá w swatyni srdce swého wjru, naděgi, lásku a giné city křesťanské: tedy se wnitřnj geho zbožnost i wzewnitřnosti geho wygewj, a sice bez nutkánj a namáhánj, přirozeně, welebně, důstogně a pohnutliwě.

27. Neychatnějšj modlitby nowotných něktěrych liturgů gsau ty, w kterýchž všewědaucjho teprw gako poučugj, a kpánu nebe a země nucenau wraucnostj marně okrášlenau činj řeč.

28. Liturg w poswátné službě swé Božjm gest služebnjkem, a všechny lidi, uctě Božj obcugjcj, má toliko za křesťany, žádného mezi nimi rozdjlu nečině. Mluwj a gedná gménem Kristowým a mo-

cj od cjrkwě sobě propůgčenau, a protož nic newj o titulatuře, nic o swětské zdwořilosti.

29. Marnost sluge mraw lidj, kterjž malau progewugj mysl, mysl w maličkostech se kochagjej, a kterjž čest a sláwu gakaus hledagj we wěcech, gichž si rozumný člowěk newšjmá. Marnost tato swětské osoby činj směšny, na muži ale, genž při oltáři koná to, nad čež nic welebněgšjho a swětěgšjho nenj, náramně gest protiwna. Zbožný lid widěti chce u oltáře wraucjho kněze, ne marného figuranta.

30. Skrže liturgii se Božj čest a sláwa wyhledáwá, a protož gj liturg nemá užjwati kwlastnj cti swé, a nikoli se nemá při oltáři činiti wzácným a drahým. Wjce-li služebnjků zaměstknáno gest při oltáři: nic na tom nezáležj, kdoby měl předeck, poněwadž prwnj tak gako poslednj rowným gest služebnjkem, a každý bez rozdjlů tjm wětšj má čest, čjm wjce na Boha myslj, a sebe vzděláwá a gině.

31. Přjčinau kázanj mnoho důležitých prawidel a zákonů cjrkwě katolická wystawěla, přjčinau liturgie ale mnohem wjce. Na liturgii po wšecky časy zwláštnj měla zřenj, a giž proto katolická liturgie welmi mnoho dobrého do sebe mjti musj.

32. Předloženj katolické liturgie neboli katolická liturgika weleprospěšným a milýmby bylo uměnjm, kdyby se wšeco anebo aspoň to neyhlawněgšj, což až posawád w katolické cjrkwě přjčinau liturgie bylo zřjzeno a ustanoweno, w pěkném pořádku sestawilo, a kdyby wšeho toho netoliko půwod byl

ukazován, nobrž i prospěšnost, dobrota a vzdělá-
wagjej moc důmyslně se wysvětlowala.

33. Katolická cjrkeu ničemu dobrému nenj na
odpor, abrž prawau gest matkau wěřjcjch, a ochot-
ně se chopj všeho, což gim koli ku vzdělánj slau-
žj. Podešlo-li tedy nehodau časů w liturgii něgaké
zlé užjwánj, gistotně toho nechwálj. Pakliby kdo
zwláštnjm Božjm oswjcenjm něco wynašel, cožby
liturgii opravdu powýšilo a zwelebilo, tedyby gj
to gistotně welmi bylo wděk. Což gj za našich ča-
sů někteřj směle gaksi a nepokogně přjčinau litur-
gie předložili, nebylo té dobroty, by od nj chwá-
leno býti mohlo.

34. Kdoby se snažil, wystawiti ideál liturgie: s
podiwenjm by našel, gak mnoho z ohledu ideálu
toho w katolické cjrkwí giž w skutku se stalo, a pro-
tožby to, což w nj giž ustanoweno gest, wysoce
welebil.

35. K tomu směřuge cjrkeu katolická, aby ba-
snjrstwj, obraznictwj, hudba, stawitelstwj a každé
giné pěkné uměnj, každé wtipné řemeslo liturgii
slaužilo.

36. Při weřegně úctě Božj katolická cjrkeu vše
chce mjeti na neywejš æsthetické, a nenj to zagisté
gegj winau, něco-li při liturgických věcech w užj-
wánj gest, což nenj æsthetické.

37. W katolické cjrkwí chrámowé, oltářowé, so-
chy, obrazy a podobné věci bez rozdjlj mluwiti
magj k srdci wěřjcjch. Všeho, i toho neymenšj-
ho, kwzbuzenj swatých pomyslů a citů se má u-

žjwati ; wše, což w chrámu Božjm oko widj a ucho slyšj, podnětem má býti zbožné wraucnosti.

38. Wše, což w katolické cjrkwí k liturgii zřj, sluge poswátné, a protož má cjrkw naše poswátné osoby, poswátné časy, poswátná mjsta, poswátné knihy, poswátné rauchy, poswátné nádoby, poswátné obrazy a přemnožstwj poswátných činů. Modlitbau se wšeliké wěci k liturgickému užjwánj swětj, a protož gměny budte u wážnosti.

39. Chrámy, oltáře, rauchy a nádoby a podobné poswátné wěci nemohau wždy býti stkwostné a drahé, čisté ale wždycky býti mohau, a býti magj. Swatyně neywyššjho snad nikdy dosti čista nenj.

40. Učenj wjry s liturgij katolickau tak gestspogeno, že wjra oswěcuge liturgii, liturgie wjru. Wjře se učj, kdož katolické úctě Božj obcuge. Liturgie neposlednjm dogmatiky katolické pramenem.

41. Nemůž z historie cjrkwenj podstatný weden býti důwod, žeby některé liturgické řády katolické židowského neb dokonce pohanského byly půwodu. Nacházj-li se w liturgických obyčejch, cjrkwě katolické něco židowským abrž i pohanským obyčejům podobného : gisté to samo o sobě dobro gest a prospěšno, a gisté tomu cjrkwě wyššj wzdělawatelný dala smysl.

42. Katolická liturgie nespolehá na wraucjm duchu, wážnosti a náboženstwj služebnjků. Tuze si ce žádá, by byli ti neypobožněgšj a neylepšj, nicméně té gest powahy a vlastnosti, že wzdělawá,

být i liturg nebyl takový, gakýž owšem býti má.

43. Starowěkát gest sice katolická liturgie, to gi ale gistotně wážněgšj a welebněgšj činj. Skaumāna-li byla po mnohá stoletj, a dokázala-li se po mnohá stoletj prospěšnau a spasitedlnau : tedy má do sebe vzděláwagjej moci, a tjm wjce nám buď milá a drahá.

44. Latinská řeč gestit řeč cjrkwě katolické, a protož nenj diwu, že liturgické knihy katolické psány gsau latině. Náramně by ale blaudil ten, kdožby w tom stál domněnj, že katolická liturgie naprosto má býti latinskau konána řečj, a že cjrkwew i poněkud toliko žádá, by wěřcej tomu, což usta poswátného slúhy pronášegj, nikoli nerozuměli.

45. Ceremonie při posluhowánj swátostmi naprosto gsau slušny a probuditedlny. Ačkoli pak dobročinné, spasitedlné moci swé magj „ex opere operato“ a ne hodnostj služebnjka; nieméně kněz tak gimi posluhug, gakoby blahoděgná moc gegich toliko na něm záležela.

46. Neyhlawněgšj djl katolické liturgie gest bez odporu swatá mše. Tau přjčínau dobrj katoljci pilný na to magj pozor, gakým náboženstwjm gi kněz slaužj, a o gehu ceně saudj netoliko zdrawým, gádným wyučowánjm a neauhonným, sličným žiwotem gehu, alebrž i tjm, kterak sobě při konánj mše swaté počjná.

47. Rubriky, čili prawidla, wedlé kterýchž swatá mše má býti konána, takowau pjlj a pečliwostj gsau wystawena, že i malé od nich se pouchýlenj

patrným gest prohiřešenjm proti sluřnosti. Kdo w rubrikách těchto nenj úplně zběhlý : newj, gakby při mři swaté držeti ruce, gak klekati, gak se skláníti a mnoha giných wěcj zachowáwati měl. Tau přjčinau od každěho opět i opět čteny a skaumány budte.

48. Neyvyššj, neydražšj a neyswětěgšj, což má katolická liturgie, gest nepochybně způsob chleba a wjna, pod kterýmž Ježš Kristus, gakožto Bůh a ělowěk, ráčj býti opravdowě a podstatně přjtomen. Před tauto předústognau swátostj ni laik ni kněz přjliš a nad náležitost pobožným a uctiwým býti nemůže, gakož pak se i w skutku w této gak newýmluwné tak i přemilostné bljzkosti Božj každé citedné, wěřjcj srdce w swaté city a nebeskau sladkost rozplývá.

49. Mnohé podstatné a hlawnj stránky liturgie katolické nezměnitelny gsau, poněwadž samy o sobě tak dobré a trwagjcjm potřebám lidské mysli tak přiměřené gsau, že po weškeren čas swelikým prospěšenstwjm užjwati se budau. To, což se wedlé potreby a přjležitosti času mēniti má a může, zwlastnj cjrkwě prozřetedlnostj nenj předepsáno, nobrž saudu a wůli wyššjch a nižšjch pastýřů duchownjch gest zůstaweno. Tak se u přjkladu i w missálu předpisuge, by před kopulacj k zasnaubeným konána byla krátká řeč, ale obsah takowé řeči nikoli nenj předepsán. Při zaopatřowánj nemocných welmi maudře tak málo modliteb w rituálu gest obsaženo, že liturg, což zná býti neylepšj, swor

hodně užjwati zde může. Litanij, modliteb a zpěwů zvláště k odpolednj uctě Božj tak málo gest předeepsáno, žeby sobě welikau zjiskal zásluhu ten, kdožby se o sbjrkou přjhodných litanij s modlitbami ku všelikým potřebám postaral tak, by i ordinariáty w každé naskytlé přjležitosti, u přjkladu když se weřegně modlenj za papeže, za cjsaře, w čas wogny neb panugjcjho moru konati má, toliko na ni poukazowati mohly.

III.

Krátká zpráwa stranu rozbrogů o kalich, neb o užjwánj wečeře Páně pod obogj způsobau w Čechách.

Od

Jana Nep. Zimmermanna.

(Pokračowánj.)

Wšak ani w Mjśni *) obogetný Čahera ljbého nedošel pokoge, alebrž, když, gaký to člowěk gest, se bylo náležitě zwědělo, také odtud wypowědjn kdesi w řjši německé žiwot bjdně dokonal. A tak poněkud Luthera sklamala naděge, wšecky téměř

*) We swazku prwnjm běžjcjho roku na stránce 82 mjsto „Wjdně“ čti „Mjśně.“

kalíšnjky w Čechách k swé straně přiwábiti; neb někteřj geho lákánjm a nábožným nabádánjm negeom neuposlechli; nýbrž, když weřegným Pražsko-městské rady snešenjm učenj a pjsma Lutherowa odmrštěna a zapowěděna byla, wjce įkatoljkům než Lutheranům náchylnj k oněm se připogili, aby Pikharty z Prahy a z Čech nápomocně wyhnali. Než toľ byli kalíšnjci Pražštj, genžto we všem scjrkwj katolickau smeysleli, mimo že potřebnost kalicha k spasenj, totiž, přigjmánj pod obogj způsobau neustupně drželi; nikoli ale pozděgšj kalichářowé ze zběře Lutherowy wyskytlj, kteřj také w kalichu žiwot wěčný zakládajce, po všech téměř mjstech tato slowa: „Pjte z toho všickni“ psawali, a napotom, když za cjsaře Karla V. na sněmu řjškém (1530) konfessj neb wyznánj Augšburské průchodu nalezlo, k němu se odwoláwali, newědauce kdeby něgakau podporu swého wyznánj polapiti mohli. Pražštj ale kalíšnjci wyznánj Augšburského sobě newšjmagjce, dle Cjrkwe katolické se řjdili, a léta 1539. na sněmu duchownjm o přigjmánj wečeře Páně pod obogj způsobau takto se snesli: „Těž aby wěřil a učil (zprávce duchownj) z pjsma swatého o welebné swátosti wečeře Páně netoliko w prawdě býti prawé tělo a krew Krista Pána za nás wydané, a krwe wylitj na odpuštění hřjchůw; ale také že w též swátosti Kristus prawý Bůh a člověk přjtomen gest a prospjwá všem wěrným a hodně přjgjmagjcjm, wěřj se; genuž také w též swátosti poklona a uctiwost náležitá činěna býti má. Pro-

tož aby tau a takowau swátostj každému z wjry žádagjcmu pod obogj způsobau, vážně a poctiwě posluhowal.“ *)

Tito pak kališnjci Pražštj, též kalichářowé ze zběre Lutherowy vyskytlj, k tomu i bratřj češtj, morawštj, waldenštj a giných bludů nasledownjci wespolek sobě zlořečiwše, rozmilau vlast naši trawnými naplnili hádkami, a wustawičné nenáwisti trawše i mnohé ukrutenstwj prowozowali, gak o tom staré paměti a kroniky dosti ukazugj. Pročež nábožný Ferdinand I. wida křesťanstwj na kusy potrhánj, a přehrozných aukladů strogenj, o to snázně pečowal, kterakby zase katolickau wjru do králowstwj českého uwésti a gi w něm rozmnožiti mohl. Zvláště pak, když stawowé králowstwj českého na sněmu léta 1547. držaném krále Ferdinanda wraucně za to žádali, aby kněžj pod gednau, tež kněžj pod obogj způsobau lidu podáwagjcmj obesláni byli, a snimi pro zachowánj dobrého řádu o to se gednalo, aby ta obogj strana gednosworně k papeži o nowého arcibiskupa, kterýby kněžstwo gak pod gednau, tak i pod obogj swětiti mohl, psala, a král Ferdinand aby mu obydlj též i dostatečné wyžiwenj ze swé královske komory dáti ráčil: ljbila se ta žádost stawů českých Ferdinandowi králi, gináč se nedomnjwagjcmu, než že co neyspjše od Husitské a Žižkowské rotj arcibiskupstwj Pražské w nic

*) Artikulowé sňešenj kněžstwa pod obogj způsobau. Léta Rožjho 1539. (W Praze 1539). 4to.

uwedené zase wyzdwihnauti bude moci; však welikau těžkost w tom skrytau býti uznáwal. Neb ač stawowé arcibiskupa mјti chtěli, však ruce gemu i králi tak zawázati hleděli, aby gim král takowého arcibiskupa dal, gakéhoby oni sami mјti chtěli, a kterýby gim také w ničemž nemohl rozkazowati. Ferdinand král uznaw gegich lest, na smlauwu Basilegskau se odwoláwal, a že podlé nj w přjčině arcibiskupa i weškerého duchowenstwa pokračowati chce, stawům přednesl. Pročež několik artikulůw katolických skrze katolické doktory neprodleně sepsati a ge co neyprawdiwěgi wyswětliti poručil,

Když pak katoličtј doktoři některé artikule sepsali, wyswětlili a králi podali, on ge také i hned knězi Janowi Mistopolowi, kněžstwa pod obogj na ten čas administrátorowi odeslal, s tau žádostj a napomenutјm, aby se všickni pod obogj podáwagjej i přigjmagjej w těch artikuljch s katolickau cјrkwj srownali. Jan Mistopolus wezma od krále ty artikule swé kněžstwo swolal, a snjm o ty artikule celý téměř rok se radil, a poněwadž on i všickni geho pod obogj kněžj očitě poznali, že ti artikulowé z mnohých welikých a neomylných přjčim prawdiwj gsau; protož se gich gednomyslně při-drželi, a že ge negenom lidu wychwalowati budau, ale také že pro ně swé žiwobyтj dáti chtěгj, gedněmi usty připowјdali, a to vše králi Ferdinandowi, podpјšjce se i také swé pečeti k tomu zawěšjce, s neywětšj uctiwostj a radostj pjsebně podali. Fer-

Ferdinand král když to do svých rukou přigal, welice
 obweselen byl, a wraucně Pánu Bohu za to děko-
 wal, gináč se nedomnjwage, než že králowstwý če-
 ské zase k samospasitedlné wjře katolické přistaupj.
 Protož ke dni sw. panny Barbory, dne 14. listo-
 padu stawy české pod obogj listem weřegným obe-
 slal, a na hrad Pražský, aby se všickni sešli, poru-
 čil. Rowněž Jan Mistopolus duchowenstwo pod
 obogj k weyš dotknutému dni listem swým wolal
 a žádal, aby každý děkan, wezma s sebau dwa fa-
 ráře, ke dni sw. panny Barbory do Prahy přišel.
 Když rozepsaný sněm se začal, kněžstwo pod obogj
 do Karlowy kollege se sešlo, a swého administrátora
 se tázalo, zdaliž mu powědomo nenj, o čem se na
 tom sněmu gednati bude. I rozkázal ty artikule čj-
 sti, které mu od krále Ferdinanda k rozsauzenj dá-
 ni byli, a které on také s swau konsistořj též se vše-
 mi Pražskými faráři za prawé uznal, a gich (mimo
 gedinký: Zdali také malým djtkám oltárnj swátost
 podáwati se má) že se weškeré duchowenstwo Praž-
 ské pod obogj držeti chce, wyznal. Přitom také
 ty artikule některým Lutheránským i Pikhartským
 tu přjtomným kněžjm na gich žádost do rukou
 dal, a na to všickni na hrad Pražský k sněmu
 šli. Král Ferdinand do sněmu přigda na trůn
 se posadil, a w gazyku latinském ačkoliw krát-
 kau však pohnutedlnau řeč k shromážděným sta-
 wům a k přjtomnému kněžstwu učinil, přjčinu do-
 kládage, proč stawy pod obogj i také duchowen-
 stwo pod obogj na sněm powolal, a gim po doko-

nané řeči ty artikule weřegně přečjsti dal, gichž slowa gsau tato :

1. Wsickni Pražštj kněžj, kteřj lidu pod obogj způsobau podáwagj, gednosworně wěřj, že gest gedden Bůh a tři osoby w božstwj, tež také že gest 12 článkůw wjry katolické od swatých Apoštolůw sepsaných, a že gest sedm swátostj.

2. Také ti Pražštj kněžj w tom se společně sne-sli, že wsickni tak chtěgj djtky křtjti, gak ony od kněžj pod gednau způsobau lidu podáwagjcejch křtěny býwagj, a žádnau ceremonii neb řád katolické cjkwe při křtu sw. opustiti nechtěgj.

3. Wsickni kněžj Pražštj pod obogj wěřj i také tomu každého vyučowati chtěgj, že negenom tělo Kristowo za nás na křži obětowáno bylo, a krew geho swatá za naše hřjchy gest wylita; ale že on Kristus Ježš Bůh člověk gak pod způsobau chleba, tak i pod způsobau wjna celý se nacházj, a že žádný nemá k přigjmánj přistupowati, kdoby dřjwe z swých všech hřjchůw pořádnému knězi osobně a skrauseně se newyznal, rozhřešenj nedostal a uloženau za ně pokutu newykonal. Též také kdykoliw se swátost oltárnj od kněze při mši swaté pozdwihowati, neb kdekoliw ona se chowati, neb kamkoliw wystawowati, neb při kterékoliw processj nositi, aneb ku kterémukoliw nemocnému doprowázeti se bude, wsickni přjtomnj lidé na kolena klekati a gj gakožto prawému Bohu čest wzdáwati magj.

4. Podobně oni všickni že wěřj, a tak že wěřiti se má, tomu též vyučowati chtěgj, že mše swatá gest obět, o které prorok Malachiáš mluwj, a protož také že wšecky ceremonie, které se při nj děgj, a které kněžj pod gednau způsobau lidu podávajcej neporušeně zachowáwati chtěgj.

5. Wšecky od cjrkwě katolické zasvěcené swátky, také ti kněžj pod obogj dle způsobu katolické cjrkwě swětiti chtěgj.

6. Wšecky od cjrkwě katolické ustanowené posty že náležitě zachowáwati chtěgj.

7. Wšechny processj, které se w Čechách od starodáwna zachowávaly, že také ti kněžj pod obogj zachowáwati chtěgj, však mimo ty starodáwnj žádné giné nové aby se nezačjnaly.

8. Že také o některých slawnějšjch swatých neyswětějšj swátost oltářnj na oltář lidu k uctěnj oni kněžj pod obogj wystawowati chtěgj.

9. Že w swěcenj některých wěcj někdy řeči latinské z agendy neb knihy, která se při hlawnjm kostele pražském užjwá, a někdy w řeči české dotud užjwati chtěgj, dokud se gim od budaucjho arcibiskupa pražského gistý způsob k swěcenj nepředepíše.

10. Že Marii rodičku Božj i wšecky nebeštiny ctjti a k nim se utjkati, i také od katolické cjrkwě potvrzenau letanii o wšech swatých s přináležejcimi prosbami modlití se chtěgj.

11. Že wigilie, modlitby, připomjnanj za mrt-

wé, též oběti při mši swaté dle starobylého cjrkwé katolické obyčege zachowáwati chtěgj.

12. Že neyvyššjho biskupa Řjmského, hlauwu wseobecné cjrkwé, gakožto wěrnj synowé we všem poslauchati, gjm se řjditi, a gehu i také budaucjho arcibiskupa Pražského dachownj ustanowenj přigj-mati chtěgj.

Tyto artikule od kněžstwa Pražského pod obogj přigaté, když na sněmu přečteny byly, Ferdinand král se swého trůnu wywstal, a do swého pokoge se odebral, tjm doloženjm, že ge gak duchowenstwu tak i stawům pod obogj k dálšjmu a bedliwěgšjmu powáženj zanechává. I tázali se stawowé swětšj pod obogj administrátora Jana Mi-stopola, též z králowstwj českého do Prahy přjcho-zjho duchowenstwa také pod obogj lidu podáwagj-cjho, kterak se gjm ty artikule ljbj, a zdali také, gakž weřegně od Gehu Milosti králowské předne-šeno bylo, s duchowenstwem Pražským k nim přis-tupugj a dle nich se řjditi chtěgj? Tu hned ad-ministrátor řeč učinil, a mnohé podstatné přjčiny přednesl, proč on se swau konsistořj a se wšjm du-chowenstwem Pražským pod obogj k těm artiku-lům přistaupil.

Na to stawowé pod obogj od duchowenstwa odstaupili, a mezi sebau se uradiwše, skrze Gірjho z Gerstorfu českého králowstwj podkomořjho du-chowenstwu powěděti rozkázali, aby se ono nad těmi artikuly neydrjwe sneslo, což gestli se nestane, že oni stawowé swětšj s těmi artikuly žádné práce

mjti nechťěj. Protož duchowenstwo na tom se sneslo, aby se následugjcjho dne do Karlowy kollege wsickni sešli, a nad těmi artikuly radu drželi. Když následugjcjho dne rada držána byla, téměř wsickni k nim gednosworně přistaupili, toliko Wáclaw Kutnohorský děkan, Martin Nymburský děkan a Jakub Zatecký děkan, někteřj též ač w malém počtu faráři k těm artikulům z dosti malých přjčin přistaupiti nechťeli. Ale když administrátor tak horliwě, tak mocně swau obšjrnau řečj pjsmem swatým potvrzenau, aby k těm artikulům přistaupili, ge napomjnal, oni přemoženi gsauce gehu slowy, žádnau dostatečnau odpověď na ně dáti neuměli, a protož také k těm artikulům ačkoli na oko přistaupili, na to gediné čekagjce, kterak stawowé swětšj se snesau, a těch stawů také oni že se držeti budau.

Administrátor newěda o gich takowé lsti welmi přjwětíwé poděkowánj gim učinil, a ge dosti obšjrně wychwalowal. Na to ti třj giž gmenowanj děkanowé z Karlowy kollege přjmo na hrad Pražský šli, a přigdauce mezi stawy swětské pod obogj, gim oznámili, že giž weškeré duchowenstwo pod obogj, gak Pražské tak i kragské gednosworně k těm artikulům přistaupili. Oznámili gim také lstiwě i to, aby se oni stawowé nad tjm nehoršili, že od kněžstwa na kazatedlnicjch o těch artikuljch a o tom gich snešenj dosawád žádná zmjuka se nestala, poněwadž obecnému lidu o nich wěděti nenj wěc potřebná, ale toliko samému du-

chowenstwu o těch artikuljch, gakožto o welikém tagemstwj, wěděti přináležj.

Stawowé swětšj wyrozuměgje od těch kněžj, že weškeré české duchowenstwo giž k těm artikulům přistaupilo, rozkázali těm přítomným kněžjm do zeleného pokoge odstaupiti, sami pak poručili ty artikule i hned sobě čjsti, a nad nimi raditi se počali. Hanuš z Waldsteyna neywyššj sudj zemský krále Ferdinanda chwalitebný aumysl přednesl: kterak totiž G. M. král o to pečuge, aby w náboženstwj gednota zachowána byla, též aby se arcibiskupstwj Pražské zase wyzdwjhlo, a na wůli stawům zanechal, aby geden artikul po druhém dle swé ljlosti powažowali. Ludwjck Košatecký z Kolowrat odpověděl, aby powažowánj těch artikulůw w nepřjtomnosti panů Morawanů, gakožto spolu-sausedů se nedálo, k čemuž také radil Zdislaw Zwjřetický z Wartenberka, též i některj stawu panského. Ale z rytjrského stawu Giřj z Ğerštorfu welmi polnutedlně stawy k tomu wzbu-zował, aby se dle milostiwe žádosti Ferdinanda krále nad těmi artikuly snesli, obsjrně řeč čine, že přjtomnost, méněgi hlas Morawanů, při těch artikuljch potřebna nenj. K tomuto Giřjmu z Ğerštorfu přistaupil také Petr Chotek z Wognjna králowský prokurátor, též wětšj počet rytjrstwa i také Pražská a giná králowská města. Wšak proti těm hlasům na odpor se postavil Křištof z Wyšowic, muž welmi sešlý, neustupně to mjtí chtěge, aby také k powáženj těch artikulů Morawané powoláni

byli, gemuž také Kutnohorstj wyslanj welmi mocně napomocni byli, zwlášt Ondřeg Křiwoláček, který ty artikule všeligak natahowal, a posledně s to- waryšem swým mluwiti počal: že oni žádné moci od swých předstawených sobě dané nemagj, o těch artikuljch sněmowati, což kdyby předce učinili, žeby wjce do Kutné Hory nawrátiti se nesměli. A tak toho dne nic se gednati nemohlo; nicméně na tom se snesli, že zegtřegšjho dne o těch artikuljch w zeleném pokogi na hradě Pražském se gednati bude.

Následugcjho dne, když se všickni stawowé swětšj, též i duchowenstwo do zeleného pokoge sešli, Ferdinand král některé své rady k nim wyslal, gich přjwětíwě napomjnage, aby zbytečného mezi sebau hádánj zanechali, a ráděgi k powažowánj těch artikulů neprodleně přistaupili. Ačkoliw Kristof z Wyšowic s těmi, genž se ho přidrželi, nedbage ani na královske napomenutj, k powažowánj těch artikulů přistaupiti nechťel, dokládage, že se ani peněz ani statku netýká, ale spasenj duše, a bez přjtomnosti Morawanů že gest wěc nebezpečná něco gistého o těch artikuljch zawjratí; nicméně wětšj počet přjtomných pánu k tomu swolil, aby se ti artikulowé pořádně čtli, a bedliwě powažowani byli. Prwnj artikul když byl přečten, w krátkém powažowánj tak ode všech přigat gest, gak sám w sobě zněl. Druhý artikul také přigat byl, však to k němu přidáno bylo: aby malá newinátka w čas důležitě potreby také w pokogjch

od pořádných kněžj křtěna býti mohla. Třetj artikul také když wsickni stawowé i města Pražská přigali, něgaký Jakub Mráček od města Nymburka k tomu sněmu wyslaný obšjrnau řečj, která wsak dle obecnjho přjslowj ani rukau ani nohau neměla, pjsmo swaté wyswětlowati, a proti snášenj všech stawů s několika sobě podobnými čeliti počali a dokázati chtěli, že ten artikul nemá přigat býti, ale w něm že některá słowa magj se změnit. Administrátor Jan Mistopolus, wstapiw na wyššj mjsto, obšjrnau a welmi učenau řečj tak stawy pohnul, že kterj k tomu třetjmu artikulu přistaupili, při něm zůstati potwrzeni byli, kterj pak k němu předešle přistaupiti nechtěli, giž k němu welice se chýliti počali; wsak při swé náklonnosti wytrženi byli, když Matauš, w Kutné Hoře farář, z ponuknutj Wácława Kutnohorského děkana po dokonané tak horliwé řeči téhož Mistopola se ozwal a wyznal, že on k tomu třetjmu artikulu přistaupiti nemůže, a to powěděw, od duchowenstwa odstaupil a k swět-ským stawům přistaupil. Jan Mistopolus ohljdna se žádostiwě na duchowenstwo a posledně pohleděw na stawyswětské řekl: „Urozenj páni stawowé! že tento Matauš, opustiw duchowenstwo k wám přistaupil, přjčina gest, že dnes ani negedl ani nepil, a tak zemdlel, že gehu wšecken mozek se stočil.“ Stawowé widauce, že giž tolio dne o těch artikuljch gednati se nebude moci, skrze Giřjho Ğerštorfa duchowenstwu poděkowánj učinili, a ge

domů propustili, s tjm doloženjm, aby se opět všickni w pondělj sešli.

Mezi tjm administrátor dowěděw se toho, že proti němu a proti Pražskému duchowenstwu negenom někteřj z obecného lidu, ale také i z vyššjho stawu se rozhněwali, také giž všeliké pohrůžky mu činj, když dne pondělnjho na hrad Pražský mezi stawy s swým duchowenstwem přišel, tu swau stjžnost weřegně přednesl a stawy za obranu žádal, což mu také připowědjno bylo. Na to Wáclaw Kutnohorský děkan, Matěg Nymburský děkan, a Jakub Žatecký děkan, též s nimi giných dwadceť kněžjkragských, administrátora a Pražské duchowenstwo opustiwše, k stawům přistaupili. Zvláště pak děkan Kutnohorský se prohlásil, dokládaje: „Poněwadž wyslanj z města Kutné Hory od snešenj administrátora i celého duchowenstwa Pražského odstaupili a k druhé straně se přiwinuli, že on také to učiniti musj, sice žeby se do Kutné Hory k swému děkanstwj nawrátiti nesměl.“ I rozhněwal se administrátor na toho Kutnohorského děkana, též ina ty všechny, kteřj se ho přidržewše, od duchowenstwa odstaupili, a k straně stawů swětských přistaupiwše, k tomu třetjmu artikulu přistaupiti nechtěli, když totiž skrze to také strany w gich předsewzetj potwrdil.

Král Ferdinand věda o tom, gaká roztržitost mezi stawy swětskými w přjčině toho třetjho artikulu se děge, aniž žeby gaká naděge se ukazowala, by w ostatnjch artikuljch brzké snešenj státi se mělo,

a nemoha w Praze délegi trwati, proto že Turek welkau mocj do Uher táhnauti počal: protož k stawům mjestokancelře králowstwěj českého wyslal a rozkázal, aby z duchowenstwa deset osob, tolik také i z stawů swětských k němu i hned přišlo. Když pak před krále předstaupili, on gim welmi pohnutelnau řeč w latinském gazyku učinil, a swau potřebnau do Uher cestu oznámil, dokládage, poněwadž stawowé swětšty též i duchowenstwo tak mnoho giž času w považowánj toliko třj artikulůw zmařili, a následugjcj artikule, kteréž mnohem wjce nežli ti tři prwnj k považowánj magj, také tak brzo powáženi nemohau býti, protož ten nyněgšj sněm wyzdwihuge a geg do giného času zanecháwá, žádage při tom wšech stawů i duchowenstwa, aby mezi sebau pokognj a swornj byli, což oni také zachowati sljbili. *)

W těchto přenuzných náboženstwěj křesťanského potřebách, kališnj stawowé — ač gim o těch wěcech gednati ani nepřislušelo — s duchowenstwem když wězeti zůstali, král Ferdinand ginau cestau k swému konci se obrátil a mužské mysli přičiněnjm toho dowedl, že kališnjci Pražšty léta 1549. w poslušenstwěj stolice apoštolské se dali, a w lúno swaté Cjrkwe katolické s potěšenjm přigati

*) Sgezd stawů králowstwěj Českého s kněžstwem pod obogj. Rukop.- Syxta z Ottersdorfu knihy památné. Rukop.- Zimmermann (Jan Nepom.) Přjbehowé králowstwěj Českého za Ferdinanda I. W Praze 1820 — 1821. 8. djl. II.

byli. Kališnjci ale nowj, též ginj a ginj odpornjci, genž swjci, kteráž gim we tmách swjititi měla, shasli, katolické cjrke žádostem powolni nebyli; než u wnitřnj kyselosti a tagné i zgewné nenáwisti sobě oblibugjce, od gednoty a swornosti dále a dále zacházeli. Dle této prchliwosti stawowé gednoty Pikhartské swé šjge proti kněžjm pod gednau (1551) zatwrdiwše, lstiwé auklady gim strogili. Zvláště pak o kněžském desátku diwný saud wydáwagjce, geg toliko za almužnu neb skutek milosrdný pokládali, a to wedlé učenj mistra Jana z Husince. Při tom kde oni panstwjm byli, kněžjm kšaftowati zapowj dali, gegich statek, nábytek a mohowitost na se přitahugjce, zvláště když ten neb onen bez poručenj neb uzavřenj poslednj wůle z wezdegšjho swěta wyšel, všecko, co umra zanechal, na swau stranu hrnuli. Kněžj widauce, co se děge, proti nim weřegně kázali, nesprawedliwost gim wytýkali, a obce proti nim zlau myslj zapogjmali, tak že bauře, sgednocenj a spiknutj obecnjho lidu bylo se co báti. Při tom pak ti i oni ku práwu se wolagjce na krále swé žaloby zawáděli. Král Ferdinand uznaw, kterak toho potřeba káže, by ta wěc přjsně wážena byla, sněm na hradě Pražském (1552) položil, na kterémž smjřenj usněmowaným snešenjm se stalo. Rowně (1562) M. Gallus probost kollege wsech swatých, žalobu sepsal proti kněžjm Pražským a giným, kterážto šest dnj pořád na hradě královském čtena byla. Po přečtenj té žaloby mnohé artikuly ža-

lobnj s náležitými odpověďmi vůbec vyšly, a to s podpisem Jana Mistopola a giných kněží Pražských i městských, nikoliw však bez porušenj ljbého pokoge.

Proto však král Ferdinand od swého pobožného předsewzetj lid křesťanský k swornosti a gednotě poslušné nawracowati nepřestal. Neb ho tagno nebylo, kterak z nesrownánj a na kusy křesťanského náboženstwj potrhánj mnoho zlého pocházelo, a několikrát se i shledalo, že, když gsau měli křesťanstj národowé hotowau snažnostj žjžniteli krwe křesťanské Turku odoláwati, sami se swářili, sebe sužowali, swau moc geden proti druhému, chudjce se wespolek, wynakládali. I obrátil se tedy Ferdinand I. na sněm Tridenstký, a to skrze řečnjky zgednati usilowal, aby přigjmánj swátosti oltárnj pod obogj způsobau žádagjejm swobodně dowoleno bylo, poněwadž mnozj lidé w krajinách německých k podobogj náklonnost z náboženstwj měli. Papež řjmský pro wzdělánj gednoty swé powolenj k tomu dáti neprodlel, kteréž (1564) na hradě Pražském strogenau řečj Petra Peristeria z Horšowa Teyna skolastika a kazatale vůbec prohlášeno bylo. *)

*) Peristeria z Teyna Horšowa (Petra) Kázanj na neděli dewátau po swaté Trogici o wladari neprawosti. Při tom o přigjmánj welebné Swátosti oltárnj pod obogj způsobau, tak gakž nynj vůbec žádagjejm od Concilium S. Tridentského dowoleno bylo. W Praze u Gijjka Melantricha z Awentinu. (1564) 4to.

Ani pak na cirkewnjm powolenj tomto kališ-
njci přestali, alebrž po wětšj ustawičné swobodě w
náboženstwj taužjce, k straně katolické wjře od-
porné náremně se chýlili. Král Ferdinand wida,
kterak náboženstwj pod obogj dle nowého rázu na
wše strany se rozmáhá, Giřjmu Cassandrowi, muži na
ten čas welmi oswjcenému, psanj učinil a snažně žá-
dal, aby swé zdánj, které náboženstwj, pod ged-
nau-li čili pod obogj staršj gest, o tom wydal, po-
něwadž Augsburská konfessj starožitněgšj nábožen-
stwj swé býti i prokázati usiluge. Než pak Giřj
Cassander mjněj swé wůbec pronesl, král Ferdi-
nand I. umřel, na gehožto mjsto Maximilián II.
nastaupil.

Za panowánj Maximiliána II. kališnjci přewrá-
cené w náboženstwj nabyli swobody. Neb ohlášené
sněmu Tridentského pod obogj powolenj, brzo na
to sami za nesnesitedlné břemeno sobě pokládagjce,
wšemožně o to usilowali, aby se smlauwa Basi-
legská, o kterauž se tak dlauho a i krwawě rwali,
ze swoboda weysad králowstwj českého wywržena,
a gim cesta k učenj Lutherowu učiněna byla. I
žádali za to Maximiliána II. na sněmu léta 1567
držaném, snážně připomjnagjce, kterak se té
smlauwy mnozj toliko slowy a nikoli skutkem držj,
a kterak katoljci na to hledjce, w oči gim to wy-
týkagj, tak že mnohé a časté různice, nepřátelstwj
a pronasledowánj z obau stran se působj. Lidu
milý a na lid laskawý Maximilián II. hledě uwesti
a zachowati pokog, swornost a gednotu, smlauwu

Basilegskau zdwjhl a gi z potvrzenj swobod králowstwj českého wywrhl, a tak kromě wědomj netoliko učenj Lutherowu bránu otewřel, ale i wyhnané Pikharty, nowokřtěnce a giné sekty opět přiwolal. Neb nedlauho na to (1571) žádali stawowé na sněmu držaném, aby dle potvrzenj konfessj Augsburské, gak gim tak i poddaným gich pod obogj přisluhowáno bylo, což se i lued stalo.

(Pokračowánj.)

IV.

O uspořádánj starých škol w ohledu na školy nové.

Od

Františka Aloysia Wacka,
Děkana w Kopidlně nad Leštinau.

Každé prawé, řádné a člowěčenstwu prospěšné vzdělánj kořenj se w minulosti, vzniká a úrodným se stává w přítomnosti a poskytuje sjmě čili látku ku vzdělánj budaucnosti. Chce-li tedy národnj učitel netoliko powrchnj vzdělanost, magjcj ze wšeho něco a z celosti nic, alebrž důkladnau, všestrannau vzdělanost sobě opatřiti, musj zřetel obrátiti na člowěčenstwj wěku minulého a přítomného, dle stupňů geho wycwičenj, gakož i uspořádánj škol, co vzděláwacj prostředky dle potřebnostj, w uwe-

deném swrchu dwogjm ohledu předobře znáti, by šťastnau a k obecnému dobrému způsobnau bu-
daucnost mohl připrawiti. Neboť nezná-li lidj a
stupně gegich wydobyté vzdělanosti, na němžto
stogj, nedostává se mu základu, na kterémž dále
má stawěti; nezná-li gegich potřeb a průměrných
prostředků, gimiž by zawedl k dalším pokrokům
w duchownjm wycwičenj, budeť u něho gedna
chyba druhau stjhati, aneb gak Kristus prawj:
*„Sadj nowau záplatu na staré raucho, čjmž
gestě horšj roztrhnutj býwá!“* Prawdu tuto
ztwrzuge zkušenost u všech oněch škol, w kte-
rýchžto učitel sám, neynowěgšj mage vzdělanost,
aniž na stupeň wycwičenosti rodičů, aniž gegich k
wzdělánj mu swěřených djtek žádného ohledu ne-
má, nobrž swé wydobyté vědomosti gako *gednjm
ligawcem* wyljti chce. Gakož tento neproniká do
země, aby gi učinil plodnau, alebrž na gegjm swr-
šku rychle pryč splyne, a skrze zwodněnj škodným
se stává, podobný osud potkává i školy, w nichžto
učitel swau methodau, byť i neylepšj byla, neau-
činkuge stegně na ducha a srdce swých djtek, gakž
toho třeba, podoben gsa zahradnjku, puđjcjmu
w pařišti k zrůstu byliny, — by se we škole swé
před světem ozdobil a oslawil rozličným kwjtjm.
Wywodj sice kwět, lahodný oějm a slibný, kte-
rýž však žádného ovoce nepřinášj. Prototě wi-
děti začasté w národnjch školách mnohých po-
těšitedlných vědomostj; třpytj se však toliko, ga-
kož lesknaucj se úkazowé w powětrj, a práwě tak

rychle i mizj, nemagjce základu, a nezagawše na-
gednau ducha a srdce; aneb ginými slowy: po-
uěwadž wědomosti takowé negsau *wnitř z ducha*
wywedené, nobrž dětem zewnitř toliko gako *při-
lepené*. —

Trefně o věci té pjše učený pædagog Balbier
w Reynských listech pro wychowatelstwj a wyučo-
wánj: *) „Rodičowé, wece, odewzdáwagjce djtě
swé škole, chtěj, aby i budaucně w materské
půdě, w kteréž wzrostlo, t. w rodině swé, se ko-
řenilo, a neodtrhlo se od starého štěpu, ač i k
welikému národnjmu kmenu se klonj a chýlj. Aby
tedy gemným swazkem rodina, stát a národ, ga-
kož i gednotnj lidé a weškeré čłowěčenstwo skrze
školu se uspokily, o to se přede všjm snažiti mu-
sjme, a tudyt weliká, wznešená úloha národnj škole
se klade: dále wzděláwati to dobré a opravdu lid-
ské, co w domácjm žiwobytu se započalo, aneb
kdyby se geště nebylo započalo, k tomu přičiniti
swau práci, aby se počjti mohlo, a o to starati se,
aby hned od prwnjho stupně swého wzdělánj člo-
wěk *přiměřeně, všestranně* a nepřestáwage *dále*
byl weden, a skrze pokračujcuj, mezery nema-
gcej wzdělánj poznenáhla k poznánj mocnostj a
schopnostj swých přišel, aby s pewnau wůlj powo-
lánj swé sobě obrati, mjsto swé w lidském spole-

*) Wiz w 2hém swazku 8ho djlu gcho pogednánj: „Die
Nothwendigkeit und Bedeutung der Schullehrer - Semi-
narien. Essen 1833.

denstwj dostogně zastati, a co statným nástrohem w řjsi božj sebe předstawiti mohl.“ — Uloha tedy národnj školy, gakož řečeno, weliká gest; neb zde se gedná o vzdělánj *celého* člověka, a ne o *přilipnutj* marných, prázdných umných pogemů, a gakož žiwot wjce gest než pokrm, a tělo wjce než oděw, taktě celý člověk mnohem wjce než lesknaucj se powrchnj stránka, kterauž se toliko *zalbíti* může, aby se přikryla *nahota* geho. Gest tedy w každém ohledu záslušno a důležitě wyšetřiti :

I. Kterak byly staré školy uspořádány?

II. W čem předěj nowé školy nad staré, aneb w čem tyto před oněmi magj přednost?

III. Čehož ze starých škol až posud w nowých se užjti dá?

I.

Každý národ, wywinugjcj se ze stawu přirozenosti, musiltě záhy školy mjti, aby si dobytou vzdělanost uchránil a rozšjřil, gakž tomu historie dáwa svědectwj; neb odkudž ginák mohli gegich gednatelé a letopisci vzdělanosti dogjti? Aspoňtě wěc gistá, že s křesťanstwjm všady zkwjťaly školy a množily se. Ačkoli w těchto wychowanci obzwlášť k stawu učenému cwišeni byli, nechát se předce bezpochybně uzawřjti, že se i takowých škol nenedostávalo, w nichžto mládež elementárnjho učenj došla, ač těžko zřegmých toho uwáděti důkazů. Tolik však gisto, že školy, toliko pro duchownj usta-

nowené *scholae interiores*, škola pak pro ty, genž powolánj swětského následowati chtěli, *schola exterior* slaula. A tak tě i prawdě podobno, že též k farským kostelům školy byly připogeny. *) Zpěw kostelnj a čjtánj pjsma žádalo gich. —

Mnohé znamenité liternj památky, starožitné národnj klassické zpěwy — při čemž na rukopis králochworský poukazugeme — gakož i nemalé části českého přeloženj biblj toho nám důkazem gsau, gak záhy w Čechách psanj a čjtánj knih wzniklo. Sáhagj do desátého a gedenáctého stoletj, gakž tomu slowutnj spisowatelé naši, Dobrowský, Jungmann, Palacký důwodně přiswědčugj, **) gešto w sausednjch Bawořjch dle důkazu pana Kupferbergra teprw w 16tém stoletj baworská práwa zemská w gich materské řeči se nalezagj. Patrně z toho widěti, že gak Crhau a Metuděgem pro lid slowanský pjsmena přichystána byla, Slowané hned učili se čjsti a psáti, a záhy zřenj swé k zakládánj škol obrátili, odkudž se stalo, že pod

*) Wiz. J. Lipowskys Geschichte der Schulen in Bayern. München 1825. a Dr. Fischers Handbuch der Pädagogie S. 28. 29. —

**) Wiz. Dobrowsky's Geschichte der böhmischen Sprache und ältern Literatur. Prag 1818. Historie Literatury České Dr. J. Jungmanna. W Praze 1825. Starobyliá Skládanie. a t. d. Giž swatý Wáclaw, gak Legenda prawj, w Budecké škole učil se čjsti, psáti a žaltář pěti. a slawných klášterů, ku kterýmž školy byly připogené, w 11tém a 12tém stoletj nemalý počet u nás založen byl.

Karlem IV. paměti nesmrtelné, národ český we weškeré Ewropě neyučeněgšj byl národ.

Přispělo k tomu obzwláště, že weleslawným mocnařem tjm mnoho far neb plebanij we vlasti našj bylo založeno, odkudž rozmnoženy gsau i obecné školy, a tudjž rozšjřena welice národu wycwičenost, magjc obzwláště z náboženského wzdělanj swůg půwod; neboť prawdiwě dj slawný hrabě Josef de Maistre: „*Nikdý národowé wzdělanosti swé gináce nedosáhli, než skrze náboženstwj.*“

Nesnadno však gest zewrub tuto určití, gak národnj školy w onom wěku uspořádány byly; gelikož nám letopisy z oněch časů wjce wyprawugj o nábožných ústawech, o cjrkwijnch založenjch, než o národnjch školách, čehož swětlý důkaz dáwagj tak zwané základnj knihy (Libri Errectio-num); w ohledu tom musjme tedy do minulého, nám bližšjho stoletj nahlédnauti, kdež se nám giž mnohá o tom, ač ne welmi radostná zpráva poskytuje.

Přede wšjm w prawdě může se twrditi, že starých národnjch škol hlawnj byl záměr dosaženj náboženských wědomostj; protož dal se žákům, gak se abecednj tabulce naučili, hned Canisius, w němž se učili slabikowati a čjsti. Gak geg djtě čjsti umělo, dáno mu hned ewangelium, a na zpamět učenjm katechismu we škole neywjce stráweno času. Newystaupil-li nynj žák ze školy, mohlť užjwati ke čtenj každé knihy, kterauž za dobrau uznali rodičowé geho; neboť pospolitého wyučo-

wánj z gedněch a těchže knih nebylo tehdaž w obyčegi; každý ze zvláštnj knihy, kterauž měl, sám pro sebe odřjkáwal. Psáti a psané čjsti učili se obyčegně toliko chlapei, a uměnj početnj, gestli se mu učilo, mechanicky a hudlarsky se přednášelo. Pro děwčata zdálo se býti psanj nepotřebné, a protož nikdy w něm nebywala cwičena.

Za učitele bráwali se mnohdy kostelnjci, wjce však řemeslnjci a wyslaužilj wogáci, zvláště we vzdálených od farnjho kostela mjstech. Učitelowé sami nuznau toliko wycwičenost měli, kterauž buď sami sebau, aneb od duchownjch podosáhli; neboť wzdláwagjcejch ústawů pro ně nebylo žádných. Tjmž tedy mechanismem, gakýmž sami učeni byli, učili opět giné, a poněwadž gegich wycwičenost náramně galowá byla, nemohli lepšj učencům swým dáti. *)

Když tedy považugeme staw starých národnjch škol, hned wůči nám padá, že wšecká gich učenost gen gakés polowicátnj wěděnj bylo; zde onde sebrala se z knihy něgaká ponětj, ta se dětem do pera powjdala, a pak z paměti odřjkáwala. Děti učily se slowům, a nikdy wěci samé, a člověka znáti takměř nikdy; mizerným *slowjčkárstwjm* o prawý duchownj žiwot oklamány byly. Hlawnjtoho přjčina bylatě owšem, že se tehdegšjm učitelům

*) Wiz, co gsem o tom šjregi w swém historickém poge-
duánj o národnjch školách wůbec, a o českých zvlášt na-
psal. Přjtel mládeže, 17tý swazek str. 9 — 33.

dokladného, obsáhlého a zewrub uspogeného wě-
dění nedostávalo, o čež učitel přede všjm snažiti
se má. Ale i to wědění a ushromáždění wědomo-
stj nesmj se nikoliwěk na *pauhé* toliko *udjlenj* těch
wědomostj obmezowati; nobrž cwičenj a wyučowá-
nj, přemýšlenj a nahljženj, abstrakej a zkušenost
musegj wurčitém nalezatise poměru, a vše to mu-
sj žiwým swědkem o *aučinné wnitřnj* mocnosti
člowěka býti. Že se tehďáz nebralo na to náleži-
tého zřenj, zplodilo to w učitelské podobě zakrně-
lé, *mrzácké polotwory*, gakož důwtipně prawj pæ-
dagog Balbier w swrchu uwedeném spisu.

Byli tedy učitelowé tehďáz dalece odchýleni
od powolanj swého. Co uměli a mohli, bylot gen
cos hotowého, uzpůsobeného čili mechanického, a
na neyweyš cos w paměti zachowaného; nebyl to
plod gegich *samomysljcjh* a *činného* ducha; a
protož gako učitelé odlaučení stáli od mládeže swé;
nebylot žádného uspogenj a sgednocenj mezi nimi
a gich žáky. Za tau přjčinau gim toliko dodali ga-
kéhoš *powrchnjho* cwiku, ničehož *w ně* newprawi-
še, tjm méně něco *z nich* wywodiwše. To posled-
nj ale hlawnj gest wěc; pročez skutečného metho-
dického elementárnjho wyučowánj, zákonům přjro-
dy přiměřeného zplozowánj wědomostj newyhnu-
tedlně potřebj gest, magj-li školy w skutku cjrkwí
a obecenstwu prospěšny býti. *)

*) Gistý weliký znatel národnjch škol krásnau a trefnau o
tom pronesl prawdu: „Neuwedeme-li, wece, wychowa-

Wyučowánj sw. náboženstw — co do metody — bylo tehdaž též welmi wadné a nedokonalé, málo přispějíc k prawému člověka vzdělánj, čehož příčina, že na všestranné wycwičenj rozumu tak malé zřenj se bralo; všecky dušewnj mocnosti zůstaly takměř w plénkách zawinuté, a gedna toliko se cwičila paměť. Čehož se však tuto nedostávalo, bylo djlem nahrazeno zewnitřnj pobožnostj, a přjsnau šlechetnau káznj, kteréž w onom věku welice se šetrjwalo, a kteráž právem za neyhlawnějšj wěc považována byla. Kde byla škola u kostela, musilo každé djetě každého ročnjho času mši swatau před očima učitelowýma slyšeti. Wyučowánj začalo a dokončilo se smodlenjm, gakož i odrjkáwánj úloh s dělánjm křjže. Ze školy musili žáci po dwau gjti, a teprw w gisté určité vzdálenosti se rozcházeti.

Co učitelům gich powolánj welmi usnadňowalo, byla přjsná domácj kázeň, a též přjsné přidržowánj dětj od rodičů k nawštěwowánj školy, a poněwadž teprw w 8ém roku do nj přicházely, giž gisté předcwičenj od rodičů neb giných tam přinášely. Školnj a domácj wychowánj podávalo si přátelské ruky, a přjsnost otcowa neobmezeného

telstw opět ktomu, gak ge půwodnj člověka přirozenost požaduge, tedy z dětj naduté toliko a směšné trpasljkj wychowáme, kteréž w *obrowo brněnj* se oblačegj, gjm ale toliko *brinkati* mohau.“ — Wiz mnohocenný spis: Pestalozzis Erziehungsunternehmen zur Zeiteultur von Niederer. Gestit plný výběrných myšlenj o této důležitosti.

žádala poslušenstwj, káragjc bez ohledu každý poklések, kteréhož ne tak snadno bylo ukrýti před bedliwým okem otcowým a učitelowým. „*Řežte dost, když djtě prowinj, řjkáwali tehdegšj otcowé učitelům, bude wám gednat za to děkowati. Škoda každé rány, která chybí.*“

Kázeň tedy, pořádek a nawykánj mrawnému žiwota způsobu takowé tenkrátě byly, že nyněgšj w mnohém ohledu přewyšugj; a protož i staré školy, ač gich učenj wadné a nedokonalé bylo, mnohau měly dobru stránku, a učitelowé tehdegšj bezpráwně *feruláři, dudkáři*, slowau; předce však školy nowé wzhledem wdělánj mládeže nad ně welice předěj; w čemž magj tedy nowé školy před starými přednost?

II.

Nowá škola, kteráž ku konci minulého stoletj we vlasti našj gest vznikla, když nařizenjm Marie Teresie a syna gegjho Josefa II. normálnj ústaw w Čechách uweden byl, neobmezuge se wjce na to gedno, čehož potřebj, gakožto škola stará, alebrž wzděláwá člowěka *celého*, by tak dokonalého wychowánj, gak možno, dosjci mohl. Magj powšechny geho duchownj mocnosti býti wzdělány a oswj-ceny, srdce ke všemu dobrému roznjceno, a i geho tělesné mohutnosti náležitě wycwičeny. Aby se tohoto účele dosáhlo, předěpsáni gsau kučenj předmětowé: Wěro- a mrawoučenj, čtenj, psanj, počj-

tánj, mluwnice, prawopis a krasopis, vlastenská historie, zeměpis, uměnj přirozených věcj, a cwičěnj se we zpěwu; k tomu připogena škola industriálnj, w njž se žákům náwodstw k wědomostem zahradnictwj a sadarstw, a žačkám k rozličným ženským prácem uděluje. Aby školy schopnými učiteli opatřeny byly, skrze kteréž by se účele tohoto dosjci mohlo, založilo řjzenj zemské vzděláwacj učitelské ústawy, w nichž by dosáhli přiměrené wycwičenosti, w gistém postupowánj napotom swé wědomosti a gegich náležitěho užjwánj dokázali, a tak se poznenáhla učitelské stolice schopnými a hodnými učinili.

Nyněgšj učitelowé, genžto uměgj dle prawidel pædagogických aučinkowati, přicházegj k wětšj hodnosti, než dosawáde měli, a wětšj nabýwagj ceny, uměgjce to náležitě konati, čeho powolánj a úřad gegich požaduge; tuť docházegj i řádněgšjho wyžiwenj, aby pokogně a radostně w powolánj swém státi mohli. Náležj pak do třjdy auřednjků, státu welice prospěšných, a gelikož wzhledem určěnj swého základ k lepšj duchownj a mrawné vzdělanosti kladau, mnohem wětšjho požehnánj než stařj učitelowé přinášegj. Nahljžj to wěk náš, že se učitelům, magj-li weliké břjmě úřadu swého rádi, ochotně a laskawě nesti, těžké starosti o wyžiwenj se srdce segmauti musj; neboť swjragj ducha, a udušugj horliwost při prácech w powolánj. Protož napomáhá se za našeho wěku ze wšech stran učitelům, aby se gim lepšj a gegich stawu přjslušněgšj

wyžiwenj opatrilo, w kterémž ohledu král náš Frantisek I. též sobě krásnou památku zakládá.

Předěj dále naše nové školy nad staré, že učitelové nezáwisegj wjce od libowolnosti obcj, což pro staré welmi těžký byl osud, kterýž, nastogte, až posud zde onde privátnj školu náramně swjrá; — inagjt gakož ginj důležitj stawowé swé zákonodárstwj, dle kteréhož s nimi se nakládati musj. — Prospěšno gest též nynj k rozšjřenj dokonalegšjho wychowánj djtek, že gich nawštěwowánj školy wjce od ljbosti gegich rodičů nezáwisj, nobrž zákonem nařjzeno gest. A tak wynikagj nové školy uměnjm a samostatnostj učitelů, gakož též podáwanými předměty, w nichž žáci se cwičiti mohau, dalece nad staré školy, a geště by se nám wkrásněgšjm swětlem předstawily, kdyby domácj wychowánj s oným we školách wjce se slučowalo, a gemu tak přjwětliwě podáwalo ruky, gak to býwalo we starých školách.

Že nowá škola cjle swého semo tamo geště nedocházj, tohož přjčina gsau mnohé překážky, genžto gednák w učiteli, gednák mimo něg ležj, gakož ode mne w giném pagednánj tohoto časopisu: „Proč náboženské vzdělánj mládeže našj we školách národnjch i gymnasiálnjch nemá wždy žádaného zniku?“ — mnohostranně dokázáno. *) Zde toliko dokládám wzhledem mnohých učitelů: že

*) Wiz druhého ročnjho běhu swazek 3tj str. 393 — 422.

gsau marnj, nadutj štěbetowé, kterj we škole na-
 prosto nic neprospjwagj; takowjž učitelowé, gakož
 slowutný pædagog Harniš w prawdě gistj *), wy-
 chowáwagj na neyweyš z dětj mnohowědy a hrdo-
 umělce, z nichžto přemudřelj, nanicowatj lidé se
 stáwagj; a protož gest, dokládá dále, méně wě-
 daucj učitel, genuž spasenj djtek swých w skutku
 na srdci ležj, a kterýž křesťansko - nábožnau má
 mysl, mnohem lepšj než mnohowěd a marný, zpup-
 ný učitel, který dobrý sice gest methodista, lásky
 však nemá, gsa *měd zwučjcy a zwonec zněgjcj*,
 gakož sw. Pawel nazýwá takowých lidj. **)

O překážkách mimo školu, genžto gegjmu
 žádaucjmu wzniku welice bránj, musjme doložitj, že
počátek moudrosti, bázeň Božj, ze srdce lidských
 a z celých rodin gest zmizela, a mjsto nj šáljcy,
 klamawý duch swěta, kterýž toliko slepotu a zá-
 hubu plodj, w nich uhnjzdil se. Nadýmagjcj wě-
 děnj, náramná hrdost, náchylnost k rozwázanosti,
 odpûrstwj a chťj k nekonečnému požjwánj gsau
 neyhlawněšj wady našeho věku.

*) Handbuch für das deutsche Volksschulwesen. Breslau
 1820. S. 87.

**) O mnohých mladých učiteljch slowutný Niederer wy-
 svědčuje: že gsau co oběti gednostranného theoretiso-
 wánj k politowánj, gešto z nich na mjstě *wzdělanců hr-
 dopýškowé* se stali. — Viele jungen Lehrer sind als
 Opfer des einseitigen Theoretisirens zu bedauern, die
 statt gebildet zu werden, nur eingebildet wurden. Wiz.
 swrchu uwedený spis: Pestalozzis Erziehungsunterneh-
 men a t. d. St. 167.

Učitel sám nemůž tuto pomoci, pakli s geho snahau kázeň, maudrá dohljdka a obmezowánj se nespogugj. Nechat tedy nowá škola nad starau welice předčj, nesmj se předce tato za gakés neplatné střepiny považowati, gelikož mnohau geště w sobě obsahuge látku, kteréž se w nowé škole dobře užjti dá, gakož to hned tuto ukážeme.

III.

Wšecko, což gest, z Boha gest, a bez něho ničeho nenj, gakož sw. Jan prawj. Toto poznánj gest základ každé křesťanské mysli, gakž w nowé, tak i w staré škole. Neboť wšecko má gen tak dalece cenu, gakž nás to k Bohu táhne, a našemu s njm spogenj (gelikož gsme skrze hřjch od něho odlaučení,) napomáhá. Aby se w maličkých wzbudila synowska bázeň Božj, a w nich se zachowala, nařjzena gest školnj mše sw., a škola má se, gakož druhdy, smodlitbau začjti a dokonati. Kde se to nestáwá, progewuge učitel sám nenábožnau mysl, nenj muž dle zákonů cjrkw a zákonů zemských, tratj důwěrnost rodičů, wážnost u dětj, a nenj sto, aby gich srdce dle wůle Božj řjdil a gimi vládl. *)

Uznáwá to každý maudrý a dobromyslný znatel našeho wěku, kterak welice prawé člowěka vzdě-

*) Wiz Bayrische Nachrichten für das deutsche Schulwesen. Augsburg 1833.

lanosti uškodilo *paule* toliko *rozumu wycwičenj*, kteréž w uměnj započawši se, poznenáhla w obecný žiwot přešlo, ode všeho se odlaučiwši, co člověku *neyvyššj* má býti, t. *zbožnost* ducha a *poswěcenj* srdce, a gelikož *smyslné* toliko *přjtomnosti*, a gen co *hmotného*, pozemského gest, se přidrželo, přewrhnutí se musilo. Mnoho zpausty i we wědě i w žiwotu odtud vzniklo, a když se to wlaudilo do wychowatelstwj a w mládeže wycwičenj, počalo se pomalu smýšleti, žeby wybraušenost rozumu giž dokonale bylo wzdělánj. Tuť snažilo se takowé učitelstwo, djtěti vše *na wlas dowozowati*; i to neyvyššj pro ně, wjra Kristowa, tauž toliko cestau se mu wstěpowala; na člověka samého dle hlubokosti přjrody geho, a dle potřebného ošlechtěnj srdce a zbožněnj geho mysli, žádného se nebralo ohledu, a takt učitelstwo, wytrhši geg z neyhlubšjho základu geho bytj a wzdělánj, spokojilo se tjm, když z dětj *prázdné slownjky*, a přitwořiwi gen tudy nemalau marnost, *laufky* a *tatrménky* učinilo. — Tuť tedy právem se má nowá škola se starau raditi, kterak mrawně a zbožně se wěsti a wzděláwati má. *)

*) Gak Geho Milost náš neymilostiwěgšj cjsař a král František I. o takowau mrawnau a zbožnau wzdělanost welice usiluge, dokázaltě opět neyvyššjm dekretem dworské školnj komissj od 13. Unora 1833 p. č. 980, w němž narijdiť ráčil: že školnj čekanci k společným službám Božjm a ke všem pobožnostem se žáky magj přidržáni býti, a že we wyswědčenj o skončeném liternjm běhu zvlášť e wvesti se má klassifikacij gegich mrawn.

Od staré školy též přísne a wolné poslušenstw
za wzor si má wzjti. Neboť poslušnost gesti prw-
nj výmjnka každého wychowánj. Dítě musj neob-
mezeně poslauchati, ginák duchownj i tělesná vzdě-
lanost se zdařiti nemůž. Samo slovo Božj nás u-
čj, že člověk skrze neposlušenstw potratiw bezpo-
střednjho poznávánj Božjho w duchownj slepotu a
wzkázu ducha i těla gest upadl. Poslušnost gest
tedy opětne nawrácenj a spogenj se s Bohem. Kdež
tato opět gest uwedena, nemůžet než krásný po-
řádek a pokog we školách a rodinách zploditi a
upewniti. Kde ale zmizj, tam domácj i školnj wy-
chowánj zcela nemožné gest, gelikož člověk swau
odwislost od Boha a geho náměstků sočj potracu-
ge, a sám sobě Bohem a všjm býti se zdá. Od-
tud tolíkero stjžnostj a zmatků w rodinách a obcjch.

Dále se má též cwičenj paměti ze staré školy
priměřeně zachowati, a k tomu má učitel při všech
předmětech dosti přjležitosti, aby tu dušewnj moc-
nost swých žáků cwičil a sjlil, gelikož bez cwiče-
nj paměti děti žádné zásoby wědomostj nemohau
nashromážditi. Wždyť pak každé učenj toliko
gest k tomu, aby od dítěte pochopeno, podrženo a
w žiwobyťj užito bylo. Má-li toho se docjliti, mu-
sj w paměti zachowáno býti, aby w každé přjčině
opět znova duši se předstáwiti mohlo.

Maudrý učitel budiž tedy podoben člověku
hospodáři, gakož wece Kristus, *kterýž wynášj z
pokladu srdce swého staré i nové věci*, aby dítě-
ky wěčnému králowstwj wychowal, a gich k nepo-

minutedlné blaženosti přivedl. *) Protož nezapomjney nikdy na wznešenau důstognost swau, kterauž má co základnj vzdělawatel djtek Božjch, a zachowey se, gakož Kristus u prostřed učenců swých. *Wšecko zkašeg*, gakž učj sw. Pawel, *a dobrého se drž*, aby sebe a swěřené sobě maličké vzdělal, a knepomjgegjcj řjši nebeské s nimi se wznesl.

V.

O R á g i.

Od

Frantiska Wetešnjka,
faráře w Markwaticjch.

(Pokračowánj.)

Neyhlawněgšj známka vždy zůstává řeka čtvero-ustá s dotčenými kraginami. Zpytatelé biblických starobylostj sešli všecy suše zemske, ale řeky s kraginami, gak ge kreslj Mogžjš, předce nikde nenalezli. Nenaleznutj to mohlo gim býti gakýmsi pokynutjm, by se tázali a skaumali, čjm scházj, že

*) Srowney stjm moge pogednánj lned w prwnjm swazku časopisu tohoto 1828. „*Učitelowé starého a nowého wěku*“ — kdež mnohá důležitá, sem patřjcj prawda nalezá se.

polohy Rági podobné k nalezenj nenj? Ale mjsto dotazu a skaumánj chopili se ráděgi pauhých gmen, a dle těch rozehnali se po řekách a kraginách nepravých do Ráge, gakoby dle gména labského hledali utracené Čechy we Šwedjch. Když pak přede ne našli, kde se widělo, sami libowolně Ráge stanovili.

Prwnj namanula se gim řeka Prát neboli Frát, genž běre půwod z hor armenských, různj Mezopotamii od Syrie, u Korny, někdegšj Apamee, pod $30^{\circ} 46'$ sjře a $64^{\circ} 41'$ délky, pogj se s Tigram, we spogenj odbjhá k Zoini, kdež opět se různj w patero ramen, a ucházj do chobotu zeleného neboli do záliwu perského. Všickni zpytatelowé a wykladatelé bibličtj bez wýmjnky gsau toho zdánj, ze nyněgšj Prát neboli Frát, ginák i Eufrát gesti Prát neboli Frát, čili čtwtý roztok řeky podrágské. Owšem dle gména.

Gdaucjm dále k wýchodu přes newšjmanau řeku Kabur naskytl se Tiger, genž ginák také slowe Chidekel, *) vycházj z armenských hor, ubjhá gižně, u Korny pogj se s Eufratem, opět se různj a padá do moře perského. Tiger a Eufrat we spogenj slowau Šat-el-Arab, to gest: Řeka arabská; za starodáwna slauly Pasitigris. **)

*) Tiger nebo Chidekel arabsky tušjm slowe Digle. Josefovi I. 1. Diglath, Pliniowi Diglito.

**) Pasi porownáno může býti πασι, a dle této gram. domůčny ky πασι πηγαις - Wšetoky.

I při Tigru bibličtj zpytatelé gsau geště na shodě, že gest to třetj roztok řeky rágské. W tom domněnj nemáo posilowala ge ta okoličnost, že Tíger neboli Chidekel popotopnj tekl podlé Ašura neboli Assyrie, která skutečně rozestjrala se po geho východnjm pořičj.

Gsau-li při Prátu a Chidekelu sworného zdánj, tjm různěgi smeyslegj o *Gichonu* a *Pisonu*.

Gichon, dle výborného Kalmeta, znamená Bystrici, a tušj Kalmet, že gesti řeka Aras neboli Araxes, genž také berauo půwod z armenských hor, sewerovýchodně tratj se do moře chwalenského. Za Gichon držj geg proto, že Araxes gest skutečně řeka bystrého toku a w gazyku řeckém wyznamenává to, co Gichon w hebrejském, totiž *Bystrici*. Učený Huet, biskup awranský, zamyslił, že východnj roztok spogeného Tígru a Eufratu gesti podrágský Gichon. A před njm domnjwal se Kalwjn, že roztok západnj gest Gichon. Neynowěgšjm se snj, že podrágský Gichon gest nyněgšj řeka Amu či Amu - Darja neboli Ulu, starodáwnjmu věku neyprwé Harrat, pozděgi Oxus, nyněgšjm Arabům Gichon řečená, genž vycházegjc z afğanského *Pustichoru*, pod $38^{\circ} 12'$ šjře a $90^{\circ} 14'$ délky odbjhá k sewerozápadu, protéká Karesmii neboli někdegsj Baktrii, působj nynj gižnj pomezj Weliké Rusie, až po toku 220 mil dwogjm austjm wnášj se do gezera siného neboli aralského. Přede věky gednjm ramenem zatékala také do moře chwalenského. Proti tomu Josef Flavius, we Starob. Žid. I.

1. 3, rágskému Gichonu říká Geon, a drží geg za egyptský Nil. Snad ho k té myšlence přivedl názew koptický. Nebo *Koptum*, těm chatrným zbytkům někdegšjch Egypťanů, Nil w Patroxi *) slove Jero a w Mizreči **) Jaro, což gest tolik, ga-ko hebrejský Gichon a řecký Araxes, nebo Nil prudce wtéká do Egyptu. Ginj konečně za podrágský Gichon magj syrský Oront.

O Pišonu neboli Fišonu, dj Josef Flavius we Starob. Žid. I. 1. 3, že gesti to hlawnj indická řeka Ganga; Huet, že ge to západnj roztok tigro-eufratský; Kalmet, že gest to Fasis, hlawnj řeka někdegšjho Kolchidu, nyněgšjho ruského Imiretu; giným gest to damascenský Chrysorrhoeas, a geště giným edenská řeka podobá se býti palestinský Jordán.

Ne menšj roztržitost panuge we vyhledáwánj kragin, Mogžžšem wyznačených.

Ašur sice všem slove Assyrie neboli východnj Chidekelowo poríčj mezi Armenij, Medij, Babylonij a Mezopotámij ležcej s hlawnjm městem Ninem neboli Niniwem, které stáwalo proti nyněgšjmu Mosulu u nyněgšj wesnice Nunias řečené.

Pode gménem Chuš wykladatelé rozuměgj část gihowýchodnj Afriky, kde ležj Habeš, dále celau téměř polednj Asii, neboli nyněgšj Arabistan, Far-

*) Patros nebo Patheros, Egypt hořegšj.

**) Mizreč = Mezer = Mizraim = Delta, Egypt dolegšj; u Peršanů Mesredž.

sistan a Indostan. We Farsistanu pomořj zelemorské podnes slowe Kusistan, horná kragina mezi Izfahanem a Kermanem slowe Kudšj Buludšj, afganské pohořj slowe Indû Kuš, a Indostan Indûm podnes slowe Kušawidpa, to gest: země Chušowa. Ale Kalmet za Chuš držj zemi skytickau, to gest: nyněšj ruskau Georgii neboli Grusinii. Wykladatelowé neynowěšj Chušem nazýwagj pořičj Gihonské w nyněšj Chowaresmii.

I Chawila pokládá se na mjstech negedněch, a sice předně u Sany w Chaulonu polednj Arabie, kde mnozj chtj mjtí osazeny Chawilowy potomky, poslé z Joktana, I. M. X. 29; za druhé k perskému záliwu do Arabie sewerowýchodnj až po řeku Pasitiger neboli Šat-el-Arab, kdež osazugj potomstwo Chawilowo, I. M. X. 7; což widj se býti twrzeno výrokem, I. M. XXV, 18, dle něhož Ismaelitě bydlili od Chawily až po step surskau proti Egyptu, kudy se chodj do Assyrie; a výrokem I. Kr. XV. 7, řkaucejm, že Saul porazil Amalecha od Chawily až do stepi surské, ležjcj před Egyptem; za třetj Kalmetem a z neynowěšjch Rosenmüllerem stawj se do někdegšjho Kolchidu neboli nyněšjho ruského Imiretu k řece Fasi neboli Rionu.

O zemi Nod, Josefowi Flawiowi we Starob. Židow. I. 2. 2, Naid řečené, wykladatelé činj gednohlasné přiznánj, že kragina téhož gména nikde wyhledati ani domysliti se nedá. Swatěmu

Jaroljmu a chaldegskému překladateli slovo *Nod* znamená tolik, co taulawý aneb těkawý, a protože dle latinského překladu to mjsto znj, že Kain bydlil poběhlý na zemi. Některým ale předce se podobá, žeby Nod mohl býti nynějšj Chusistan neboli někdegšj Susiana, to gest: gihowýchodnjti-gerské poříčj a sewernj pomořj perské zátoky, kde hlawnjm mjstem býwala *Susa*, bez pochyby nynějšj Šuster, Arabům Tuster řečená, pod $31^{\circ} 58'$ šj-ře a $66^{\circ} 34'$ délky. Tomu na odpor ginj chtj řjci, že Kain zašel do stepj arabských.

Tatáž pochybnost naskytuge se o Chanochu, městě Kainowě, o němž tušj Kalmet, že gest to snad Hanuchta, giž Ptolomeus klade do Susiany. Berosus a po něm Adrichomius město Kainowo stawj východně od Libanu proti Damašku.

Wšem těm negistotám mohlby snadně učiniti se konec, kdybychom bezpečně mohli určití polohu edenskau, odkud řeka vycházela a kde nad roztočky Rág se nacházel. Tu ale gest rowně tolik negistot, gako tamo. Huetowi a giným i mnohým dnešnjm za Eden gest gižnj Mezopotamie při pomezj chaldegském; Kalmet stawj geg do Armenie k pramenům Tigrowým, Eufratowým, Korachowým a Arasowým, neboli za Eden držj částky nynějšjch Ejaletů krage erzerumského, diarbekerského a wanského. Klerikus w komentáři, I. M. II. 8, okazuje dosti učeně, že ležj západně od Eufratu, a si-ce w Syrii, nemoha býti daleko ode kragin a měst,

předně : Gozanu, Haranu, Resefy a Telasaru, *) an w Telasaru bydlili edenšty synowé, Isai. XXXVII. 12, II. Kr. XIX. 12. 13, genž kupčili s Tyrem, Ezech. XXVII. 23.; za druhé: ode města, kteréž stávalo w horách libánských blíž řeky Adonisowy sewerně od háge cedrowého, tu kde podnes nacházej se wesnice, Eden řečená, mezi rozkošnými sady a temeništnými zahradami při klášteře, Kašeja, nazýwaném, tři hodiny od Kanobinu. O tomto, prý, Edenu mluwj Amos : I. 5. Pošli oheň do domu Azaelowa, a ztráwj paláce Benadadowy, a polámu závory damascenské, a vyhladjm obywatelé z údolj Awenu, a toho, kterýž berlu držj z domu edenského.

Takowátě neshoda při řekách, takowátě neshoda při kraginách, gešto Mogžjš předce tak odměrně pjše a určitě. Než nynj giž wizme, kam bibličtj wykladatelé Rág stawj.

Gsau-li neshodni w hledánj řek a kragin, ani o poloze rágowé shodněgi nerozprávěgj. Dle Josefa Flavia Eden a Rág byliby museli zaugjmati sewerowýchodnj Afriku a gihozápadnj Asii. Kalwijn, doktor i lewenštj, Skaliger, učený Huet a ge-

*) Gozan neboli Ghassan, město a krag damascenské Arabie mezi Syrii a Mezopotamij. Gouthrie XIX. 84. Haran město mezopotamské gihovýchodně od Orfy, Rohy neboli Edesy. Resef, Resif, Resafa, Risafa, u Abulfedy *Rosafat*, den cesty gihozápadně od Eufratu proti Race neboli Nikefori. Telasar, Talasar, Tlašar stávalo, tuším při Eufratě w Babylonii a slaulo ginak Talata.

gich staupenci twrdj, poněwadž Mogžjš ze gména
 wyčjtá řeky Frát neboli Prát a Chidekel, celému
 světu známé pode gménem Eufratu a Tigru, zá-
 padně a východně obcházegjcj Mezopotamii a Ba-
 bylonii: Rág že musj neybezpečněgi hledati se na
 gegich pořičj. Reka edenská dělila se we čtvero
 ramen neboli we čtvero hlav; Eufrat a Tiger, při-
 šedše od Hermenie až ke Korně, někdegšj Apamei,
 pogj se co gedno řečiště, tekau we spogenj až po
 Zoine, odkud až k moři opět se různj. Dotčenj wy-
 kladatelé stanowj čtvero ramen neboli hlav takto:
 Eufrat a Tiger, přicházegjcj ke Korně, wykazugj
 nade stokem hlavy dvě, u Zoine pod roztokem za-
 se dvě, kterýmžto poslednjm onino Pison a Gichon
 přezdjwagj. Huet Rág výslowně přistawuge na
 východnj břeh tohoto spogeného řečiště. Druzj,
 přidržugjce se Kalmeta, k nimž se chýlj i neywal-
 něgšj část wykladatelů našich, stawj geg tam, kam
 položili Eden, totiž do Armenie, odkud vycházj
 Eufrat, Tiger, Aras, Kur a Čorach. Mjsto dwau
 poslednjch u Kalmeta gak w pjsmě tak na mappě
 stogj Fasis nyněgšj Rion. Než gak nedůwodně,
 záhy uwidjme. Ti, genž zemi edenskau stawj do
 Syrie, hledagj tu také Adamůw Rág, spolehagjce
 na průpowědi swrchu dotčených Proroků w do-
 mněnj, že výrokové ti negsau pauhé naráženj a
 holá podobenstwj, nobrž že skutečně také wyka-
 zugj opravdowé položenj ráge. Ke ztwrzenj swé
 domněnky užjwagj také řeckého a latinského ná-
 zwu. Gazykům těm Rág slowe Paradeisos neb Pa-

radisus, a všickni wykładatelé swěděj, že názew ten pošel z hebrejského a chaldejského slova *Pardes*, פֶּרֶדֶס, což w našem gazyku wyznačuje zahradu, sad, stromowjm pěkně posázený, gakowých i Peršané býwali welmi milowni. Takto Cýrus mladěj lacedemonské posly wedl do sadu a honosně gim ukazowal, w gakém pořádku sám swau rukau stromků byl nasázel. Zpodepření názvem tjm dokládaj, že dle Strabona, XVI., u pramenů Orontowých stáwáwalo město, *Paradeisos* řečené, gež Plinius, V. 23, přičítá k městům syrským, a Ptolomeus, V. 15, stawj do obvodu laodicenského, do auwalu přeutěšeného, tam kde gsme prwé nalezli wesnici, Eden řečenau. A z toho ze všeho soudj, že Rág Adamůw neyspjše se nacházel mezi horami libanskými. Ginj zpřjma geg kladau do Palestiny k hořenjmu Jordanu, ginj k gezeru genezaretskému, a Milton tam, kde, gak stařj prawili, Tiger tratil se pod zemj:

K straně polednj

Tekla skrze Eden řeka široká

Běhu neměnjcej, nobrž skrze chlum

Kostrbatý prošla, spodem zhleená.

Bůh tu horu ohradě své za základ

Zvršil bystrým nad praudem. — I. 168.

Widěwše, kde Ewropčané Rág hledajj, wizme také, kam geg stawj Orientálowé. Gednak opowjdáme záhy, že ani ti s njm negsau na shodě lepšj. Gedni prawj mjsto ráge býti východně pod Libanem na pěkné rowině damascenské, neyaurodnějšj a neyrozkošnějšj z celého Orientu. Tu wykazugj mjsta, kde byl Adam stwořen, kde

Kain zabil Abele, a kde geg zahrabal. Až přigde Kristus saudit křesťanstvo w audolj Josafatowě, tu přý Mahomet bude také sauliti swé Moslemy. Židé ale prawj, že mrtwoly, Adamowa a Ewina, pohřbeny gsau w geskyni hebronské, kde odpočiwagj Abrahám a Sára, Isák a Rebeka, Jakub a Lia. Druzj prawj, že mjsto ráge gest Obola, utěšené poričj spogeného Tigru a Eufratu neboli řeky arabské, tu kde stogj město kupecké Basra neboli Bassora pod $30^{\circ} 30' 2''$ šjře a $65^{\circ} 15'$ délky. Ginjza ragistě magj perskau rowinu 3 mjle dlauhau a $\frac{1}{4}$ mjle širokau, Šaab-Bewan řečenau, od řjčky téhož gména protékanau, ležjcej mezi perskými městy Nawbenianem a Bewanem w kragi kobadském. Kraginka ta gesti audoljčko welmi krásné, aurodné, rozkošné; protož ge východnj básnjři hustě opěwagj, a mnozj Orientálowé se domnjwagj, že tu musel rág býwati. Čwrtj pokládagj položenj ráge na pěkném indickém otoku Zelanu, Zeylonu neboli Žilanditu, kde se nacházj hora Rahoun, ostrowanům Hamalel řečená, od Lusitánů pak Pikem Adamowým pogmenována. Wrch té hory gest plocha zdélj 150, zšjřj 110 kročegů. Tu se spatřuge kámen, a wtisknutá do něho welikánská šlepěge zdélj 2 pjdj a 8 palců. Tu šlepěgi Zelanštj magj we weliké uctiwosti, mluwjce o nj, že gi Adam po sobě zůstawił. Mimo to Ormjnowé chtj rág mjti we swém pěkném auwalu při třech Kosteljch neboli u Ečmiazinu, ginj w indickém Kažmjru, Libanštj n swého Ede-

nu. Kdo mluwj prawdu? Trwám nikdo, gak naše skaumánj ukáže, beraucj ohled na zpráwné náuwestj Mogžjšowo i na změny udalé.

Wjme, gak prostě, stručně, gádrně, bezpečně, neobogetně a znatně mluwj Mogžjš o řece, pořičjch a o městě, slowem o poloze rágské. Co Josefowy myslénky se dotýče, k dokázánj omylu ukážeme toliko na řeku, genž vycházela z Edenu ke swlažowánj Ráge, a odtud dělila se we čtvero ramen. Kterak smj Josef rágskau řekau nazýwati Nil, Ganges, Eufrat a Tiger? Nil přicházj z afríkánského gihu, běžj Habešem, Nubij a Egyptem k seweru a padá přemnohými roztoky a roztůčky do moře středozemnjho. Ganga neboli Ganges vyniká z asiatskoindického seweru, odbjhá gihowýchodně a zacházj do bengálského chobotu. Kdyby ty dvě řeky byly podlé anebo bljzko sebe, widěloby se, že magj toky protiwné. K tomu ani Mogžjš ani žádný národ nenazýwal a nenazýwá Nil Gichonem, a Ganga ani starým ani nowým geografaŋ neslowe Pisonem. Eufrat a Chidekel kromě gména nic podoby z řeky edenorágské nemagj, přicházegj sice oba z hor ormjnských, ale neberau půwod z gedné a též řeky ani z těchže pramenů, nobrž ze studnic různých a různým řečištěm také odbjhagj gihowýchodně k nadřečené Korně, kde na čas se pogj, roztékagj opět a paterým ústjm pochowáwagj se do moře zeleného. Rozdjl to mezi řekau Mogžjšowau a Jozefowými toky gest patrný a nemalý, tak že gehu polo-

ha ledwa byla Edenem neboli Rágem. Co gsme powěděli Josefowi, budiž řečeno i těm, gimž biblickým Gichonem má býti Amu - Darja: tent běžj od východu k západu proti wrchowistjm Eufrowým a Tigrowým. Zámysl Kalwjnowých a Huetowých stran, magicjch stoky nadkornenské za rágsky Prát a Chidekel, zdáse býti trochu podobněgsj, předce ale ne cele podoben; i tu se nacházj rozdjl nemalý, i ti se hnali za pauhým gménem, a kde těch se nedostávalo, sami ge libowolně přidávali, aniž šetřili změn, udalých na swrchu země. Mogžjš neprawj, žeby z Edenu byly vycházely řeky, žeby nad Rágem se byly pogily, spogené geg swlažowaly, a pod njm we dvě ramena se různily. Také spogený Tiger a Eufrat nerůznj se we dvě, alebrž w ústj patero. Nadhodj-li se, že zrůzněnj toto mohlo se udati pozdněgsjmi rozwody, budiž; gednák odwádjme námjtku na důkaz: který roztok ge Fison? který Gichon? Kalwjnu, doktorům lewenským, Skaligeru a giným Pišonem slowe rameno východnj, Gichonem rameno západnj; proti těm učený Huet se swými staupenci nazýwá rameno západnj Fišonem a Gichonem rameno východnj. Než i toto budte maličkosti. Ale Mogžjš pjše o Chidekelu, že tekl před Asurem, genž měl býti předpotopnj Assyrie. Gednák Asur předpotopnj ležel wně pod Rágem při gednomi roztoku, gešto pozdněgsj Assyrie nacházela se owšem na východnjm tigerském poříčj, vysoko však nad stokem, následowně i nad Rágem Hueto-

wým. A kdyby bylo možno toto všecko odvesti, připisugeme konečně, že Rág beze wšj pochyby stáwal na suši a ne w zagatých mořem mjstech. Gednák njzké pořičj basorské neboli pasitiğerské muselo dlaulho tonauti, prwé než wláha morská ge osáhla. „Plocha mezi Tígrem a Syrij, totiž od $31\frac{1}{2}^{\circ}$ až do 36° sewernj šjře, ginák od záliwu perského až po Raku neboli Niceforium, celá někdegšj Chaldea, Babylonie, Mezopotamie, nobrž i Arabie, Egypt, afrikánská Zahara až do atlantického oceánu gestit suchá step, k orbě naprosto nezpůsobilá, leč gedno po pořičj Eufratowě, Tígrowě a Nilowě, kde znenáhla silná wrstwa hljny se naplawila. Twář té nesmjrné rowiny wesměs gewj sedau a bělawau půdu, morskau solj hustě promjšenau, pod njž, zhlaubj střewjce či dwau, nacházj se sádra, ze které mnoho žiwice se preysťj. Podobnau půdu mjwávali i meziřičj babylonské neboli nyněgsj bağdadské a pořičj chaldegské neboli nyněgsj basorské, kamž ale od nepamětných wěků tolik slymu se naneslo, že z neplodného dna učiněna gest půda neyaurodněgsj, genž tam, kde má dosti wláhy, nilskému meziřičj we wšem se rowná.“ *) Co tu praweno o Ejaletu bağdadsčém, totěž platj o Ejaletu rakenském. Raka, někdegšj Nikeforium ginák Kallinikům ležj takměř o pět stupňůw sewerněgi asi 2000 střewjců nad hladinau

*) Hasselt. XIII. 266.

perské zátoky. Nuže tonula-li půda rakenská, o mnoho gistotněgi, o mnoho hlauběgi, o mnoho déle musel tonauti obwod basorský; a byl-li ten za prvotnjch časůw mořem, kterako lze sem zamejšleti stan Adamowa Ráge? Nic neplatj báchora moslemská, prawěci, že 1¹/₂ mjle západně od Eufratu při městě Kufě nacházj se hrob Adamůw. Slyšeliť gsme, že i židé geg pohřbugj do geskyně Abrahamowy k Hebronu. Kde prawda? bez pochyby ani tu, ani tam. Z toho widno, že domněnka ta, stawena na gméno Eufratowo a Chidekelowo ostíti nemůž. Proti domněnce strany Páně Kalmetowy dá se též mnoho rozpakowati. Gisto gest, že Eufrat, Tíger a Araxes wytékagj z Armenie, a sice z auwalů domnělého Araratu. Gednák z těch mjst, totiž z nyněgšjch Ejaletů, karského, arzerumského, diarbekerského a wanského, kam pjsmem i mappau pan Kalmet stawj Rág, z tohoto, djm, okrsku newycházj řeka Fasis, anobřž ta takměř o čtyři stupně sewerněgi se prejšťj z pohorj kaukazského. Pan Kalmet toho málo setřil, nobřž domněnce k wůli odwrátil a protáhl řeku tu za čtyři stupně gižně až do té šjře, odkud béře půwod řeka Araxes, Kyrus a Akampsis, neboli nyněgšj Aras, Kur a Čorach. Dále čjm se dokáže, že nyněgšj Rion neboli někdegšj Fasis a podrágský Pišon gesti tatěž řeka, gesto ani neteče řecištěm, které pan Kalmet na mappě gj wykazuge? Pauhé domněnj nenj geště důkaz, a pan Kalmet za důwod nepřiwádj leč gedno zdánj. Potom kde který přede-

wěký národ osvědčuje země-aneb děgepisem, žeby podrágský Gichon byl nynějšj Aras? Odkud wj pan Kalmet, že podrágský Chuš byl starodáwný Skytostan? že podrágská Chawila gest nynějšj Imiret neboli starý Kolchis? Kterak smj stawěti Eden mezi čtverořeké prameny, an z Edenu Mog-žjšowa vycházela řeka gednotoká, genž teprw po swlaženj Ráge wně dole různila se we čtyři rozto-ky? Wěru, uwažugjcjmu wěc tu bedliwě nelze Armenii uznati za Eden ani za Adamowo sjdlo, byt i Dolané ečmiazinšj neboli třikostelnj swě rozkošné audolj za Rág wydávali. Opět widno, gaki pan Kalmet gménem Eufratowým a Chidekelowým welice poblaudil. Ti, kdo s Orientály stanowj Rág do Syrie, Palestiny, k Basore, do Farsistanu, na Zeylon, k Damásku, magj proti sobě tytéž důwo-dy, které gsme proti panu Huetowi a panu Kalme-towi přiwedli: nikde tatáž řeka, nikde tytéž kra-giny w tom položenj. —

Zde geště připomenauti slušj, že názew Pa-radis nemůžé uwáděn býti za důkaz. Gest sice prawda, že dotčený hebrejský názew Pardes, z něhož Paradis utwořen, třikráte we swatém pj-smě se nacházj, a sice II. Ezd. II. 8. Kazat. II. 5. Pjseň IV. 13. We dwau poslednjch wy-značuje se gjm sad neboli zahrada, w prwnjm také lesnj hág. Šalomaun w Pjsni zpjwage o plo-du newěstině, pège: „Rostliny twé gsau pardes (neboli paradis či rág) gablonj zrnatých.“ A w Kazateli osvědčuje, že wzdělal zahrady, pardesy

a štěpnice. Nehemiáš po začetj babylonském chtě gjeti do Judstwa, prosil krále Artaxerxe o pjsbné rozkazy k Asafowi, dozorci pardesu královského, aby ten z něho vydal dřjwj k obnowenj zbořeného chrámu a hradeb jerusalémských. Ale pomůcka ta tu mnoho neprospjwá, gesto Mogžjšowi, na čemž tu záležj, Rág Adamůw wszde slowe Gan a nikde pardes, s čjmžby dotčené město gaksi se porownati a domněnka o poloze edenské a rágské ztwarditi se dala. Kdyby záleželo co na překladu, mohlibychom my Slowané, ne-li s wětšjm, alespoň s tjmže právem názew ze swého gazyka přiwesti. Mogžjšůw Gan všem Slowanům slowe Rág neboli Raj; a dle toho smělibychom řjci, že Rág ležel w Persii, a sice w nyněgšjm Iraku neboli někdegšjm Medsku, an tu gihowýchodně od Teheranu, nyněgšjho perského sjdla, pod $35^{\circ} 35'$ šjře, $68^{\circ} 20'$ délky, nacházj se hradistě s rozwalinami, Rai, w Biblj Rages řečené. *) Od někdegšj Ekbatany čili nyněgšjho Hamadanu leželo sewerowýchodně 2000 honů neboli 50 mil w přeaurodné a utěšené kragince, na seweru obmezené kaspickým pohorjm, lysým Tabrekem, gižně pak hrubau paustj.

*) Starodáwnj město Raj, gak se podobá, nejprwé gest wywráceno hnutjm a otrásánjm země. Zkažené obnowil Selewkus Nikátor a přezděl mu Ewropos po mjstě narozenj swého. Partskými wálkami opět sešlé wystawěl Arsaces a po sobě Arsacij přezděl. Gednák starobylý názew wždy předčil. Raj pozděgi stal se vládohradem mohamedanským a zde narodil se slowutný Harun Rasid. Konečně we 12tém stoletj zkazili geg Tataři.

Kraginka ta druhdy slaula Rhagiana, a obsahowala někdejší nisežská pole, wzata na slowo hřbitowy perských králůw.

Wšak kdybychom tohoto gména za podporu své domněnky použití chtěli, titěžby důwodové nám se zpjrali, které gsme proti nadřečeným domněnkám uwáděli: ani tu se neodkrývá řeka se čtwerým roztokem, ani tu kraginy w dotčených stanech. Těžkosti ty znamenage wtipný Milton, lepým obratem unkl se přirozenému polohopisu. Powěděw, gak pěkně Tiğer swlažowal Rág wynikagjećm pramenem, zpjwá o dásjšm praudu na gewě:

Potom sgednotě se padá strminau
Toku w náručj, genž teď se z průduchu
Mrákotného vyskytá, a napotom
Rozdělený w čtyři walná ramena,
Plyne narůžno, a mnohé prochodj
Slawné králowstwj a krage, o nichžto
Nemjstná tu zpráwa. — — I. 168. 169.

Zatjm Wilfort, cestowatel anglický *) píše, že mezi Balkem a Kandaharem skutečně se nacházej řeka, genž odbjhagjc, roztéká se we čtvero ramen. Tušjm i zlato se tam nacházej. Ale z ramen těch žádné nenese gmeno toku podrágských, aniž gimi oplýwagj kraginy, podrágským praudům přjležjeć, aniž berau půwod z toku edenského, aniž východněgi odkrývá se končina, Nod řečená s městem Chanochem.

*) Stlb. I. 303, z Asiatic. Researches VI. 485. — 488.

Ač při stanowenj rágské polohy tolik gest negistoty, předce pokusili se někteřj o to, že i gegj rozsah určití se neostýchali. Steuchus *) udává na wlas, že kragina edenská wynášela 300,000 kročegů = 2400 honů = 60 mil. Tostatus **) pjše že Rág měl zdélj 12 mil a w obwodu mil 36. Udáwanj ta gsau wjce dětinská nežli prawá, poněwadž pjsmo swaté o welikosti se nezmnjuge. Že nebyl skrowný, dá se poněkud saudití z toho, že geg swlažowala řeka, wně pod njm různjcy se we čtewero ramen, I. M. II, 10. a „k Adamowi přicházeli všickni živočichowé, všecko ptactwo nebeské i všecka zwěř polnj, aby gim dal gména.“ I. M. II. 19.

W té negistotě pustiwsě se od njžin i wýšin gihozápadnj Asie, gedni zameysleli Rág w Asii Wysoké, za wysokau Asij w Kytagi, družj w Africe na horách měsycowých, wegypském meziříčj &c., třetj w Americe, čtwtj w Ewropě na pomořj wareckowého moře, mezi Wislau a Nogatem &c., ginj pod rownjkem, ginj na stěžegjch &c. &c. &c. Mnozj, gako Selewciáni, Origenes, Filo a ginj, všecko sljděnj widauce býti marno, domnjwali se, že Ráge Adamowa nikdý nestáwalo, alebrž, co w pjsmě swatém o něm se rozprávj, to že musj rozuměno býti ginotagitedlně. Někteřj newědauce

*) W Kommentáři I. M. II.

**) W Kommentáři I. M. XIII. gu. 92.

radý, a chtjce rádi předce něco řjci, stawěli geg do třetjho nebe, ginj do čtwtého, gako Moslemowé snj, prawjce, že Adam nebyl postawen do Ráge zemského, anobrž do gednoho ze sedmera nebes. Odtud wyržen na ostrow Zeylon, putowal prý do Arabie, aby popatřil na mjsto, kde někdy měla býti stawěna mekanská Kába, po které pauti umřel. Ginj stawěli Rág do měsíce, do prostory střednjho wzduchu, ginj opět na zemi, ale do mjst saukromných, zraku lidskému nedohledných, slowem všude, kam gen lidská obraznost těkati mohla.

Proti tomu talmudisté osvědčugj posawádnj stáwánj Ráge Adamowa, twrdjce mezi giným o Josuachowi Lewjho synu, *) že od Anděla Zhaubce, zwěstugjcjho mu brzké skonánj, prosil snažně, aby za tohoto žiwota geště ráčil mu okázati Rág, pak že wolj ochotně umřjti. Anděl dal se uprositi, a pogaw Josuacha na peruti, horowal s njm tu a onde tak dlauho, až Josua Rág uzřel, ale také prý s Andělowých perutj náhle se spustil a skočil do Ráge. Anděl wolal naň, aby wygda podrobil se smrti, gako druzj lidé; než Josua giž wygjtí nechtě, zařjkal se přjsahau, že nikomu Ráge newyzradj. Pře konečně předložila se Bohu, genž z úwahy, že Josua nikdy byl křiwě nepřisáhl, ráčil milostiwě dopustiti, aby Josua směl giž zůstatí w Rági. Wědj také, že peklo gest šedesátkráte tak

*) Josua ben Lewj.

obšjrné, gako Rág, a Rág šedesátkráté tak weliký gako swět, a předce že gest we swětě. Dále bágegj, že gest sto tisjců mil dlauhý a tisjc mil široký, mage sedmero obydlj, kde do každého giné osoby usazugj. Do neykragněgšjho wpauštěgj pohany, genž uwěřiwše, obrátili se k zákonu božjmu; do druhého odkazugj kagjcné; do třetjho usazugj Abraháma, Isáka a Jakuba a wšecky Israelity, zemřelé na paušti; čtwrté necháwagj prázdno; w pátém wědj býti Messiáše syna Dawidowa, a při něm Eliáše proroka. Messiáš tu bydlj pro hřjchy lidu judského, zamaten do vlasů Ewiných, tak že nemoha gjti na swět, rmutj se welmi nad swým stawem; Eliáš pak stoge podlé zapleteného, pilně geg těšj. Až předce někdy přigde, potom, tušjm, w Rági swým přátelům gednorodým wystrogj stkwostné hody, zabige welikého wola, Behemota, pasaucjho se w Rági, a welikánského lewiatana plawagjcejho w řece rágské, tekaucj samým wjněm; šestým odměňugj wšecky ty, genž tu zápasj se zármutkem, báznj a hrůzau, a w těch umjragj; do sedmého nasazugj zemřelé přirozenými způsoby i ginými nehodami. Mohamedané wyprawugj, že puda rágská gest zlatá, drahým kamenjm čistě dlážděna, stromowjm pěkně posázena, a hrějcjmi potůcky hogně swlažowána, w nichž gednák teče mléko, gednák neywýborněgšj wjno. Tam že se dobře gj i pige, a požjwá neychutněgšjch a neysytněgšjch lahůdek, při čemž i neywnadněgšj ženštiny k rozkošnému obcowánj nabjzegj se každému,

kdo pro Islam klesne w bogi. Ormjnowé rozprávěj, že po wyhnánj Adama celá půda rágská byla wydlaubnuta a na přewysoké strminy, nedostupné hory odnešena, kde čas po čase zgewuge se starý, bradatý, vysoký muž, o němž dj, že gest to prorok Eliáš.

Ale těch a takowých snů budiž dosti! Mělibychom někdegšjmu Rági wykázati stan prawý, ten muselby we všem býti rowen poloze, určité a powážliwě naznamenané od Mogžjše: muselibychom mjeti stegná řečiště, stegné roztoky, stegná poričj. Widěli gsme, gakými určitými znaky Mogžjš Rág wyličuge, kde ale neywýborněgšj zpytatelé, ulákáni některými řjčnjmi gmeny, po znacjch těch se rozešli, a kam rágiště neshodnau libowolnostj wkládali. Poněwadž wšecky ty domněnky Mogžjšowu polohopisu gsau odporny, každý čtenář učinj nález, že gsau nedůwodny a následowně wšhecko hledánj Ráge marno. Aníž může býti ginaké, gesto zpytatelé nebrali ohled na udalosti přjrodnj, obzwláštňe na potopu připomjnanau Mogžjšem, gimiž powrchnost země celá se proměnila, tak že na suši našj nelze wjce nalezti Ráge, který neyspjše tone pod oceánem indickým.

Těleso našj země gesti totěž, které wyšlo z rukau Stwořitelowých. Powrchnost zemská nynj, tak gako za času Adamowa, děl j se we dvě: w obwýšnj suši a we vyhlaubené moře. Řekl Bůh: „Shromažďte se wody, kteréž gsau pod nebem, w mjsto gedno, a ukaž se mjsto suché.

I stalo se tak, a nazwal Bůh mjsto suché zemj, a shromážděnj wod nazwal mořem.“ I. M. I. 9. Tak také nynj na swrchu zemském znamenáme moře a suši. Na suši a ne w moři stáwáwalo někdy Ráge Adamowa. Gednak tázati se musjme: zdali suše naše neboli popotopnj a suše rágská neboli předpotopnj ge tatěž? Byla-liby ta sama, i Ráge nebo aspoň rágiště, i řek, i kragin, Mogžžšem určitě poznamenaných, museloby se na nj vyhledati, a to w obrazu takowém, w gakowém ge Mogžžš kreslj. Poněwadž ale nic podobného se tu ne-nalezá, suše naše musj býti giná, od suše rágské rozdjlná.

Děgepisowé, přjrodozpyty a wezdegšj zkušenost učj nás, že na tělesu zemském, obzvláště na gelio powrsku, děgj a dály se změny hrubé silným otrásánjm a walnými zátopami. Kde druhdy býwaly aurodné pláně a kolmj pahorowé, nynj odkrýwá se oku hluboké moře; a kde druhdy wlála se gezera hluboká, zoráwagj se niwy a chlumowé pnau se k nebi. Nekaždá řeka zachowala běh swůg: giná nynj nacházegj se řečiště, nežli býwala před wěky. Neywětšjm změnám musj dáwati půwod přjčina neyusilněgšj, aniž známe přjčinu mohutněgšj nad všeobecnj potopu, o njž posud rozprávěgj wzdělanj i newzdělanj národowé, kteráž také, gakož byla náramná i všeobecná, i we swrchu zemském musela učiniti změnu náramnau, abrž všeobecnau. Kde do hlubiny prokopáwagj se rowiny, nalezá se země, složená ze mnohorodých

wrstew, a z wrstew takowých, genž patrně osvědčuj půwod, vzniklý z náplawů wodnjch, a to nejenom z náplawů přesnowodnjch, alebrž i z náplawů morských. W náplawech těch nacházegj se husté zbytky z ústrogných neboli organických těl, genž patrně druhdy náležela moři, gako z bylin, ryb, hlemegždů a těm podobných. We mnohých mjstech gsau gich wrstwy tak silně nahromaděny, že nelze přičtati půwod toho rozvodněním řčenjm ani zátopám krátkým a běžným. Mezi žulowými horami nacházegj se úskalj wápená, wrstewně též složená z těl dotčených. Gednak wrstwy nacházegj se toliko do gisté wejšky a přes tu nic. Takto chlumowé hor nevyššjch nic toho nemagj. Z úkazů těch saudj neywěšj zpytatelowé, že suše naše nenj suše prwotnj powrchnosti, alebrž že prwé nemylně musela býwati mořem, tak že, kde nynj bydljme lidé, prwé plowali žiwočichowé wodnj. Z čehož dá se sauditi, gak náramná a gak všeobecná přjčina tu aučinkowati musela, aby tak náramnau a všeobecnau změnu ztropila, slowem, aby ljc zewrub obrátila. Skaumatelé nezůstali při znamenáném úkazu tom, alebrž stjhalj se i po přjčině té změny. A poněwadž wěšj změny neznáme nad onu, kde moře obrátilo se w susi, aniž nad všeobecnau potopu známe přjčinu mohutněšj, saudj se z toho, že změna ta musela wzjti půwod z potopy všeobecné. Snažj se také wygáďřiti způsob, gjmž ta hrozná udalost se stala, poněwadž gediné přšenj ledwaby bylo zatopiti mohlo ney-

wyššj kraginy a hory. Mogžjš ge na shodě s gich zdánjm, prawjcejm, že prwotnj suše, gsaući, gako snad i nyněgšj, toliko wyduta, z dopuštěnj a řizenj božjho otrásánjm se strhala a sesula se do bezedných propastj, odkudž wody podzemnj wyřinuly: „toho dne protrženy gsau wšecky studnice propasti weliké,“ I. M. VIII. 11.; a wody nadzemské s wyššjho moře na tu prohlubeň se swalily. Tjm muselo se státi, že předně:

Kde nedáwno

W skwostných kralowala bugnost palácjch,
Řwau a hnjdj nynj mořské potwory. *)

Za druhé, že z někdegšjho moře učiněna gest suše naše. Z toho dá se 'také wyswětliti, že naše nyněgšj hory, gichžto chlumu nedosahugj wrstwy lasturowé, býwáwaly wýspy někdegšjho moře, a wýspy moře nyněgšjho že gsau hory suše minulé.

Gest-li skaumánj toto prawdiwé, gakož při důwodech zpomenutých pochybowati nelze, widj se patrně, že Rág nelze vyhledati na suši dnešnj. Gi-stotně ho nestáwalo w prwotnjm moři, alebrž na prwotnj suši; když ale ta do propastné bezedny se sesula, s nj musela sklesnauti i kragina edenská, Adamůw Rág, rágská řeka, podrágské roztoky, při-ležcej končiny, i města giž stawená:

Každé lidu sjdlo zchwátj potopa;
Wšecká sláwa gich a pýcha hluboko
Pohřžena gest, a moře mořem se
Kryge neobmezeným. **)

*) Ztracený Rág II. 252.

**) Ztracený Rág II. 252.

Což se dalo roku od stwořenj swěta 1656 wše obecnj potopau.

Zeměpis nás učj, že neywalněgšj část našj pewné země nacházj se na sewernj půlkauli, a neywalněgšj část moře že wlage se na půlkauli gižnj. Poněwadž toto dle předeslaného zpytowánj zakrýwá prwotnj suši, musjme i rág pokládati na gižnj půlkauli, tam kde nynj wlage se oceán weliký. Směle opowažugeme se přidati, že Bůh prwotnjmu geště nezkušenému lidstwu za obydlj wykázal podnebj mjrné, teplé a nic zimawé. Kterězto poněwadž gen se nacházj bljzko zwratnjků, můžeme sauditi, že Rág nemohl býti daleko od šjře indické, nobrž kdesi w tichém gižnjm oceánu mezi pomorjm západnj Ameriky, východnj Afriky a gižnj Indie, protože tyto končiny, bywše prwé mořem, obmýwaly kontinent rágowý.

Mohloby se namjtnauti: odkud slowe dnešnj Frát, Chidekel, Chuš, Chawila, Ašur, gichž Mogžjš i sám pozděgi dotýká?

Co řek a kragin se dotýče, Mogžjš nikde neprawj, žeby Frát, Chidekel, Chuš, Chawila a Ašur popotopnj byly tytéž s Fratem, Chidekelem, Chušem, Chawilau a Ašurem předpotopnjm. Noachowi potomkové gména řek a kragin z polohopisu předpotopnjho dochowali potomstwu swěta popotopnjho, a toto řekám i kraginám nowě dávalo pamatowaná gména řek a kragin zmizelých, gako, u př. činj Ewropčané w Americe, kde kraginy, řeky,

města &c. nazýwagj gmeny kragin, řek a měst ewropegských.

Ze všeho widno, že zpráva Mogžjsowa o Rá-gi gesti prawdiwa, že Ráge posud marně bylo hledáno, že neyspjše tone pod wlnami oceánu indického, odkud koráb Noachůw při bohaté sporotě, kterau Bůh ráčj gewiti we pravidelné přjrodě, tak gako wázračné nadpřirozenosti, mohl snadně býti nesen k himalajskému pohorj. Nelzei hledati Noachowa Ararátu w dnešnjm Armensku.

VI.

Přjbuženstwj

cjrkwé České a Morawské.

Morawská

matka

sestry

mładšj

dcera

opět sestry obě

bohatšj

Česká

dcera

staršj

matka

chudšj.

Od

Wogtěcha Ruffera,

kapitolnjho vikáře a katechety na Wyšehradě.

§. 1. *Morawská cjrkew matka České cjrkwe.*

Gestě w zemi České nerozněcowala se záře swětla učenj Kristowa, když wjra samospasitedlná

w Krista Ježíše na Moravě již hogně mocnost swau ukazowala, a lid ku poznánj prawého a gediného Boha w trogjjch osobách přiwáděla. Kragina Morawská dáwno již biskupy měla, než Bořiwog knjže s komonstwem swým od sw. Strachoty pokřtěn gsa, poselstwj radostné o Kristu z Morawy do Čech přinesl. Od apoštolů z Morawy wyslých králowstwj Božj w Čechách založeno a pomocj Swatopluka krále Morawského upewněno bylo. Spanilau dceru na České cjrkwí vznikagjcj dosáhla cjrkew Morawská. Autlá dcera ta brzy pod spráwu biskupa Řezenského se dostala, pilně chowána a opatrowána byla, a sjljcj se rostla tak, že přičiněnjm Boleslawu knjžete Českého a Mladý sestry gehu od sw. Wolfganga tehdegšjho biskupa Řezenského propuštěna gsauc, vlastnjho biskupa dostala, gakého Morawa již ode dáwna měla; poslednj ale léta byla gako cjrkew Česká pod správau arcibiskupstwj Řezenského. Čjm dcera wjce zrůstala a se zwelebowala, tjm wjce matka cjrkew Morawská scházela. Ne žeby Morawané we wjře stydnuli a w králowstwj Božjm se byli wlažni prokazowali; ale že králowstwj Morawské k rozptýlenj přišlo, djl sem, djl tam připadl, a djl ten, genž až dosawáde Morawau sluge pod spráwu knjžete českého se dostal. Při tom rozptýlenj biskupstwj se ztratilo, a Morawa k Řezenskému biskupstwj připadla, a po zřízení biskupstwj Pražského pod správau gehu byla; tak dcera nad matku zrostla. Sw. Wogtěch, Bohdal, Helikard, Izo a Šebjř Čechy i Morawu duchowně řždili. Dobře opatřena byla Morawa od dcery swé.

neb pastýřowé ti byli mužowé apoštolštj, plni ducha swatého. Nenj třeba čehož o sw. Wogtěchu připomjnati. O Izowi pjše Cosmas takto: Ten biskup byl z rodu znamenitého pošlý, ale mnohem znamenitěgšjm se učinil w skutejch swých; neb cožkoli giným činiti welel, to wždy sám prw činil. Zaláře sám často nawštěwowal, a wěznům i nemocným weliké pohodlj činil. Mnoho-li se djtek w biskupstwj geho z roku do roku narodilo, mnoho-li lidj umřelo, to sobě pilně zaznamenal. Chudj lidé welmi pro něho plakali; neb on na každý den u swého dworu měl na strawě čtyřidcet chudých, a weгда mezi ně, požehnal gich a weselau twářj gim swau rukau pokrmu a nápoje podával. — Tito nábožnj a horliwj biskupowé spravowali lid obogj země zagisté ke cti a chwále Božj za 80 let. Wděčná se prokázala dcera we swém rozkwětagjcjm wěku kmatce swé gako osiřelé.

§. 2. *Česká a Morawská cjrkew dvě sestry.*

Wratislaw geště knjže české roku 1063 w Morawě vlastnj biskupstwj způsobil, a papež Alexander II. Olomauce za sjdlo biskupské wyhlásil. Jan kanownjk kostela Pražského u sw. Wjta biskupem Olomauckým učiněn byl. Gakého ducha muž ten byl, poznati lze gest z toho, gak on práwa biskupstwj swého zastával, že srdnatý byl a neohrožený; a z toho gak žiw byl, patrně widěti, že w důstogenstwj a w hogných důchodech gak Jan na panšti

přísny život wedl, a chudý duchem gsa a postě se, nestrachowal se, že hlady zahyne. Neb když Jaromjr biskup Český w Olomauči Jana nawštj-wil, gda s njm saukromj, aby pohodlně spolu rozm-lauwati mohli, spatřil tu kus ohlodaného twarohu, cibuli s topinkami na mjse, a kragjc chleba suchého, což snad bylo zůstalo biskupu na snjdanj. Trpké byly rozepře mezi Jaromjrem biskupem Pražským a Janem Olomauckým. Po smrti Janově obdržel Jaromjr spráwu i důchody biskupstw Olomauckého. Po smrti Jaromjra opět biskupstw Olomaucké vlastnjho biskupa dostalo w Ondřegowi kanownjku Pražském, a od toho času roku 1092. biskupové Olomaučtj spravowali w pokogi cjrkew Morawskau, magjce metropolitu tak gako češtj biskupové arcibiskupa Mohuckého. Tak toto dwoge biskupstw co dvě sestry upřjmně wedlé sebe stálo, Pražské biskupstw staršj, magjce počátek a základ swůg z Morawy, a Olomaucké mladšj, gsauc odděleno od Pražského.

Biskup Pražský i Olomaucký byli wždy od Cjsaře německého inwestowáni a od arcibiskupa Mohuckého swěceni a gemu gako metropolitowi podáni, což trwalo až do roku 1343.

§. 3. *Dcera matkau učiněna, a matka za dceru se považowala.*

Aby matka swé vlastnj dcery vlastnj dcerau byla, gest proti wšj přirozenosti; a předce to gest

w přibuzenstwj České a Morawské cirkwe. Málem za tři sta let Pražské a Olomaucké biskupstwj co zpanilé dvě sestry kwetly, až roku 1343 Karel, markrabj gestě Moravský, gsa w Awinionu u papeže Kljmenta VI., na něm wyžádal, aby Pražské biskupstwj bylo wyhlášeno za arcibiskupstwj, a kostel sw. Wjta za metropolitánský; pak biskup Olomaucký aby byl suffragánem Pražského arcibiskupa. Karel w Litomyšli nové biskupstwj w Čechách založil a nadal, a biskupa jako druhého suffragána arcibiskupu Pražskému poddal. Žádal též papeže, aby on arcibiskupa Pražského i gehu suffragány z prawomocnosti metropolitánské arcibiskupa Mohuckého wyhradil. Což sw. Otec wše powolil a učinil. Tak cirkew Moravská pod spráwu Českého Arcibiskupa přišla. Byl toho času od roku 1334 až do roku 1351 biskupem Olomauckým Jan VI. Wolko nazwaný, syn z lewého boku Wáclawa krále českého a přibuzný Karla IV., probošt Wyšehradský a kancljř králowstwj Českého. Tjmtó mužem znamenitě se odměnil Wyšehrad cirkwi Moravské za prwnj posly apoštolské, kterjž z Morawy do Čech posláni gsauce, na Wyšehradě králowstwj Božj zakládali.

Tento Jan biskup od Karla IV. Moravskému biskupstwj znamenitá práwa wymohl; proboštstwj kapitoly Olomaucké důstognost a auřad kancljrstwj Moravského zaopatřil, tak že každý probošt Olomaucký kancljřem markrabstwj Moravského byl. Klášter panenský řádu Benediktowa w Pustomjři založil a bohatě nadal; kalichy, ornáty, ostatky swa-

tých, a jinými kostelními věcmi hogně obdařil; w Bradlici klášter menších bratrů stawěti napomáhal, a cisterciákům Welehradským welmi milostiw se prokazowal. (Pelcl 1. djl Vita Caroli IV. Diploma de a. 1335.) Peter děkan Wyšehradský byl z počátku Janowa biskupowánj generálnjm vikářem w biskupstwj Olomauckém. Tak spořádané cirkwe ty, Česká a Morawská, až do konce stoletj 14ho něco přes padesáte let w pokogi byly a prospjwaly. Patnácté stoletj pro obě cirkwe co morowá rána zkázau a nešťestjm bylo, wjce pro Českau než pro Morawskau. Dřjwe než bauře husitská weřegně wznikla, giž Albjk arcibiskup Pražský roku 1401., a po něm Konrád stádo swé dosti opatrně a horliwě nehágili, a tento gsa wěkem sešlý w bludy kacjrské upadl. Od roku 1421 bylo arcibiskupstwj pastýře zbaweno, a pauze od administrátorů spravowáno až do roku 1561., kdež cjsař Ferdinand I. opět něgaké důchody arcibiskupu Pražskému zaopatrřil; byl kaupen dům pana Griesbeka u brány hradu Pražského a wšjdlo arcibiskupské obrácen. Na arcibiskupstwj dosazen byl Antonjn Mohelnický, Morawan z njzkého rodu, mage 35 let wěku swého, a byl giž wyslancem u sněmu tridentského. Z Morawy powolal Duch sw. opět muže apoštolského, genž srdnatě rozrážeti uměl temnosti bludů kacjrských a hotow byl položiti duši swau za owce swé. Řjdil cirkew Českau 19 let, a gsa pln zásluh w Pánu zesnul, když owčinec swůg spořádal gak dalece byla wůle Páně. Methud, morawský biskup, roz-

swjtil swjci učenj Kristowa; když bludowé stádo Kristowo w Čechách obkljčili a ge hubili, Morawan Duchem swatým naplněný přišel a temnosti bludu zahnal. Česká cjrkew gakkoli od té doby kwe-te a nynj slawná gest, že mimo Arcibiskupstwj pražské troge biskupstwj počjtá, litoměřické totiž, králowéhradecké a buděgowické, předce swé předešlé sláwy w žádném způsobu nenabyla, ne w nábožnosti, ne w důstognosti, ne w prawomocenstwj, ne w duchodech a we zbožj, ne we vážnosti u národů sausednjch, ne u vzdálených. Pane, pošli pomoc ze swatyně!

Mnoho trpěla i cjrkew Morawská hned při počátku husitské bauře, ale šťastněgšj při tom byla. Roku 1387. po smrti Petra III. nazwaného Gelito, počalo zbožj cjrkew Morawské hynauti; neb Jodok a Prokop, markrabj Morawštj, bratra swého Jana na biskupstwj Olomaucké dosadiwše, společně statky cjrkewnj náramně mrhali. Papež Urban VI. wěda o nepořádku na Morawě, powýšil Jana woleného biskupa Olomauckého za patriarchu Akwilegského, a tak zhaubu od cjrkew Morawské odvrátil. Diwné božské řjzenj! Hned přišel na biskupstwj Olomaucké Mikuláš, po něm Jan IX. roku 1389., pozděgi Konrád II., nazwán Westfalský, roku 1408, kterýž biskupstwj Olomaucké za arcibiskupstwj Pražské Albjowi směnil, a gedno i druhé zhubil. Ti-to třj biskupowé cjrkew Morawskau do welkých nesnázj přiwedlí, tak že Morawštj spisowatelé hrozné věci o té zhaubě wyprawugj. Poslal Bůh mu-

že z Čech za pastýře cjrkwí Morawské, kterjž jako silnj oděnci bránili sjně markrabstwí Morawského, zbožj a práwa duchownj mocně proti nepřátelům cjrkwě katolické hágili a opatrowali. To byl Wáclaw Králjk roku 1412., Jan Pražský roku 1417., Konrád ze Zwole roku 1430., a Pawel z Milčjna od roku 1435—1450, kterjžto všickni čtyři probošti na Vyšehradě a w giných hodnostech geště byli. Králjk, muž horliwý, učený a srdnatý, w tom roce, když biskupstwí Olomaucké nastaupil, sněm duchownj we Wiškowě držel, a tak se bludům wiklefit-ským¹ opřel, cjrkwewnj pořádek a obřady, též služby Božj dle způsobu prawé katolické cjrkwě hubiti, přetrhowati a rušiti nepřipustil. Gsa patriarchau Antiochenským, gsa milý králi Wáclawowi, mage se co oháněti proti zbauřeným stawům, proti kacjrské moci, musel časté cesty s welikými výlohami spogené konati; chtěge služby Božj tjm stkwostněgi wěsti, čjm wjce od nekatoljků porwané byly, mnoho peněz na to vše wynaložil; a proto od některých spisowatelů obwiňowán gest, gakoby důchody biskupské i kapitolnj byl promrhal zpýchy a ze žádosti marné cti.

Jan Pražský mnohem tužšj půtku měl; on se snažil učenj cjrkwě swaté čisté zachowati, bludy kacjrské z Morawy wypuditi, neb gim alespoň wzni-ku nedati. Na tom dosti nebylo, an nepřátelská wogska pod správau Žižkowau brannau rukau wj-tězně porazil, gim ani oddechu ani mjsta w Morawě nedage, a tjm stawowé cjrkwí řjmské wěrnj do-

sti sjly měli, že zbožj swé a cjrkw Morawské i práwa gegj zachránili. Jan biskup Olomaucký, hr-
dina ten slawný, dostal po pádu Konráda Westfal-
ského, pastýře zbawenau cjrkw Českau pod sprá-
wu swau roku 1421., a papež Martin V. roku 1426
geg kardinálem sw. Cyriaka učinil. Nástupnj ge-
ho Konrád neb Kunzo ze Zwole nemohl zameziti,
aby zbožj duchownj nepřišlo do rukau swětským pá-
ním, předce ducha katolického w Morawě tak dale-
ce zachowal, že alespoň po čase kostely a cjrkw
wůbec důchody swé dostaly. Neb i on roku 1431
dne 10. kwětna sněm cjrkwnej w kanownjckém ko-
stele sw. Petra w Brně držel, aby wjra katolická,
práva a mrawowé cjrkwnej docela porušení neby-
li. Pawel z Milčjna opět zbožj cjrkwnej mečem a
penězy dobýwal, nepřátelská wogska zaháněl, a
swau maudrostj rozepře, kteréž města, duchowen-
stwo i stawowé Morawštj mezi sebau měli, ukogil
a smjřil. Starage se o wykaupenj odcizených stat-
ků biskupstw, nezapomněl, že i o chudé péči mjtí
má, kterýž také všady za njm, kam se gen hnul,
se táhli, gako wčely za swau matkau, a potěšenj
i pomoci od něho dosáhli. Řjdil cjrkw Moraw-
skau až do 2 kwětna 1450, na kterýž den w Pánu
zesnul. Od roku 1450 až 1482 řjdili cjrkw Mo-
rawskau Jan XI, Bohuš, a Protás; po tom za 15te
let žádné wolenj biskupa nebylo, kapitola wolila ad-
ministrátory, a Matiaš král Český ustanowil Jana bi-
skupa Waradinského za mjstobiskupa Olomauckého.
— Roku 1509 wolila kapitola dle práwa swého Bo-

huslaw a z Lobkowic a na Hasenšteyně. Papež wolenj to neuznal za dobré, a giné muže kardinály na biskupstwj Olomaucké dosazowal. Bohuslaw byl po celé Ewropě wážený, a pro swau učenost na slowo wzatý; neb mnoho času putowánjm po vzdálených kraginách ztráwil. Přátelé, nemohauce se potwrzenj na biskupstwj od papeže dočkati, domlauwali Bohuslawowi, proč se nepřičinj o potwrzenj to. On gim odpověděl: Nežádám oknem do owčince Páně wgjti, ale dveřmi. Ani za přjklad sobě wezmu ty, genž se práwě i bez práwa po hodnostech pjďj; chci raděgi býti šlechetným než bohatým, raděgi ctnostným než důstogným. Ginde pjše: Negen žádost po důstogenstwj, ale i stjn takowé žádosti w ošklivosti mám. Gakkoli widěl, že w Řjmě překážky se mu činj, gako pořádně wolenému Olomauckému biskupu, předce nikde gsem nenalezl, by na řjmské řizenj byl sobě něgak stěžowal. Toto gsem ale napsáno nalezl: Nechci mjtj biskupstwj Olomaucké proti wůli wašj, byt bych zlatau mastj ge dosáhnauti mohl. Od papeže dosazen byl Jan Boriáš, arcibiskup Montregálský, na biskupstwj Olomaucké. Kapitola Olomaucká poslala do Řjma Stanislawa Turzu, Uhra, w poselstwj, aby autně důležitosti a potreby kapitoly a biskupstwj celého Otcí sw. předstawil a o zachowánj práw žádal. Kapitola z Řjma spráwu dostala, že má práwo gako kdy prwé biskupa swobodně woliti, a Jan Boriáš složil důstognost biskupstwj Olomauckého. Kanownjci se sešli, Bohuslaw a zanechali a Stanislawa.

genž geště w Rjmě se zdržował, za swého biskupa zwolili. Tak opět pořádek uведен byl. Stanislaw byl též hoden té stolice, což swau maudrau a dobročinnau správau cjrkwě Morawské až do 16. dubna roku 1540. dokázal, tak že památka geho w požehnánj trvá.

Tak po husitských rozbrogjch w polowici 16ho věku po půldruhém stoletj skoro cjrkwě Česká i Morawská do pořádku opět přišla, že Čechy swého arcibiskupa, Morawa swého řádného biskupa měly; tato ale šťastně zbožj swé obhágila, onano ale všeho zbawena byla. I ačkoliw po čase mnoho opět nabyła, předce sotwa stjn toho, co ztratila,

§. 4. *Matka a dcera sestrami se stály.*

Od roku 1063., když Morawa swého vlastnjho biskupa tak gako Čechie měla, stály obě cjrkwě pod metropolitau Řezenským gako dvě sestry až do roku 1343. Od roku toho byl ale metropolitau nad Olomauckým biskupem pražský arcibiskup až do roku 1777., w kterémž biskupstwj Olomaucké za arcibiskupstwj vyhlášeno a Brněnské biskupstwj pod spráwu geho dáno bylo. Tak Pražská a Morawská cjrkwě opět co dvě sestry, ale we vyššjm důstogenstwj, wedlé sebe stály.

Prwnjm arcibiskupem byl Antonju Theodor hrabě Koloredó; 34 léta, gsa také kardinálem, panował.

Tak ty dvě cjrkwě nynj k 1000 létům co

krásné dvě oljwy na Sionu wedlé sebe zrústagjce, gedna druhé napomáhagjc a podporugjc, přjgemné i nepřjgemné, dobré i zlé věci spolu snášegjce, kwetau. Co autoků nepřátelských wnitř i zewnitř wystály a přestály, tak že řjci se může, že gakkoli brány pekelné proti nim powstaly, za 1000 let přemoci ge nemohly, a to tjm se stalo, že pewně se držely matky swé cjrkwě Řjmské, kteráž gest obranau pewnau a silnau, genž gest vzdělána na skále, kteraůž w nižádný čas brány pekelné nepřemohau. Ó gak by všady gedno, čisté, prawé a samospasitedlné učenj a gedna wjra byla, geden pastýř, kdyby kraginy od gednoty a swazku cjrkwě Řjmské se neoddělowaly. Ona gest hlawa, ona gest matka, ku které všecky cjrkwě patrj co dcery a audowé. Cjrkwě gednotné spogené s cjrkwj Řjmskau působj tělo ono, gehožto hlawa gest Kristus.

§. 5. *Některj důkazowé, gak gedna cjrkwě při druhé prospjwala.*

Morawa počjtá mimo Brno od Cyrilla a Methuda až do nyněgsjho času 75 biskupů a arcibiskupů, z nichžto 37 w Čechách buď zrozeni, buď wychowáni, buď w důstogenstwj pri některém chrámě Páně bywše, na biskupstwj Olomaucké přišli.

Rozenj Čechowé, genž na wětšjm djle w Morawě žili, a na biskupstwj Olomaucké dosedli, gsau: Theodorik Gindřichohradecký wolen 1281, Gindřich Berka roku 1327, Petr Gelito roku 1380. Jan

Dubrawský roku 1541, Jan Meson 1576, Ferdinand Maria 1832, hvězda tato na Moravském nebi cirkewnjm se třpytj c j z Českého k rálowstw j pošla. *) Ačkoli we Wjdni zrozen, předce z vysokého rodu Pánů Českých pocházj, a země Česká za svého geg počtá. Vysoké školy pražské se tjm honosj, magjce Wysoceurozeného a Neydůstogněgšjho Pána Arcibiskupa mezi audy fakulty theologické zapsaného, alumnát pražský arcibiskupský, kde Ferdinand Maria, připravugese pro stupeň hodnosti doktorské w bohoslowj, roku 1805 bydlel, rok ten mezi památné zaznamenal. Učitelové tehdegšj w bohoslowj, a zvláště Josef Petr Ditrich, professor historie cirkewnj a kanownjk Wyšehradský, tomu powděčni byli, ku společnému saukromnému a učenému rozmlauwánj w bohoslowj bywše zwoleni, a obdržewše důkazy zvlášt nj náklonnosti. Z toho i Wyšehrad se těšj, že aud kapitolnj i w tyto poslednj časy Moravské cirkwi wděk přišel.

Strahowský klášter 8 mužů wychowal, genž woleni byli za biskupy Olomaucké. Petr roku 1097, Jan 1104, Gindřich roku 1126, Ditleb 1172, Peregrin 1182, Cayn 1183, Engelbert 1194, Babor 1199, ačkoli spisowatelé důwody magj, že ti prwněgšj premonstráci býti nemohli. Peregrin byl probošt Pražský dle některých, mohl býti před tjm kanownjkem Strahowským. Za tehdegšjch časů nebyl tak weliký rozdjl w způsobu žiwota mezi kanownjky bi-

*) Z Českého rodu hrabat Chotků z Chotkowa a Wogunjna.

skupskými a řeholnjmi, gako nynj. Onino tak do bře pospolu bydleli, pospolu strjdmě stolowali, žaltář denně w kůru společně řjkali, gako řeholnjci, a kapitoly monasteria se gmenowaly. Mniši důstognostj duchownjch mimo řád w cjrkwí mnoho mjwali; naproti tomu i kněžj i biskupowé často důstognosti swé složili a do řehole vstupowali, zwláště w sešlegšjm wěku, a tak sobě i cjrkwí méně těžci byli.

Kostel sw. Wjta na hradě Pražském a kapitola geho wychowali Jana I. roku 1063, Ondřege 1091, Peregrina, genž mezi premonstráky poznamenán gest, Tomáše 1574. — Petr roku 1311, Pawel Miličim roku 1435 a Jan Plateis roku 1636 na Olomaucké biskupstwj woleni byli, gsauce audowé kapitoly Pražské i Wyšehradské.

Z Wyšehradské kapitoly na Olomauckau stoli ci biskupskau dosazeni byli mimo ony tři výše dotčené: Jan VI. 1334 probošt, a Petr děkan Wyšehradský byl generálnjm vikářem w Olomauci toho času. Wáclaw Králjk 1412. Jan Pražský 1417, Konrád ze Zwole roku 1430.

Kapitola u všech Swatých na hradě Pražském měla za probošta Jana z Wlašimi, kterýž roku 1351 za biskupa do Olomauce wolen byl. Z kláštera cisterciátského w Nepomuku byl Robert, Angličan rodem, 1201 biskupem Olomauckým. Z kláštera Zdarazského w Praze Jan Mráz, probošt křjžownjků hrobu Páně, do Olomauce wolen byl 1398, gehož památka w cjrkwí Morawské w požehnánj nenj.

Litomyšl dala Olomauci tři biskupy, Jana III. 1151., Jana IV. 1157., z řehole premonstrátské, která tu klášter měla, a Jana biskupa svého roku 1364.

I Moravská země zplodila neb vychovala muže slavné, genž cirkew Českau gako biskupové a arcibiskupové řjdili. Helikard biskup Pražský (dokonal 1023) rozen byl w Olomauci, Albjk Morawan byl arcibiskupem Pražským učiněn roku 1412. To arcibiskupstwj dal za biskupstwj Olomaucké, a toto odewzdal hned probostu Wyšehradskému za proboststwj s titulem arcibiskupa Cæsarienského. Konrád Wechta biskup Olomaucký to byl, genž mjsto Albjka arcibiskupstwj Pražské roku 1413 nastaupil.

Za času pohanstwj poslal Bůh posly apoštolské z Morawy. Když po wálkách husitských blud kacířský po celé zemi České hustě rozložen byl, přišli opět dva mužové po sobě z Morawy w Mohelnici rozenj a plni horliwosti apoštolské a bázně Božj na arcibiskupskau stolici Pražskau. Antonjn roku 1561 a Martin roku 1581, kdežto skorem 100 let biskupa Čechové neměli. Jan Wilém Kolowrat Libšteynský z biskupstwj Olomauckého na Pražské arcibiskupstwj zwolen roku 1668. Dřjwe však než usazen byl, umřel. Matauš Ferdinand roku 1668 za arcibiskupa usazen w Praze, gsa opatem kláštera benediktinského u sw. Mikuláše w Praze, pak prwnjm biskupem královéhradeckým, byl Morawan rodem. Jan Ferdinand Waldšteyn kanownjk Olomaucký, pak biskup královéhradecký, arcibiskupem Pražským učiněn roku 1696. Jan Josef Breuner,

generálnj vikář Olomaucký, byl ustanowen arcibiskupem Pražským 1595.

Kdo w stawu wyskaumatí gest, co dobrého pošlo gedné i druhé cirkwi z toho přibuzenstwí mezi řeholemi a kláštery, počínaje od Benediktinů až do bratrů milosrdných a panen řádu swaté Alžběty. Z českých klášterů přišly familie do Morawy; opatové a představení klášterů českých byli též ředitelové klášterů morawských; duchowní osoby českého lidu přecházeli do Morawy a Morawané do Čech, a tu se usazowali. Tak duchowní a mrawní sjíla obogí země gako gedna byla; trpěla nedostatek gedna, pomáhala druhá; tak obywatelé gednoho gazyka, gedné wjry, gednoho srdce byli, w rozličných kragínách bydlíce. Česká cirkew zagisté wděčná se prokázala gako prworozená dcera matce swé cirkwi morawské, když sesjliwší se, morawskau vždy dobře ochraňowala a w neywětšich pŭtkách syny swé k ochraně gí dávala; tak že sama nemohauc na okamžení swau ozdobu zewnitrní ochrániti, až dosawáde gí auplně nedosáhla. Morawská cirkew, magíc důchody a práwa neyhlawněgší zachowaná, sama sobě pomáhala, neb měla muže w posledních časech a má, gež Duch swatý ustanowil, aby spravowali cirkew boží; a oni pewně se držíce náměstka Petrowa, widitedlné hlavy, Řjmského papeže, sobě i owčinci swému welebnosti a důstognosti nad giné způsobili, a Bůh swětlo prawé wjry s nábožností dává stadu

gim swěřenému. Kde gednota apoštolská, tu milost Ducha swatého, tu Kristus: — kde zpaura, tu hřjch, tu zkáza. *)

VII.

Kázanj na den wstaupenj Páně.

Od

Antonjna Marka,
Děkana w Libuni.

A zagisté Pán Ježjś, když gim odmluwil, wzat gest do nebe a sedj na prawici Božj.

(Marek 16, 19.)

Podiwný přjchod — podiwný odchod toho, který spasil swět, ale hodný a náležitý na důstognost geho, — neboť z nebe přišel, k nebi odcházj!

Co by bylo ze všech kragin země, odkud by gim přišla ta rozmanitá krása, ta přenesmjrná hognost w aurodách, kdyby swrchowaný Stwořitel gj slunečnau zářj nezahřjwal a neoswěcowal, a co

*) Komu gest milo znáti w krátkosti cjrkewnj historii Morawskau, a nabyti některého swětla z České historie cjrkewnj, ať čte: Augustini olomucensis episcoporum olomucensium series, quam notis illustravit Francisc. Xav. Richter. Olomucii 1831.

by pošlo z pokolenj lidského, kdyby swrchowaný Bůh s námi swůg dosawádnj spolek přetrhl? — Země bez slunce spustne, a člověk bez Boha neugde náhlé zkázy své; neboť w něm a skrze něho žiwi gsme.

W Bohu gsme žiwi skrze toho, kterýž w chlěwě betlemském pod zárj a gasnostj nebeskau, gsa weleben zpěwy andělskými, wzal na se tělo člověka a stal se nemluwnětem na loktech neyčistšj panny Nazaretské.

W Bohu gsme žiwi skrze toho, kterýž podle náwěštj dnešnj slawnosti laučj se se swými uředlnjky, zakrývá oblakem přjwětíwau twářnost swau, ubjrá se tam, odkudž přišel gest, do nebe, ubjrá se k otci, aby usedl na prawici trůnu gehu, a wzal podjl w gehu sláwě, w gehu moci, w gehu kralovánj, kterémuž nemá býti konce!

W Bohu gsme žiwi, — skrze Boha, skrze toho, kterýž sedj na prawici božj! — To gest smysl, to gest wyznamenánj tohoto dne slawného! — Nuže! pteyme se, zdali se ugala tato prawda w srdcích našich, zdali chápáme, zdali přigjmáme gi w auplné své přesvědčenj.

Čili se zpěčugeme hlásiti se k diwotworci se země odcházegjcjmu, na nebe wstupugjcjmu, co k Bohu? — Čili gsme z počtu oněch omámených uředlnjků, kterj pro své nedorozuměnj, pro své rozpaky zasluhugj domluwu: Muži Galilegštj, co stogjte, hledjce do nebe. Tento Ježjš, kterýž wzat gest od wás do nebe, tak přigde opět.

Snad stogjme až po tu dobu w pochybnosti o onom, genž drahým gménem Ježjš chtěl wzywán býti od nás smrteľnjků!

Snad stogjme w truchliwé vzdálenosti ode všeho toho, co nám k Synu božjmu ukazuge, co k Synu božjmu nás uwádj.

Snad zdráháme se přináležeti k wěrnému stádu gehu na zemi? — zdráháme se přicházeti na ta mjsta poswátná, kdež se gméno gehu pronášj, ctj a welebj; — kdež se rozkazowé gehu ohlašugj, k srdci kladau, pravidlem žiwota ustanowugj; — kdež se utěšená tagemstwj gehu obnowugj a slawj, aby nás od země této k nebesům powznesly, synowská práwa naše wygasnily, naše neysladšj náďeže pogistily, a gako rukogemstwjm ubezpečily.

Snad stogjme w chladné, twrdé nedůwěře, a tudy i w nelásce, že nemilugeme Ježjš Krista, neydražšjho přjtele swého, genž z lásky k nám i samu smrt podstaupil.

Ach, milý křesťane, co nazweš wjrau swau, pakli Ježjš Kristus nenj twé wjry prwnjm základem? — Co medle nazweš dobrým skutkem swým, pakliže zásluh Kristowých nepostihugeš dodatek k swé nestatečnosti? Co nazweš naděgj swau, pakli slibowé o wěčném kráľowstwj gsau tobě galowau pohádkau? — Kterak se hlásiti smjš k Bohu w nebesjch, pakli gsi přetřhl a porušil spolek s gehu Synem na zemi, božstwj w něm neuznáwage?

Tot by hrozné bylo zblauzenj! Ginému nás učj dnešnj den — učj nás, že Ježjš Kristus spolu

Bůh gest na wěky požehnaný. Tai utěšená prawda srdci našemu, hodna, abychom k nj w této poswátne době zřenj swé obrátili, — a s nj se w dnešnjm rozgjmánj objrali.

Obnowme tedy wjru swau w Krista Ježjše, w den slawného na nebe wstaupenj, seznamme se s gehu osobau, i s gehu k nám přátelstwjm! To budte dvě stránky našich slow, našeho gednánj. Protož 1. *oslawme Krista Ježjše wjrau: že gest prawý Bůh.*

2. *Obradugme sebe wjrau: že gest náš spasitel.*

Otče — Bože náš! kterýž gsi na zem wyslaného syna swého nebesům nawrátil, a w sjdlo věčné sláwy swé přigal, učiň duši naši stánkem gehu podstaty, abychom okem wjry stihli wýsost gehu, a pronikli tu tagemnau raušku, genž pramen a cjl žiwota našeho ukrývá.

I.

Čjm oslawjme Krista Ježjše, pakli ho neoslawugeme tau žiwau wjrau, že on gest prawý Bůh — gediný syn Boha, ne gako syn za djtě přigatý, ale syn skrze přirozenost; — ne gakoby za syna se dostal wzácnostj swého auřadu, nobrž že gest Bohu rowen swau podstatau. Bůh z Boha, swětlo z swětla, Bůh a člowěk pospolu, w čase od matky narozen, před wěky od otce zplozený.

Ale žiwá wjra wolj mocné, žiwé důwody. Wěřjme však Ježjše Krista prawým Bohem býti; neboť božstwjm na sobě gewil, když na zemi obcowal, —

Bohem se dal od lidj ctjti, když k nebesům se navrátil.

Tento Ježš, gehož na nebe wstaupenj cjrkew swatá památkau dnes slawj, ohlašowal se sám býti Bohem, za Boha se wydáwage. Wyšetřime geho slowa, geho řeč, skaumeyme geho skutky, geho úřad, ty dvě věci, ku kterým se gakožto k důkazům swého božstwj odwołáwal.

A hle, tu widjme neyprw, že on to, co wyřkli o něm swatj proroci a mužowé duchem Páně oswjcenj, od sebe nezamjtá; nobrž k sobě obracj, sobě přiwlastňuje, řka: Gát gsem ten Messiáš, ten syn božj. *) Darmo se naň osupugj protiwnjci, darmo smrtj hrozj, chtjce ho kamenowati; on zůstáwá při swé wýpowědi, a s gakausi božskau wážnostj dotwzrugim, že gest gednorozený syn božj. **) Aníž se zdá židům řeč ta zatmělá, neb gi nazýwagj rauhawau, — A ay! on gj newymlauwá, gj nezapjrá, aníž na giné wykládá. ***) — Co má Otec nebeský, to má i on, co Otec činj, to činj i on. — Gaká čest přislušj Otci, ta přislušj i gemu. ****) — Žiwot wěčný záležj w tom, aby lidé poznali Otce a (Syna) kteréhož poslal, Ježše Krista. †)

*) Mat. 26, 26. Mat. 14, 33.

**) Jan 5, 18.

***) Jan 10, 36.

****) Jan 16, 15.

†) Jan 17, 3.

On gest před Janem křtitelem i před Abrahámem, sám přede všemi věcmi. Gá, kterýž mluwj k wám, dj Ježš, gsem od počátku. *) — Tak důkladně, tak světle mluwj o swém božstwju jako člowěk, který o něm gest úplně přesvědčen, jako člowěk, který swau prawdu chce všemu swětu w známost uwěsti.

Genom tehdaž, když zmjnu činj o swém člowěčenstwju, prawj se býti menšjm otce swého, a za gedno gméno pokory, kteréž by ho učinilo nejnižšjm služebnjkem, nalezáme sto giných welebných, kteráž ho sázegj na neyvyššj stupeň moci a sláwy. Neboť wyprawuge o andělch, jako o swých služebnjcjch, o rági jako o swém dědictwju, o cjrkwj jako o swém králowstwju, o swětu jako o swém panowánju, o swatém Duchu jako o duchu vlastnjm. Otče, učijn, tak znj gehu modlitba, aby ti, kteréž gsi mi dal, kdež gsem gá, byli se mnau, aby hleděli na sláwu mau, kterauž gsi mi dal před ustanowenjm swěta. **) — Takto smj genom sám Bůh promlauwati, a nám nic giného nezbywá, gakž dj swatý Hilarius, nežli abychom wěřili wyslovnému swědectwju, kteréž dáwá Kristus o sobě a žiwau wjrau, že gest prawý Bůh, ctili, slawili gehu gméno; neboť negsau to prázdna, marná slowa, ale slowa skutky potvrzená.

*) Efez. 1, 4.

**) Jan 17.

Wěřte skutkům mým, pakli slowům newěřjte, prawil Kristus, *) ke skutkům nás odkazuje, ke skutkům přesáhajcjm moc lidskau, moc přirozenau; ke skutkům, genž k úžasu neb k ustrnutj budj. Gistě úžasné gsau geho zázraky, zázraky bez počtu, uznané od celého národu, od přátel i nepřátel, od samého wladaře, uznané od samých Farizeů, gimž nebylo s užitkem, že gich uznávali. — Užásey se a podiwug nad množstwjm uzdrawených neduhů, naprawených chromot, k zraku nawrácených slepců, nasycených zástupů z požehnané potrawy. Užásey se nad utišenými bauřkami, užásey se nad těmi wzkrjšenými, genž z tmawých hrobů swých oživeni vycházegj, a wyzney: Takowým rozkazem může toliko Bůh mluwiti, a nižádný smrtedlnjk. Toliko Bohu možno, aby wolal mrtwému: wstaň! a bauři: utiš se! a wětrům: pokořte se. — A gestli zázrakowé, gakž prawj swatý Augustin, nic giného negsau, nežli řeč Božj výmluwná, kterauž Bůh důležitau prawdu wyslowiti mjnj: což budau tedy zázrakowé Kristowi, gaká medle prawda má gimi wyslowena býti? — Neginá leč ta, že diwotworec Kristus prawý Bůh gest! — Proč se zdrawj wracj onomu málomocnému, genž se po 38 let trápj w neduhu! — Proto: aby se swětu řeklo, že syn Božj má moc odpauštěti hřjchy. — Proč uzdrawowáni mnozj w den sobotnj? — Proto:

*) Jan 10, 38.

aby celé Judstwo wyrozumělo, že on gest cesta, prawda a žiwot! — Zázraky Ježjšowy gsau tedy srozumitedlná wýslovnost Božj, kterauž se dušjm našim domlauwá, abychom wěřili, že konatel gich gest Bůh a ne pauhý člověk! — Každý zázrak gest o tom nowý důkaz, nové swědectwj! —

Reknau-li nám hancowé wjry: Wáš diwotworný wůdce, gehož oslawugete, umřel co člověk, umřel na křži! — Owšem nepřijmeť toho, a gsme wolni umřjti snjm. Než wězte, že smrtj gehu téměř patněgi se dokazuje na něm božstwj, nežli samým žiwotem. Ay! gak welebné to počjnanj gehu při samé smrti! — Křž mu gest trůnem, trest mu gest oslawau! Když se zdálo, že gest přemožen, tehdáž wjtězj! Umjrá smrtj dobrowolnau, umjrá, že umřjti wolj, umjrá co wjtěz nad smrtj. — Spiklá rota zanášj žalobu k vysoké radě, záwistj rozkyselelé pro gehu powěst; ale w tom, co se naň žaluge, swědomj Jidášowo gest gehu zástupcem, řeč Piláta wladaře gest mu obranau, zpaura přjrody gest mu osprawedlněnjm. Gsa sauzen wjtězj, neboť ho odsuzugj, že řekl: syn Božj gsem! — Tak se stáwá prwnjm mučedlnjkům, prwnjm krwácejcjm swědkům hágeného božstwj. — Gest prawda, on umjrá na křži; ale z toho křže trhá oponu chrámowau, rozkoluge skály, otwjrá hroby, zasmušuge slunce, ukřýwá hwězdy, uhašuge dennj swětlo, otrásá zemj pod potupným křže břemenem! — Umjrage nutj katany swé ku poznánj božstwj w sobě! — O přepodiwná proměno! —

Když křsil mrtvé, neznali ho, když umírá, hlásj se k němu. — Wrahové geho obracegj se w učedlnjky. — Rauhačové klaněgj se gemu: Gisté syn božj gest tento!

S toho kříže sešel konečně do hrobu, do hrobu, w němž hyne sláva všeliká; a w tom sláva Ježjšowa nowé wzala vznikánj. Hrob mu se stal slawným obydljm! Wcházjt do něho, že chce, vycházj z něho, že chce, sám o swé sjle, o swé moci, w den napřed předpowěděný, w okamženj, kteréhož wytkl, vycházege z něho, aby do něho se wjce nena-wrátíl. — Žádná hradba ho udržeti, žádná zbraň wogenská uwjzeti nemůže! Gakožto Pán celého stwořenj přemáhá přirozenau mocj zpurné obmysly lidské! — A w tobě, člowěče, by mohla pozůstati giskra pochybnosti o božstwí Ježjšowě? Zahanbenj protiwnjci Ježjšowi se ukrýwagj, ale wy, wěrnj učedlnjci, kterj gste ho za čtyřidceti dnů mezi sebau widěli, s njm stolowali, geho se dotýkali, geho poslauchali: wy nám swědčte, kterak posléz na nebesa vstupuge, zdwižen oblakem u wjtězné sláwě, obřemeněn kořistj pekla, prowázen komonstwem andělů, obkljčen zástupem starozákonnjch reků; gděte a swědčte, hláseyte swětu, učte we-regně prawdu tu, která se nedá tagiti. Tot gest neyznamenitěgšj přjběh ze všech přjběhů, tot gest neywýtečněgšj sláva. Kristus wzkrjšený k nebesům se wracj gakožto Buh a člowěk, gakožto syn Boha žiwého.

Než, Ježíš Kristus Bohem se býti gewil i po swém na nebe wstaupenj. — Nezdá se nám, že wysjlage swých učedlnjků do všech končin země, wysjlá gakausi mocnost, kteráž všecko podrobuge sobě? Nezdá se nám, gakoby rozkazem mluwil onoho dobywatele k wůdci Holofernowi: Gdi a wyhlad' všecky bohy zemské, aby kromě mne ginému neslaužili.*) — Gděte a wydobud'te zemi! Ale kterak, Pane? — Neginau zbranj, kromě mého kříže, neginým pokladem, leč swau chudobau! neginau chytrostj leč wasj prostotau! — neginau wýmluwnostj, leč prawdau mého Otce! — Gděte a wywra'te všecky modly, kteréž by kdo we swém srdci ukrýwal, abych gá byl toliko na zemi ctěn co prawý a neywyššj Bůh! —

Nuže — vycházegjt hrdinowé té duchownj wýprawy! Ale s gakým prospěchem? Modly se kácegj, oltářowé, chrámowé pohanštj se bořj, modloslužebnjci ku kříži se obracegj. A kdo medle působj tu proměnu? — Dwanáctero chudých rybářů! dwanačtero prostých neučenců gest tjm nástrogem podiwným, w kterém Bůh se zgewuge. To gsau ti hrdinowé, kterj podrobugj swět pod poslušnost ukřižowaného Messiáše, kterj dokazugj, že zabítý beránek gest wladař od východu k západu, od poledne k půlnoci, wěčný, neskončený Bůh.

*) Judith 3.

Ach ! nelzet nám giného o tobě, Pane náš, smýšleti, nežli že wstaupiw na nebesa, gsi ten mocný wladař swěta weškerého. Čilibychom ginák smýšleti mohli o tom, genuž čas i porod, půwod i pokolenj, žiwot i úřad, přátely i nepřátely, smrti wzkrjšenj, potupu i wýsost dáwnj proroci na vlas předpowěděli ? — Čilibychom mohli ginák smýšleti o něm, widauce, an ho pro spanilé powahy mysli, pro newystihlau maudrost, pro swatost gehu přikazů, pro wznešenost gehu zázraků nade wšecky smrtelnjky powyšugj ? — Čilibychom mohli ginák smeysleti o tom podiwném, gehož tak welicj mužowé hlásali, tak wznešenj mudrcowé wychwalowali, čistota tolíkera panen ozdobil, genuž tolíkero národů w službu se oddalo, gehož mocnářowé swěta odloženjm swých korun ctili a welebili, před njmž se klaněl Swatopluk a Wáclaw, Ludmila i Karel náš ? — Čili máme upustiti od něho, kteréhož se drželi tisjcowé mučedlnjků, proléwagjce krew, nasazugjce žiwoty swé ke cti gehu gména ? — Čili my lehkowážně opustjme geg, kterémuž slawné swědectwj wydáwagj lidé i žiwlowé, andělé i ďáblowé, nebesa i peklo, wichrowé i bauřky, země i moře, widitelné i newiditelné věci, přirozenj i nadpřirozenj skutkowé, přítomnost, minulost i budoucnost, proroci i létopisowé, Apoštolowé, křesťanstwo i polhané ? — Čili my opustjme geg na wzdor swým předkům, kteřj u wjře a poznánj Ježjše Krista počátek swého časného i věčného štěstj pokládali ? — Čili opustjme geg za těchto

dnůw, za kterýchž w cizjm djle swěta národowé w lesjch a pustínách odrostlj, gimž se swaté ewangeliúm hláše, s utěšenjm přigjmagj slowo křjže, tu nowinu o spasiteli swěta, tu ljbeznau powěst o narozeném z panny synu nebeském? —

Ne! nikoliw z giných nemůžeme býti, nežli z těch millionů obradowaných, potěšených, kteří wraucj wjrau, srdečným wyznánjm, že Ježjś Kristus prawý Bůh gest, gméno geho slawj — saukromně i weřegně onu čest mu wzdáwagjce, kteráž toliko Bohu přislušj. — — Ano radost bude podj! náš zwlástě, když gestě uwážjme, že Pán Ježjś, tento Bůh a člowěk, gest spolu dušj našich spasitel.

II.

Potěcha našj drahé wjry záležj w tom, že Ježjś Kristus, gakkoli dokonalý a neobmezený, nenj Bohem blaženým sám pro sebe, nobrž že gest Bohem našjm, našjm oblažitelem, že w něm nám wykázal Otec nebeský gakausi studnici wšech našich potřeb duchownjch. Wšecka geho gména lásku a milostiwost gewj, wšecka nás nabjzegj, abychom při něm swé autočistě hledali, a w něm pro každau přjpadnost nalezali swého Spasitele. — Ano Spasitel gest náš tento na nebe wstupugjcej Ježjś z ohledu našj porušenosti i z ohledu našj nestatečnosti a mdloby.

Kdo setře Adamowu poskwrnu s pokolenj lidského, kdo pozdwihne kleslé potomstwo prwnjho

člowěka, kdo wstaupj mezi zem a nebesa, mezi zprnewěřilého se člowěka a mezi uraženého Boha, gakožto prostřednjk, gakožto smlauwce, genžby přetrženau a zrušenau přjbuznost nawrátil, ztracená práwa wydobyl, ze zawržených učinil na milost přigaté, z odpadlých podrobené, z wyhoštěných dědice a syny? — Tohoť dowesti nemohl žádný člowěk pro swau hřšnost! — žádný anděl pro swau obmezenost! — Tjm prostřednjkem nemohl giný býti, leč toliko Bůh sám, genž neyvyššj lásku a neyvyššj mocnost w sobě zawjrá pospolu; toho učiniti nemohl, leč Pán Ježjš, ten paprslek z věčné lásky Božj, genž se našj cestau — cestau k Bohu, našjm žiwotem, žiwotem duchownjm a věčným nazýwá! — On gest ten beránek, který snjmá hřjchy swěta, on gest naše osprawedlněnj před Bohem a tudy náš spasil! — On gest ten uhelnj kámen, kteréhož stawitelé powrhli, ale kromě něhož nenj spasenj žádného. — Neboť genom on mohl položit tu přewysokau cenu na wykaupenj dušj našich. Z drahého wýkupu swé duše uzawjrey a suď, milý křestane, o drahotě a wzácnosti gegj. Samého Boha potřebowala na wykaupenj swé, a po tomto wykaupenj nic nenj wýtečněgšjho, nic wznešeněgšjho nad duši křestana. — A hle, tak welikým pokladem gsme poděleni všickni, tak drahá nám gest swěrena kaupě, tak stkwostný klénost stal se našjm nábytkem! Běda nám! pakli za špatný zisk, za mrzkau rozkoš k wůli zheyřilé tělesnosti swé gsme se zaprodali hřjchu! zohyzdili duši swau! — Giž ne-

honosme se, že známe cenu gegj, poněwadž gi tak lehkowážně mařjme a utrucugeme. Než kdož může řjci, že ho nepotkalo nikdy to neštěstj, aby dopustił se hřjchu, neuškodil drahé duši své? — Což tehdaž počjti, čehož tehdaž se chopiti máme? — W té truchliwé době opět znj to sladké slowo: Utěš se, Kristus twûg lékař gest, twûg spasitel! Tys zawrhl milost Boha swého od sebe, ach! wyhlédáwey gi opět, opět gi nalezneš! Wždy geště wykázán gest prostředek pro twûg neduh! — Obět welikého smjřenj stogj twé wině po boku! Neyvyššj kněz Ježjš Kristus přinášj gi, sám se na ni podáwage. To tagemné mjřenj mezi nebesy a zemj, kteréž se konalo na hoře Golgatě, to se obnowuge od východu k západu při tisjcerých oltářjch dne každého we všech země končinách. Rozkazem na nebe odešlého smjrce obnowuge se w chrámjch křesťanských ten podiwný spolek božstw s člowěčenstwjm vždy geště po tolikeru stoletjch, a slawiti se nepřestane, dokud cjrkew na Petru skále založena zde na zemi rytěrowati nepřestane; — dokud kleslé duše křesťanů wzdychati budau nad swým prowiněnjm, dokud slzau orošené oko kagjcjho hřjšnjka k nebesům se obraceti bude, hledagjc odpuštěnj a pokog zkormaucenému swědomj swému.

Ó blaze nám! že Ježjš Kristus w této křehkosti našj býwá našj podporau! našjm spasitelem! Blaze nám, že i w temnostech našich stává se nám pochodnj! — My nestatečnjci ku všelikému poznánj potřebugeme Mistra a učitele prawdy, kte-

rýžby co plnomocný welitel k prawé cestě ukazowal, od bludů wystřjhal, omylnému rozumu lidskému byl průwodčjm a rádcem, gsa sám neomylný, we swém učenj neproměnný a w čínech swých swatý, w řeči swé gasný a mocný, a dosti hogný pro wsecky stawy a wěky. A ay! tent gest nám dán w osobě Ježjše Krista. Dán gest nám hlasem z nebe wolagjcjm: Tentot gest syn můg milý, w němž mi se dobře zaljbiło, toho poslaucheyte.

Obracugjcje pozornost swau k tomu nebeským náwěštjm schwálenému mistru, tážeme se: čemu učj? čemu welj? Učj všemu, o čem swět newěděł, ale wěděti měl. Učj nás tomu ljbeznému uměnj, gakbychom swati a dokonali, a spolu blaženi a utěšeni byli. Učj nás tomu, podlé čehož se všickni lidé, města i dědiny, krag i zem, obec i řjše — celý swět řjdiťi může. — Učj nás wzněsti se k Bohu s roznjcenau myslj, učj nás schyłowati se k bližnjmu sláskau a přjznj, učj nás zapjрати sebe, na sebe zapomjnati, abychom se zachowali. — Nenj nic scestného, coby nezamjtal, nic šlechetného, čemu by neradil. — Nenj neprawosti, kteraužby neohromowal, nenj ctnosti, kteréby newelebil, nenj wášně, kteréby nekrotil, nenj náružiwosti, kteréby neodporowal, nenj náklonnosti, kteréby nemjřil. — Každý staw, každý obchod, každé powołanj nabýwá poswátnosti od gehu wůle, od gehu nařjzenj! — Ach! kdožby neuposlechl toho mistra, gehož maudrost přesáhá všeliký smysl čłowěka! Kdožby se té ce-

sty bezpečně nedržel, na kteréž nás spasitel Ježíš svým příkladem předchází.

Neboť zdálo-liby se těžké a nesnadné, k čemu slova poukazuj: protož razil cestu skrze nesnáze svým příkladem, dávage nám spatřiti na sobě, že možno plniti, čemu zákon geho vyučuje, dávage nám na sobě spatřiti spanilost ctnosti, abychom gi tjm spíše obljbili sobě. — Kdybychom se sklonili k pošetilosti lidu israelského, kterýž weden gsa Mog-žjšem skrze pustinu arabskau, často ne tak z teskliwo-
sti gako z pychu reptal, a gednau shromáždiw se před Aaronem dosti nesmyslně řekl: Dey nám bo-
hy, kterj by šli před námi w omrzelé pustině! *) —
tedy by se nám odpovědjtí mohlo: Co žádáte, to se stalo wám! Dán gest wám Báh za průwodčjho.
— Ay spasitel twûg běře se, a mzda geho s njm, a djlo geho před njm! Welké věci welj, a wěšj mnohem wykonáwá. **) — O blaze nám! že widj-
me toto zrcadlo spanilých činů před sebau, že wi-
djme tu mjrnost w obcowánj, tu trpěliwost w neho-
dách, tu ljbau prostotu w mrawech, tu wznešenost
mysli, tu stálost a wytrwánj w předsewzetj šlechet-
ném, tu wěrnost we swěřeném aukole, tu pokoru
při tolikeré dokonalosti, tu horliwost pro čest Bo-
žj, to welikomyslné nasazenj žiwota, tu neohrože-
nost při samé smrti! — Aby se řjci nemohlo, že přj-

*) Exod. 32.

**) Isai. — 62. 11.

klad náš gest nad námi přjliš wywýšen, tedy snižuge se k nám, anebo nás k sobě pozdwihuge, naši mdlobu podpjrá, naše nedostatky doplňuje swau milostj, čině se pramenem všech darů potřebných, a odměnitelem w onen slawný den, když opět přigde, ne aby spasil, nobrž aby saudil swět.

Bratřj ! — prawj sw. Bernard — co mysljte o swém spasiteli ? Gste-li spokogeni s njm ? — K té otázce nelze se ozwati leč usty na wjru obráceného Apoštola : Pán můg a Bůh můg ! Geště nižádný ta slova nemluwil, geště nižádný těch skutků nečinil, geště nižádný w pokolenj našem tak weliké změny nezpůsobil jako Ježjš, genž prawým Bohem býti se dokázal. To gest naše smeyslenj.

Máme-li wygádríti swau spokogenost, nelzeť ginač leč wychwalau sw. Pawla od lásky Ježjšowy na cestě do Damašku přemoženého : Ukázala se dobrota a wljdnost spasitele našeho, ne ze skutků spravedlnosti našj, ale podlé milosrdenstwj geho, kterýž wylil na nás hogné dary swého slova, swého příkladu, swých milostj, by byli z nás dědicowé podlé naděge žiwota wěčného !

Protož, gestli gsme k otázce sw. Bernarda plnau wjrau a utěchau odpověděli, tedy také doložme splnau wraucnostj w smyslu téhož Otce swatého, powzdechnauce k nebesům :

Ježjši, Pane náš ! Ty na zemi potupený, na nebesjch oslawený synu Boha žiwého ! Ach, neodcházež do sláwy swé nebeské, abys se neohlédl okem lásky na nás, pozůstalé gměnj swé, na nás, draze wy-

kaupný nábytek swůg! K tobě se hlásjme, za te-
 bau woláme! — Tebe swým Bohem, swým přjte-
 lem, swým mistrem, swým spasitelem nazýwáme.
 Bylit dnowé, když gsme unešení praudem nesmy-
 slných činů swých od tebe se vzdálili; když gsme,
 ohlušení gsauce hlukem swětských rozbrogů aneb
 mrzkých rozkošj, na tebe zapomenuli: — ale krwa-
 wá žalost swjrá srdce naše, hledá swau ztrátu, hle-
 dá swůg žiwot, hledá tebe! — Ustrň se, an gsi do-
 brotiw, slitug se, an gsi milostiw, odpust, ans od-
 pauštěl tolika kagjcjm! Přigmi, zaznameney nás o-
 pět mezi swé ctitele, mezi swé wěrné uředlnjky,
 mezi ty, gichž gména gsau psána w knize žiwota
 wěčného. Amen.

II. Oznamowatel.

A) Literatura.

Symbolik, oder Darstellung der dogmatischen Gegensätze der Katholiken und Protestanten nach ihren öffentlichen Bekenntnissen. Von D. J. A. Möhler, ord. Prof. der kath. Facultät in Tübingen. Dritte verbesserte Auflage. Münz b. Fl. Kupferberg und Wien b. C. Gerold 1834. XVII, u. 639. Seiten.

Gíž se sice mnozj učenj katoljci o to pokusili, by rozeznáwagjcj učenj swé cjrkwě na gewo wysta-
wili; obyčegně ale obraceli gsau zřetel gen na ge-
dnu nebo na druhau akatolickau sektu, aniž pak se
blauběgi do učenj gegich wpauštěli, by subtilněgšj
rozdjly zewrubněgi byli poukázali a ge saustawně
nspořádali. Teprw slowutný professor Tubinský
A. Möhler této dáwno uznáwané potřebě napomohl,
a w nynj gmenowané *Symbolice* všecky rozeznáwa-
cj známky, gimíž se rozličné křesťanské cjrkwě od
sebe dělĵ, náležitě gest pogal a w systematickém
pořádku předložil. Mjsto obšjrné chwaloreči refe-
rent gen to připomjná, že spis ten od katoljků ně-
měckých s takowau pochwalau přigat byl, že za dvě
ani docela neprošlá léta trogĵho wydánĵ se dočkal.
Toho také práwem hoden gest; nebo prawda-li gest,

že protisady (Gegensätze) wedlé sebe postaweny odměnně se obgasňugj a wyswětlugj, i tedy giž tjm spisowatel katolické theologii nemalau službu prokázal, že k zřetedlněgšjmu poznánj gegjho učenj napomohl. Mimo to ale geště w giném ohledu welice se nám zawděčil, an wystawenjm totiž odpor-
ných sobě článků upewnil w čtenářch nepředpo-
gatých to přeswědčenj, že učenj cjrkwě katolické
wýbornostj swau učenj wšech ostatnjch wyzná-
nj wysoce předěj, a tudy božský půwod této wjry
zřegmě dokazuje.

Po předeslaném úwodu a wýznamu, obsahu a
pramenech Symboliky, pak o symbolických kni-
hách katoljků a protestantů (str. 1—26) gedná spis.
o rozeznáwagjcjch se článcjch katoljků, protestan-
tů a reformowaných, kteréž obšjrně rozebjrá. 1 sw.
str. 27 — 462.

W 1. a 2. kapitole předkládá učenj o prwot-
njm stawu člowěka a počátku zlého, str. 27 — 55,
napotom následuge učenj o dědičném hřjchu. Obě
kapitoly obsahuj tak hogného poučenj, že referent
nemůže opominanti, by na ně čtenáře tohoto časo-
pisu neučinil pozorný, to tjm wjce, gešto nowěgšj
dogmatikowé naši w tom tak důležitém učenj welice
nedostatečnj a neuplnj gsau. Budiž mi tedy do-
woleno, aspoň některé wygimky zde položit.

Nenjt to nikoliw zbytečné a neužitečné, gak
se mnohým zdá, že některj bohoslowci katoličtj w
čláunku o prwotnjm stawu člowěka (de statu natu-
ræ ante lapsum) staw dwogj aspoň w pomyslu ro-
zeznáwagj, totiž staw pauhého přirozenj (statum
naturæ puræ aneb in puris naturalibus) a staw mi-
losti a sprawedliwosti (statum gratiæ et originalis
justiciæ). Byli i také stawu *prстоčisté* přirozenosti

bez (poswěcugjcj) *milosti* nikdy skutečně nebylo stá-
walo, a byť i prwnjm rodičům našim milost Boží
hned s počátku *přistwořena* byla: nenjť nicméně
tento pauhý přirozenosti staw nikoli nemožný;
protož dogmatikowi owšem dowoleno býti musj,
staw tento od onoho, který se giž we spogenj s mi-
lostj Boží obgewuge, aspoň w pomyslu rozeznáwati
a geg o sobě zvláště w uwáženj wzjti. Mimo to
gsau skutečně někteřj ne neznameníj theologowé
toho domněnj, že Bůh prwnjho člověka w stawu
přirozeném byl stwořil, a geg teprw potom milo-
stj swau nadal. Wzhledem těchto uzavřel sněm
Tridentský, gak wyprawuge Pallavicini, k ponawr-
ženj Pacika (Pacicus) sess. 5. in Decr. de peccato
orig. ona slova: *justiciam et sanctitatem in qua* (A-
dam) *conditus* fuerat (gak počátečně stálo), proměnití
wtato: *in qua constitutus* fuerat.

Podotkli gsme swrchu, že mezi těmito oběma
stawy, stawem totiž pauhého přirozenj a stawem
milosti ne nadarmo rozdjl se činj; neboť při be-
dliwěgšjm uwáženj ukazuge se, že gediné tjnto ro-
zeznáwánjm staw člověka po pádu lépe se dá wy-
swětliti a mnohá sem patřjcj otázka snadněgi roz-
hodnauti. Přigmeme-li, gakož cjrkew učj, potrace-
nj poswěcugjcj milosti za nepostředečný následek
pádu prwnjho člověka, tu giž pochopiti se dá, kte-
rak on i po swém pádu přirozené moci a schop-
nosti, zvláště rozum a swobodnau vůli — ač-
koli porušené a zemdlené — podržeti mohl. (Man-
serunt ei integra naturalia.) Naproti tomu Luther,
kterýž o tomto rozdjlě mezi stawem pauhé přiro-
zenosti a stawem prwotnj sprawedlnosti wěděti ne-
chtěl; nobrž sprawedlnost prwnjho člověka přj-
mo za geho přirozený staw gest prohlásil, upadl

tudy w blud, že se domnjwal, gakoby člověk po pádu s potracenjm sprawedlnosti swých přirozených mocj byl pozbyl. (In Genes. c. 3. dj: hæc probant, justiciam esse de natura hominis, ea autem per peccatum amissa non mansisse integra naturalia, ut Scholastici delirant.) Tak též patrno, že při tomto výkladu boboslowců katolických newědomost, tělesenstw, smrt a t. d. i w stawu přirozeném nalezati se mohly, totiž, co pauhé přirozené nedostatky (defectus naturales), gichž před pádem skrze milost Božj sprostěn byl člověk; gak mile ale hřjchem milosti té zbawena se učinil, všem těmto nedostatkům opět byl podroben, kteréž také geště powahu trestu a zohyžděnj (deformitatis) přigaly.

Konečně ono rozeznáwanj těchto dwau stawů i k tomu také nemálo přispělo, že se katoličtj theologové šťastně oněch dwau skalín wystřehli, kterýmž cjrkew wučenj o hřjchu prwotnjm wyhnauti se welj. Gednak se totiž chránili ljećiti porušenost lidské přirozenosti takowými barwami, gakoby giž zhola nic dobrého po pádu bylo na člověku nepozůstalo, a swobodnost wůle docela byla zmizela; gednak ale onen pozůstatek dobrého nikdy tak weliký gsau nepředstawowali, by člověk ze swé vlastnj sjly, a swými zásluhami dosáhnauti byl mohl žiwota věčného. O prwnj tuto skalinu zawadili Lutheráni, o druhau Sociniáni. Onino wyzuli padlého člověka ze wšj swobodné wůle, ano i wšj saudnosti, wyhlásiwše každý geho skutek za hřjśnj a záhubnj. *) Katoličtj pak theologové ni-

*) Tak čteme u Melanchtona loc. theol. edit. Aug. 1821: Philosophia sensim in Christianismum irrepsit, et receptum est impium de libero arbitrio dogma. Usurpata est vox liberi arbitrii a divinis literis a sensu et ju-

kdý neupjrali, žeby ztrátau milosti mdloba přirozených mocností byla nastaupila, žeby zastjnéno bylo podobenstwj Božj w člověku, genž po pádu práwa pozbyl, čistým a neposkwrněným obrazem Božjm slauti. Leč, gak mjrně se o tomto porušení wúbec w cjrkwí našj smeyšlelo, poučuje nás Bellarmin lib. de gratia primi hominis, kdež mezi jinými cap. 5, klade: „Non magis differt status hominis post lapsum a statu in puris naturalibus, quam differt *spoliatus a nudo*, neque deterior est humana natura, si *culpam naturalem detrahas*, neque magis ignorantia et infirmitate laborat, quam esset et laboraret in puris naturalibus condita. Proinde corruptio, neque ex alicujus malæ qualitatis accessu, sed ex sola doni supernaturalis ob Adæ peccatum amissione. Quæ sententia communis doctorum scholasticorum veterum et recentiorum. Bellarmin ge také při této příležitosti uwodj. Cap. 2. prawjgestě i toto: Adam peccando non imaginem Dei, sed similitudinem perdidit. Totěz mjněnj pronášeli katoljci w rozepřech Jansenistských, wúbec twrdjce, že staw pauhé přirozenosti možný gest, a ona průpowěď: „Deus non potuit hominem creare ab initio talem, qualis nunc nascitur“ od wjce papežů zawržena byla. Než dosti o tom!

W kapitole třetjsrownáwá spis. učenj o osprawedlněnj, od str. 98 až do 251, Co gednotliwé oddjly kladau se: Učenj o osprawedlněngjcj wjře a učenj o dobrých skutejch. Kapitola čtwtá gedná

dicio spiritus alienissima — additum est e Platonis Philosophia vocabulum *rationis*, acque *perniciosissimum*.

o swátostech str. 252. — 330. Pátá o cjrkwí str. 332 — 450. Šestá předkládá učenj katolické i protestantské o cjrkwí w onom žiwotě a gegjm spogejnj s wezdegšj.

W druhém djle od str. 463 až ku konci uwodj učenj menšjch protestantských sekt na protiwe s katolickým učenjm; a sice 1. učenj Mennonitů. 2. Quakerů. 3. Ochranowských, morawských bratrů a Methodistů. 4. Swedenborgiánů. 5. Sociniánů a 6. Ariánů a Remonstrantů.

Gakkoli toto všeecko wýborné gest, musjmeš předce zlásky ku prawdě wyznati, že na tomto tak welebeném djle dwogj nedostatek nacházjme. Co se nás aspoň dotýče, raděgi bychom byli widěli, kdyby spis. učenj katolické s geho protisadami prostě a wěrně čtenářům swým byl wyložil, a tak snažně o to neusilował, by wšudy swé filosofické náhledy provedl a na učenj samo obrátil. Tjmby spis ten negen wětšj gasnosti a zřetedlnosti byl nabył, nobrž i w obgemu mnohem skromněgšjm se byl stal, a tudy gisté také užitečněgšjm. Ano dlauhé a široké rozumowánj o cjrkwí tak málo se nám libilo, gako geho téměř wšudy wtraušená dowozowánj, gimíž doljčiti se gal, že odpory w rozličných učenjch protestantů se namjtagjcj w katolictwj se porownáwagj a smiřugj. Kdybychom na štěstj odginud o wznešené wýbornosti učenj katolického přeswědčení nebyli, pan spisowatel by nás swými důwody ztjžj byl přeswědčil, neboť přjčinu máme negednu, objektivnj platnost filosofie geho w pochybnost bráti. Kterak si máme u př. wyložiti na slowa, která w předmluwě stránce XIII. položil, a w nichž hlawnj náhled swůg pronášj? gesto prawj: Katoljkům zwláště toto prospjwá, že gegich

wěroučenj negen to w sobě uzawjrá, co racionalisté gednostranně aneb wýhradně w křesťanstwj weleběj, gakož i to, co prawowěrnj protestanti též gednostranně neb wýhradně w křesťanské wjře schwalogj; obě tyto protiwné strany gsau w *katolické dogmě wyrownány a auplně smjřeny*. (!) Stogjť ono w stegném přjbuzenstwju s gednjm gako s druhým, a z té přjčiny může katoljčk obogj pochopiti, poněwadž geho saustawa z obogjho (z racionalismu i protestantismu) sestává; nebo ať vlastnj slowa uwodjm: „*weil sein System die Einheit von Beyden ist.*“

Wezmeme-li tato poslednj slowa w témž wýznamu, gakyž obyčegně magj, nemůžeme ge ginák wyložiti, než, gakoby řjci chtěl, že katolické učenj gako prawowěrné lutheránstwju tak i racionalstwju w gednotu spoguge. To snad náš sice opatrný spisowatel nikoliw nemjnil. Gestjť gemu zagiště gako nám dobře wědomo, že učenj nekatoljků s učenj katolickým w přjmém, nikdý neporownaném odporu stogj, a tudy že nižádnau měrau ze systemů akatolických učenj katolické powstati nemůže. Z toho saudjme, že spis. onau průpowědj něco zcela giného řjci obmeyšlel, anebo gen galowými slowy si pohráwal. W tento prohřešek upadl při wšech člancjch, kdekoli dogmatické odpory sekt protestantských učenj katolickým porownati usiluge.

Druhau wadu nalezáme w tom, že spis. na učenj racionalistické w dnešnjm protestantstwju téměř wůbec panugjcj, docela žádného ohledu nebéře. Prawj sice, že o učenj racionalistů proto zde negeďnáo, poněwadž geho následownjci posud žádné zwláštnej společenstwju wespolek nečinj, aniž gakého

snešenj wjry (symbolum) gsau wydali; tauž přčinau že nemohau také wsymbolice umjstěni býti.

Než, přčina tato nezdá se mi býti postačitedlná, neboť ačkoli racionalisté pod vlastnjm gménem a we zvláštnjm cirkewnjm spolku se nenacházegj; nicméně gegich náhledy neb mjněnj w protestantských cirkwjch tak pevně se zakořenily, že vlastnj Lutherowo učenj do hola z nich wymizelo. Protestanti, a sice ti neyučeněgšj a neywzdělaněgšj přiznawagj se pauze kracionalismu. Kdoby ge za našich dnů z učenj Lutherowa stjhati chtěl, učinil by gim welikau křiwdu; a kdoby usilowal proti učenj Lutherowu wálku wésti, domnjwage se, že spolu nyněgšjch protestantů učenj wywrátj, tenl by se náramně mýlil, a se swým stjnem by se pasowal.

Tau přčinau, že racionalisté symbolických knih nemagj, neměli nikoliwěk wylaučení býti z této Symboliky; neboť učenj gegich dostatečně známogest ze spisů oněch theologů, kteřj racionalismu oddáni gsau; a pogal-li spis. w system méně důležité sekty Kwakerů, Sociniánů, Remonstrátů, a t. d. také žádných symbolů nemagjcjch: tedy nepoznawám, proč těchto mnohem důležitěgšjch racionalistických učenj nepodotkl. Tjm sobě zbytečně a kweliké ugmě swého spisu úzěj meze wytknul a djto swé neauplné učinil. Př.

2. Die sieben heiligen Sakramente, oder die Heil- und Gnadenmittel der Seele für alle Zeiten des Lebens. Ein katholisches Gebeth - und Unterrichts - Buch für Freunde der Tugend und Religion. Von Carl Hanl. Mit Kupfern herausgegeben von Jos. Joh. Rudl. Prag bei

Gottlieb Haase Söhne 1835. 8. S. 342. K dostánj též u redakoj Časopisu za 1 zl. na stříbře.

Welebný kněz cjrkewnj, P. Karel Hanl, negednjmí giž dobrým a prospěšným spisem se wyznamenal, a náležj k spisowatelům vlastenským, gacjž byli oblíbený náš Aleš Pařzek a Herrmann. Poslednj geho wzdělawatedlný spis, nedáwno pod swrchu položeným nápisem na swětlo wyšel. Obsahuge pak spis tento negen wyloženi swátostj cjrkewe katolické a wyswětlenj ceremonij a modliteb, gichž se užjwá, když se swátostmi posluhuge, nobrž i mnoho giných poučowanj, modliteb a zpěwů. Tak u přjkladu tu, kdež o swěcenj kněžstwa gedná, mluwj tolíkěž o weřegně uctě Božj, o chrámě a geho wnitřnj přjprawě, o barwách kněžského raucha, o mši swaté prwotnjch křesťanů, o mešnjm oděwu, o užjwánj kadidla, o wánočnjch slawuostech a o pašigowém témdni, k čemuž pak na sedmi listech mešnj pobožnost gest připogena. Při swěcenj kněžstwa ledwa téměř dotýká, coby k swátosti této podstatně náleželo, nepochybně proto, že nepsal kněžjm: tjm obšjrněgi mluwj o swátosti manželského stawu, a sice o půwodnjm manželstwa ustanowenj, o tom, že manželský staw gest swatý a důležitý; čehoby se při objránj něgaké osoby k manželstwj šetřiti mělo, o náležitém chowanj ženicha a newěsty, o ceremonijch při oddawkách, o powinnostech manželů a o wedenj djtek. Sprostj lidé o swátostech cjrkewe katolické mnohému dobrému z knjžky této se naučiti a ku platnému a hodnému přigjmánj swátostj dostatečně se přjprawiti a wzbuditi mohau. Spis tento wůbec každé pobožné duši mnoho rozkošné po-

trawy poskytuje, poněwadž řeč wtipného pana skladatele gest welmi swětlá, gádrná a ušlechtilá, a cokoli předkládá, to wšecko ne gaksi chladně a suše, nobrž gemně a srdečně gest předloženo. Obrázky, gichž se w této pěkné knize nacházj deset, wětšjm djlem powedená gsau práce, a což ku wzdělánj psáno gest, krásným wyznamenánjm wábnějšj činj.

„Přigmi znamenj křjže gak na čele, tak i na srdci, uchop se wjry a prikázanj Božjch, a žiw buď tak, abys od dneška chrámem Božjm býti mohl. — Přigmi sůl maudrosti a křesťansky buď maudrým k žiwotu wěčnému. — Přigmi i tuto hořcej swjci; ta wyznamenáwá učenj Ježjše Krista, kteréž člowěka oswěcuje, aby w temnostech bludů nechodil. Chodiž i ty we swětle božského učenj, a nikdý se nedey podwodným bleskem neprawosti na širokau cestu záhuby přiwbíti. Swětlo oswěť rozum tohoto djtěte, a láska k Bohu a k bližnjmu zahřjweyž srdce gehu, tak gako přirozený oheň i swjtj i zahřjwá. Nechať wěrně zachowá swůg na křtu učiněný slib, aby, když saudit přigde pán, se wšemi swatými wstřjc mu gjtí, a do wěčného žiwota wkročiti mohlo. Amen. Gdiž nynj w pokogi a Pán buď s tebau.“ Tjm pěkným způsobem wšecky téměř modlitby cjrkwnej při křtu swatém gsau předloženy; tjm samým ale s neljbostj gsem znamenal, že geden i druhý exorcismus při křtu dokonce gest pomínut. Wjmť sice, že se mnozi na exorcismu zastawugj, gakožto na powěrečné věci něgaké; i tjm gsem gist, žeby se k ušetřenj chuti a předsudků mnohých nynějšjch lidj obogj exorcismus tak, gakž ho agenda naše podáwá, w materské řeči řjkati nesměl: ale wšak patrně blau-

di, gesto newěřj, žeby i zlj duchowé w duše lidské působili, anebo žeby se fižurami mluwiti nemohlo, tak gako se při křtu i k djetěti upřjmo mluwj. Wšemu se wyhowěti může, proto ale nikoli wěc, sama w sobě dobrá a prospěšná, zawrhowati se nemá.

Při swátosti biřmowánj náš ctěný pan skladatel i také sedmero darů Ducha swatého wykládá. Zdát se mi ale, že smyslu, w slowech maudrost, rozum, rada a uměnj pogatého, dobře newyměřil a newyznamenal. Maudrost nenj toliko prawé poznánj Boha, nobrž wůbec známost všeho, čehož ke ctnému a blaženému žiwobyťj nám znáti gest potřeba. Maudrost gest zásoba potřebných wědomostj, rozum ale, čili saudjcj a zawjracj mohutnost duše gest cesta k maudrosti, a gako kljč, kterýmž se poklady maudrosti otwjragj. Prawj-li náš pan autor, že rozum gest prawé poznánj toho, což nám w žiwobyťj našem k užitku slaužj, (heilige Vortheile, snad — billige Str. 53.) abychom dotjragjcjm na nás škůdcům odpjratí mohli: tedy patrnó rozumu od maudrosti dostatečně nedělj. Rada gest zwláštnj wětew rozumu, anebo rozum, gelikož poznává, které gednánj by w každé přjpadnosti neywjce bylo prospěšno. Mjnj-li náš pan autor, že uměnj gest wědomost všech swatých prawd a známost všech prostředků, ke spasenj slaužjcjch: tedy maudrost w uměnj gest obsažena. Dle zdánj mého můž někdo mji drabně maudrosti, ale málo uměnj: anebo mnoho uměnj, ale málo maudrosti. Z toho se widj, že slowem maudrost mjnj se toliko známost náboženstwj a některých giných newyhnutedlně potřebných wěcj, slowo uměnj že ale všecky giné wědomosti w sobě obsahuge, kteréž wždy sice

poněkud prospjwagj, ale negsau newyhnatedlně potřebné. Umj-li kdo mnoho řečj, radowati se z toho může; kdo ale toliko materským gazykem mluwiti umj, nenj proto zlým a nešťastným člowěkem, maudrým-li gen gest, a dobrým náboženských prawd znatelem. —

Ale wšak dwogjm tjmto skrowným nedostatkem, gegž mi se zde wytknauti widělo, práce bedliwého pana Hanla nikoli wáhy a ceny netratj. Žádná dokonce práce lidská nenj tak dokonalá, by lepšj a dokonalejšj býti nemohla; a protož také mysljm, že neobmezená chwála málokdy s prawdau se srownává. Maudrému muži toliko ta chwála se ljbj, ku kteréž něco nechwáljcej kritiky gest přimjšeno.

V. Z.

- 3) Kázanj nedělnj od J. Čeňka z Wartenberku, Doktora w libomudrctwj, Děkana weleslawné kapitoly Salcburské, wyslaužilého Rektora na tamnjch vysokých školách, Direktora fakulty theologické, tamnjho konsistornjho rady, čestného kanownjka w Hradci Králowé, býwalého tamtéž c. k. wrchnjho dozorce nad školami národnjmi a městského Děkana. Pj-smem a nákladem Jana Host. Pospjšila. W Praze a w Hradci Králowé 1834. I. djl. Str. 292. II. djl Str. 224. K dostánj za 1 zl. 20 kr. na strjrbře.

Kázanj tato, pokudž homiletických pracj Českých gsem powědom, dle saudu mého k neylepšjm náležegj. Každé théma gest negen důležitó, ale i určité a swětle wypowiedjno. Každá téměř řeč

na dwa djly gest rozwrżena, kteříž se na konci kratičkého přístupu posluchatelům oznamuj. Což se pak w počátku řeči slibuge, tomuse potom w prwnjm i w druhém djlu w skutku zadost činj. Nena-ležál se w nižádné z těch dobře powedených řečj weliká chyba a wada těch kazatelů, kteříž w po-čátku kázanj prawj, že o tom neb onom mluwiti budau, zatjm ale od předsewzetj swého daleko se uchylugjce, o všem spjše mluwj, nežli o tom, w čemž gim dle oznámeného thema a rozwrhu mlu-witi náležj. Wýborného kazatelského prawidla, dle kteréhož každý hlawnj djl kázanj w menšj částky se rozwrhugé, i w těchto kázanjch pečliwě gest šetřjno, pročez i lehko w paměť se wtisknauti dagj. O každé věci se w nich přirozeným po-řádkem, zdrowě, přjgemně a dosti důwodně roz-práwj. Textů biblických nenj zbytečně nahrnuto; nicméně tu, kdež se k tomu dobrá přjležitost po-dává, biblické přjběhy s užitkem se přiwozugj. W každé řeči přemilá prostota panuge, tak že se všecko beze všeho uměnj strogeno býti zdá, ač se při pilněgšjm skaumánj nalezá, že autor nemluwj bez úwahy a rozmyslu, nobrž že všecko dřjwe powážil, uspořádal, sestawil a spogil, a že wůbec dle homiletických prawidel djlo swé tworil. W každém kázanj gehu dosti gest materie, nicméně žádné nenj přjliš dlauhé a rozwedené, a každé snad za půl hodiny přednésti se dá. Čěština gest z wětšjho djlu čistá a zřetedlná, a zde onde toliko se namjta průpowěď, kteráž nám ku paměti přiwo-zuge, že w poněmčilém wěku žigeme, a že žádný spisowatel Český, chce-li klassickau řečj psáti, přjliš pozorným býti nemůže.

Gakým duchem a gakau řečj by psána byla kázanj tato, z následugjejhо příkladu poněkud seznati se může. „Modliti (se) gest s Bohem mluwiti, k němu mysl swau pozdwihnanti. Eyhle, gaká čest, gaké blahoslawenstwj pro nás! My mdlá, ničemná, potřebná stwořenj se swým stwořitelem mluwiti můžeme, k swému Pánu a Bohu přjstup máme, geg otcem swým nazýwati, gemu gako swému neylepšjmu přjteli důležitosti a těžkosti swé wygewiti, k němu se uteci můžeme, k němu, který mocen gest, nám we všem přispěti, který sám w sobě tak laskawý a dobrotiwý Pán gest! Za gakau giž čest medle sobě to pokládáme, za gak šťastné se máme, když přjstup k něgakému welikému pánu a knjžeti máme: ó tedy za mnohem wětšj štěstj sobě to wážiti musjme, že ke králi všech králů, k pánu neymocněšjmu přibljžiti se můžeme! Od něhož zagisté žádný, který s důwěrnostj k němu se uteče, oslyšen neodegde. Nedosáhneme sice od něho wždy toho, oč gsme geg skutečně žádali; a gak zlěby to pro nás bylo? nebo my podlé swého mdlého rozumu, zaslepeni gsauce od swých zlých náklonnostj, prosjme častěgi za věci, které nám škodliwé gsau, a k nášj zkáze směřugj. Nedosáhneme sice, prawjm, wždy to, oč gsme Boha žádali; on ale zagisté wždy něco lepšjho a prospěšněšjho nám propůgčj a udělj. Nebo prawj sám spasitel: Otec nebeský zagisté dá ducha dobrého těm, kterjž ho prosj.“ (Luk. 11, 13.) — To gest prwnj částka prwnjho djlu kázanj na neděli pátau po weliké noci, neb ráděgi prwnj důwod toho, že se rádi modliti máme. — I z toho gedinkého příkladu se widj, že myšlenj spisowatele oněch kázanj mno-

ho dokonalého w sobě nesau.— Co do gazyku, geště gednau připomenanti musjme, že každému, kdož píše za těchto dnů našich česky, byť ginák i výborným byl myslitelem a mudrcem, s nemalými těžkostmi gest zápasiti. V. Zahradnj.

4. Pomněnky anebo rýmowané propowědi nábožnosti, mrawnosti a maudrosti. Od J. W. Karmarty. W Praze a w Hradci Králowé. Nákladem J. Pospjšila 1834. Prodávagj se za 15 kr, na strjbre.

Skrowný sice ale mládeži vlastenské utěšený spjsek můžeme rovněž nazwati záhrobnj pomněnkau na ušlechtilého, vlasti a cirkwi bohužel přjliš záhy zemřelého spisowatele. Snese sem srdečný tento přjtel mládeže 800 rozmanitých průpowědj djlem půwodnjch, djlem odginulwybraných, zvláště ku prospěchu učitelům, aby wždy zásobu ku krátkým i déljším předpisům při ruce mjeti mohli. O užjwánj gegich p. wydawatel takto se w předmluwě prohlašuje: „Několik těch mrawných prawidel se předpíše. Žáci učinj se pozorny na gich prawda a pěknost a prospěšnost, aby si gich s chutj wšjmali; a dle těchto tak dlauho pjšj, až ge w paměti dokonale podrži, pak se sami prosebně o giné hlásj předepsánj. Čjm častěgi dle schopnosti a paměti žáků se předpisowati musj, tjm častěgi se, mimo školnj hodiny, buď před cwičenjm aneb po geho skončenj ty předešlé propowědi od žáků hlasiť gako o záwod opakowati nechávagj, kterékoli kdo sobě pamatowal. Časem udagj se buď mimo školu, buď we škole wšelikeré přjležitosti, kde se poukáže gim na prawý smysl a na upotře-

benj té neb oné propowjdky, čjmž teprw prawau dostawagj cenu.“ — Milerádi p. spisowateli přisvědčugeme, že způsob tento gest spolu lehké a výborné cwičenj gak dobrého smeyšlenj, tak mrawů i wtipu, paměti a řeči mládeže. Kdyby geště průpowědi tyto w gístém pořádku podlé předmětů sestaweny byly, poslaužily by také mnohem lépe katechetům; a však tomuto nedostatku dobře by se geště pomoci dalo přitištěnjm maličkého registřku, kde by se podlé hlawnjch slow, obsah průpowjdky napowjdagjcjch, prostředkem přidanych čjsel žádaná práwě a whodná průpowěď snadno najti dala; u př. *bohabogný*: 27, 126, 104, 227, a t. d. *Ctnost*: 4, 7, 32, 55, 58, a t. d.

Wyhotowený takowý registřček ležj mi při ruce, i nadjti se gest, že se p. nakladatel milerád ku přitištěnj geho odhodlá, čjmž užitečnost knjžečky této gen zjskati může. Oprawy několika wklauzlých hrubých chyb tisku, u př. č. 22. *starost* namjstě *radost*, tamtéž by se poznamenati měly.

W.

B) Rozličnosti.

Cjrkewnj zpráwy.

O powěstném spisu pana De la Mennais: „*Les Paroles d'un Croyant.*“

Slowutný spisowatel francauzský De la Mennais wydal nedáwno spis, genž negen we Francauzsku, nobrž w celé Ewropě náramné pohnutj působj, a gak w katolických, tak i protestantských časopi-

sech, gakožo welmi nebezpečný a k revolucj pobádajc, odsauzen gest. Nebude tedy od mjsta aspoň geden posudek zde položit, kterýž se w Journal de Francfort N. 130. 11 Kwětna b. r. o něm nalezá.

„Hlas zármutku rozléhá se mezi ctiteli ducha plného muže věku našeho. Abbé de la Mennais, genž nedáwno katolické duchowenstwo zvláště, a přátele weřegného řádu wůbec wzdělawal, který podrobil se zápowědi sw. Otce, zakázawšjmu od něho zamyšlené spogenj starého katolictwj s nowým republikánstwjm, — Abbé de la Mennais, prawjm, kteréhož weškeren swět, bez ohledu na geho powahu a učenj, za neywýmluwnějšjho spisowatele nynějšjho věku powažowal, učiněn gest půwodcem náramného pohoršenj. Tentýž kněz, kterýž nedáwno ta slowa napsal: „Národowé magj wážnost králowské berly cjtiti, a wysokomyslně gi nésti,“ pjše nynj: „Nenj žádné moci žezlo nesaucj, kteráž by geg nebyla usilně uchwátla.“ Tentýž spisowatel, z gehož pera druhdy wyplynula ta slowa: „Náboženstwj Kristowo gest nesnášeliwé,“ hlásá nynj wšeobecný radikalismus, auplnau rownost wšech lidj, hlásá zničenj wšeliké swatowlády w pospolitém řádu, a toto strašliwé chaos, tuto bezwładnau směš wšech wěcj nazýwá: *křesťanskau swobodau*! — Božský zákona dárce prawil: Králowstwj mé nenj z tohoto swěta; De la Mennais káže: Wšickni se musej sgednotiti, by nynějšj staw lidského towaryšstwa zewrub byl změněn. — P. Ježíš prawil: Dáweyte cjsaři, což cjsařowa gest, a Bohu, což Božjho. De la Mennais nám prawj: Nic nenj zde cjsařowo, a Bohu ljbj se gen zpaura, krew a wálka! —

Sw. Pawel píše: Poddáni buďte všeliké wrchnosti na zemi; De la Mennais prowoláwá: Nenjžádnémoci na zemi, kteréž bychom poslušnostj powinni byli. Tento katolický kněz, kterýž cjrkwí a gegjwelecti-hodné hlawě, kteráž giřjdj, poslušnost a poddanost dobrowolně sljbil, i přísáhal, a geště minulého roku podpisem swým stwrdil, zapjrá nynj powinnost podrobenosti, rušj swau přjsahu, posmjwá se cjrkwí, gegjmžto audem gest, a šlape po této welebné autoritacj, kteráž se z toho těšila, že gegswan mjrnostj a showjwánjm na prawau cestu uwedla. — W gehu očjch negsau králowé lidé, gešto, gako my všickni, omylům gsau podrobeni; nobrž gen osoby fanatické, kteřj krew pigj ze lbů lidských, Bohem a lidmi pohrdagj, zločiny a neprawostini uchwácenau moc hágj; služebnjci pak cjrkewnj gsau mu společnjci těchto knjžat, gešto zároweň s swými pány tu samu wěc tropj, národy swodj, a ged rozširgj. — Před králowstwjm Božjm předcházeti musj, prawj tento spis., králowstwj satanášowo; a máme-li mu wjru přiložiti, giž skutečně nastalo.— Ach! sám satan nemohl by vymysleti pekelnějšjho učenj nad toto, k němuž gediné ďábelské wnuknutj tohoto neywěhlasnějšjho ducha nawěsti mohlo.

Nemjnjmeť zde ani ze strany wěroučenj, ani ze strany mrawnjch zásad proti spisu tomuto bogowati; gediné zármutek a bolest swau zde na gewo dáwáme nad hlubokým pádem téhož neykrásnějšjho ducha wěku našeho. Tak weliká gest křehkost člowěka, tak slabá přirozenost gehu! Kdo se silným býti domnjwá, a nad sjly těžká břemena na sebe béře, ubjhá w chromotu, a stáwá se truchlívým příkladem neopatrnosti a odwážliwosti. I z ohledu dušewnjch mohutnostj člowěka prawil Bůh

gako k moři: Až potud, a nic dále! Po usilném duševním namáhání následuje našemu ubohému pokolení mrawná ocháblost a chromota. — *Newton* omdlil svého mocného ducha na svém nesmýrném a hluboce zamýšleném systému, a w geho stáří bylo mu seslábnutí mysli podjlem, *Paskal* pozbyl rozumu w témž okamžení, když myšlenky své, gichžto hlubokosti se díwjme, we welkém spisu svém upotřebiti chtěl. A tohoto wýmluwného, však po cti lakotiwého kněze, tohoto welikého ducha widjme učením swým opogena, a popuzena překážkami, kteréž se geho welikánským návrhům k přewrácení společenských řádů (w Římě) na odpor stawěly, všeccko rauhawě potupowati, krále i člowěčenstwo zlehčowati, cirkwj pohrdati, a plamen zpaury a zrády mezi národy rozžehati, a toto gednání lžej on krásným gménem *křesťanské swobody!*

Doby — nebo epochy pokolení lidského s geho gasnými duchy oswěcugicjmi swau sauwěkost, podobagj se této nesmýrné hwězdami poseté obloze. Widjwámeť, an se někdy s nebeského klenutí swětlo spauší, padá a zaniká, gešto swět w běhu swém nikoliw nebywá zastawen. De la Mennais byl gedna z neykrásnějšich hwězd; on padl, zanikl. Než, co gest gedna hwězda proti weškerenstwu? Ať zhlasla, swět proto předce zůstane swětem. —

Dle všeobecných nowin stogj La Mennais twrdošigně na swém bludu, nechtě ani k laskawému předstawení swatého Otce, ani k žádosti biskupa Ruenského spis swůg odwolati. Z Paříže se dočjtáme, že Geho Swatost papežská Petrowi Rosawenowi, z towaryšstwa Ježjšowa, ráčila uložiti, by

tento revolučnj spis od De la Mennais wywrátil. W Německu přigal takowéto odwedenj zásad De la Mennaisowých učený professor Görres. — Než gaký aučinek způsobil tento spis „Slova wěřjcjho“ we Francauzsku? — Dle Univers religieux usneslo se, prý, několik náčelnjch wůdců republikánských s vlastnjkem téhož spisu, Eugenem Renduelem, by pro obecný lid 100,000 wýtisků wydati mohli. Geden wýtisk přigde asi na 5 Sous (kregcarů). Pakli tomu tak, nenj možná, by se panu De la Mennais neměly oči otewřiti, a geg od tak strašiwé cesty odwrátiti. —

Nedáwno oznámena byla odpověď na tento spis: „Slova wěřjcjho“ pod názvem „Slova widau-cjho“ w gazyku francauzském. —

Z Belgie. Universita katolická, genž pod dohlženjm biskupů zprawowána býti má, a gegmuž založenj tolikeré překážky na odpor se postavily, má geště tohoto roku w městě Mechelně otewřena býti. Gegj základnj gistina, pauze od dobrodinců složená, gest již dostatečně opatřena. Swatost papežská, kteréž od biskupů belgických předložen gest plán studij, netoliko geg schwálila a potwrdila, ale také těmto biskupům za horliwé snaženj se o ten tak prospěšný ústaw we zvláštnjm přjpisu od 13. Prosince 1833 swau radost a powděčnost na gewo dala.

Z Řjma. Listy z Madrydu oznamuj, že papežský Nuncius Monsignore Amat de P. Filippo e Sorso — arcibiskup Nicegský, toto hlawnj město opustj, a auředlnj práce Auditorowi nunciaturnjmu odewzdá.

Z M ů n s t r u. Dne 7. Čerwence uniřel na wrhnutj

krwe chwalně známý kapitolnj děkan a professor Dr. Theodor Katerkamp.

Z Berljna dne 17. Dubna. Před několika dny vyšlo kabinetnj nařizenj biskupu Reyno - Koljn-skému, by budaucně tři katoličtj kněžj w Trewjři, w Kobylenci a Koljně u katolického wogska péči pastýrskau zastáwali, a katoličtj wogáci nebyli giž nuceni protestantské služby Božj, gakož se dosawáde stáwalo, nawštěwowati. Tedy se předce gedenkráté po mnoholetém tauženj práwa swého dowolali!

Z Ruska. Expedicj starobylé památky spisugjcj, wyslaná od cjsarské Akademie wěd, zaměstnává se giž téměř celých šest let prohledáwánjm archiwů a bibliothek ruské řjše, by všecco shromáždila, co se w ruské a slowanské literatuře nacházj. Až posud se gj poštěstilo nasbjrati hognost materiálj historických a liternjch až do Petra Welkého se wztahugjcjch. Giné, pro zpytowánj ruských starobylostj neméně užitečné podniknutj gesto, kteréž pan Keppen, geden z neyznamenitějšjch archeologů, oznámil. Tento starobylostj zpytatel progel roku 1833 dle systematického plánu gižnj krage krymské, ohledáwage gak mjstnost tak i staré památky. Nynj zameyšlj obšjrnau zpráwu o tom wydati.

Z Tubinku. Počet všech w tomto půlletj zde studugjcjch obnášj 746, mezi nimiž 101 z cizjch zemj. Professor Möhler, genž do cizozemska powolán byl, zůstane nynj zde. Obdržel přiměřený přjdawek mimo giné čestné přisljbenj.

Z Hessen - Kaslu dne 31. Kwětna. Wedlé ministeriálnjho listu měl se Weliký Pátek budaucně

we všech obcích wolence hesského, gakožto zasvěcený swátek, držeti. Fuldagský ale biskup předložil proti tomu nařízení splnomocněncům zemské vlády we Fuldě podstatné důvody cirkwe katolické, za kterými se tento den smutku, nikdy za zasvěcený swátek nepovažoval, gelikož swátky naše gsaudnowé radostnj; mimo to zaslal Geho Excell. biskup také své mjnění k státnjmu ministerium, a odtud přišlo to wysvětlení, že se ono nařízení na poddané katolické nikoliw wztahowati nemá. Sedláci, kteří pro vzdělávání rolj w ten den trestáni býti měli, byli i hned propuštěni.

Z Polska dne 6. Kwětna. Gestliže panujcjej vláda, po politických zbauřeních i gednotliwé duchownj osoby, kteréž buď smýšlenj buď skutkem na obecné wině podjl wzaly, pokutami stjhá, nikomu nemůž býti diwno; pokračuge-li ale tato mocnost takowým způsobem, gakoby celau cirkew, ku kteréž ony zprowinělé osoby přináležegj, za spoluwinnu powažowala, toť zagisté nižadnuu měrau omluveno býti nemůže. Způsob, kterýmž se nedáwno proti gedné katolické, z němčiny přeložené knize pokračowalo, dostatečně na gewodává, w gakém duchu splnomocněnci ruského řizenj gednagj, a z gakého zřetele katolickau cirkew a gegj wěřcjej powažugj. Dne 9. Řigna 1833 vydala komissj řizenj zemského wnitřnjch duchownjch správ a weřejného wyučowánj na biskupa Podlaského následugcjej list:

„Za času poslednj revolucj podal gest kněz Josef Golembiowski (Gołębiowski) we Waršawě k tisku bez powolenj censury, bez udánj tiskárny a beze gména wydawatelowa knihu pod názvem: „Zgodność i różność między wschodnim i zachodnim kościołem,

czyli pomysł ku połączeniu odstępnéj cerkwi greckéj z kościołem rzymsko - katolickim.

Poněwadž tento spis, z něhož wjce než tisje wýtisků rozprodáno gest, urážliwými výrazy proti panugjcjmu w cjsarstwj ruském náboženstwj naplněn gest: má tedy, kde se koli nalezne, wedlé wůle Geho Oswjcenosti knjžete mjstodržjcjho w králowstwj (ode dne 19. Zářj 1833 Nro. 3501) pobrán a do kanceláře Geho Milosti zaslán býti. Komissj zemského řjenj tedy ukládá Wysoce důstognému panu biskupu Podlaskému, by k wywrženj této knihy ze všech kostelnjch bibliothek a k wydánj gi ze strany duchowenstwa, kterj gi magj, potřebné nařizenj wydál.“

Odpowěď pana biskupa Podlaského ku komissj řjenj zemského zněla následowně: „Gestiř neodolatedlná wůle Swrchowaného, bychom stáwagjcj wrchnosti poslušni byli, a sprawedliwá-li tato wrchnost, býwá srdci lidskému wzácná a drahá. Njže psaný powždy se wynasnažil tjmto swatým prawidlem se spravowati, a by také duchowenstwo a wěřjcj dle něho se zachowali, byla snažná péče gehu, ge tomu wyačowati a nad tjm všemožně bdjti, ano njžepsaný má w tom ohledu práwo, na samo řjenj se odwolati. — Dopis komissj řjenj zemského od 19. Zářj t. r. nařizuge njžepsanému bezprodlený zwod a odwod knihy, kteráž roku 1831 pod názvem: Zgodnosť i różność między &c. na swětlo wyšla, a sice poněwadž, gakž dopis znj, kniha ta bez censury, bez udánj tiskárny wydána a urážliwými výrazy proti náboženstwj w cjsarstwj panugjcjmu naplněna gest. Kniha tato uzawjrá w sobě obsah wjry katolické, kromě kteréž dle wýpowědi Boha-člowěka spasenu býti ne-

lze; uzawjrať dŕkazy prawowěrnosti řjmské katolické cjrkwě, wáženě z pisem swatých, ze swatých Otců, a z wýroků obecnjch sněmů, genž gak Řekům tak i Latinjkům wysoce wázeny gsau, obsahuge konečně newywratitedlné odpowědi na pomluwy a ůkory nám činěné od těch, kteří, žel, odtrženi od gednoty cjrkwěnj, obyčeg magj, gj nenáwiděti i pomlauwati a hanami gi stjhati. Nemůžetse žádati od duchownj wrchnosti, by ona takowau knihu vyhledáwati, ze wšech cjrkwěnjch bibliothek gi wywrhowati, a také geště k wytrhnutj gj z rukau vlastnjků rozkaz wydati měla; neboť by ona obsaženému w této knize učenj před obljęgem wěřjcjch a před swým vlastnjm swědomjm odporowati musela. Gakožto katoljk gsa zawázán, wšcko, co Bůh zgewil a řjmská - katolická cjrkwě k wěřenj předkládá, opravdowě a žiwě wěřiti, gest prawý zprawce cjrkwěnj moci také při přigimánj ůřadu složenau přjsahau wázán, by celému obsahu wjry katolické negen on sám, nobrž i také skrze kněžj, knihy a wšecky swědomjm dowolené prostředky wyučowal, gi rozšiřowal, opatrowal, ano i s nebezpečenstwjm žiwota weřegně zastáwal a hágil. Prowinil by se tedy proti těmto podstatným powinnostem we swém swědomj i přede wšemi wěřjcji, kdyby k zahlazenj knihy obsahujcj, co on i wěřiti i zastáwati má, napomáhati anebo gen k tomu přiwoliti měl. Že nadřečená kniha bez censury wyšla, nemůžet se za prowiněnj položiti, gešto tehdaž, když tištěna byla, nešťastné zbauřenj censuru wypudilo, a gegjm audům smrtj vyhrožowalo; za takowau cenu by se byl nikdo neodwážil powolenj dáti, a swé gměno podepsati. Z podobné přjčiny nenj tiskárna a gměno spisowatelowo po-

znamenáno; to tjm méně, gesto obsah spisu za au-
 čel sobě wystawil sgednocenj Rusů s římskau ka-
 tolickau cjrkwj, nasledowně také s Poláky, kteří
 se k této cjrkwj hlásj; revolucj pak na žádné spo-
 genj nepomyslila, nobrž spíše toliko na rozgitřenj
 wěšjch rozbrogů a rozhořčenj mezi těmito zbra-
 třenými národy; neboť tehďáž prowoláwalo se:
 Pryč s Bohem! a kdoby se byl tehďáž opowázil s
 ponawrženjm k sgednocenj weřegně wystaupiti,
 bylby ony rozpálené hlawy na neyweyš proti sobe
 popudil.

Co se urážliwých wýrazů dotýče, o nichž se
 dopis zmjňuje, wyznati musj njžepsaný, že po be-
 dliwém přečtenj spisu od Stourdzy psaného, a knjž-
 ky: „Rozmluwy pochybugjcjho sčłowěkem o pra-
 wowěrnosti wýchodnj řecké ruské cjrkwě přeswěd-
 čeným,“ djla Karamsina, děgepisce cjsarstwj, gakož
 i konečně oné knihy: Shoda i různěnj mezi wý-
 chodnj a západnj cjrkwj etc. kteráž úkory a po-
 mluwy oněch a gim podobných spisů wywracj; že
 totiž we třech prwnjch tolikero han, potup, po-
 mluw a zamyšlených kyselostj proti té po celém
 okrsku rozšjřené cjrkwě obsaženo gest, že wté po-
 slednj všeho toho ani stjnu k nalezenj nenj; a to
 sice giž z onoho od spisowatelů Siarczyńského a
 Schmitta, gakož i od wydawatele uwedeného dů-
 wodu k nalezenj nenj takowých útržek, poněwadž
 užjwánj han a potup wyznánj býwá vlastnj mdlo-
 by, a urážliwé wýrazy wáhu důwodů nikoliwěk
 nenahražuj. (str. 258) Tento wýrok gest celým
 obsahem této knihy osprawedlněn; a kdož se o
 tom přeswědčiti žádá, potřebuge gi gen s wědomostj
 wěcj, s pozornostj a bez předsudku přečjsti. Giž
 celý základ té knihy okazuge, že gegj spisowatel,

překladatel, ani wydawatel neměli toho aumyslu, by náboženstwj w cjsarstwj panugjcj potupili, nobrž by potupy wywrátili, a swatau řjmskau katolickau cjrkew proti wýčitkám gegich odpůrců osprawedlnili. Kniha Stourdzowa wůbec zlowolná, a proti katolické cjrkwí úmyslně směřugjcj, vyšla we francauzském i německém gazyku a nacházj se u welmi mnohých rukau; spis: *Rozmluwy* &c. gest kniha plná nepřátelského smýšlenj, a w djele historika Karamsina nenj žádné přjležitosti obmeškáno, kdeby se Papež a stolice Petrowa zgewně aneho skrytě w posměch newydáwala a netupila. Tyto poslednj spisy, kterěž do gazyka polského přeloženy a w celém králowstwj roztraušeny a rozšjřeny gsau, podaly k wydánj této knihy, o nž právě řeč, přjčinu, aby se gim na odpor postavila, a ony neslušně činěné wýčitky cjrkwí katolické, gešto obecná matka a mistryně všech cjrkwj gest, poraženy a wywráceny byly. W orģanickém statutu, králowstwj Polskému wydaném, ráčila Geho Milost, náš neymil. Pán prohlásiť: „Swoboda náboženského wyznánj auplně se uruče, duchownj osoby všech wyznánj zůstáwagj *zdrowen* pod ochranau skrze zákony založené moci.“ Gestliže tedy mocnost zemská spisowatelům proti wyznánj katolickému sepsaných knih wolného průchodu dopustila a geště dopauštj: tedy také i katoljkům wedlé smyslu téhož práwa neobmezeně přána býti má swoboda, na ony wýčitky odpovědjtí, a tyto spisy rozšiřowati. Ostatně ráčila Geho Milost doložit: „Řjmské katolické náboženstwj, k němuž se wětšj část našich poddaných w Polsku přiznáwá, má býti powždy předmětem zwláštnj ochrany wlády zemské.“ Gestli

nemožno domýšleti se, žeby Geho cjsarská Milost pod „zvláštnj ochranau katolického náboženstwj“ wyrozumjwati měla, by řizenj katoljkům prikazowati mělo *mlčenj*, kdež se učenj katolické cjrkwě od gegich protiwnjků zlehčuge a křiwě posuzuge; a žeby se bráti měly knihy, kteréž k obhágenj swému wydati potřebné býti uznáwagj. Opak tomu gest wůle Geho Milosti, by se wláda w důležitosti náboženské, gichž uwáženj bohomluwcům a rozhodnutj duchownj wrchnosti příslušj, nikoli nemjchala, nobrž katolickau wjru w ochranu swau přigala, kdykoli by gj potřebj měla. Protož njžepsaný wysokau komissj co neysnažněgi žádá, by knihu pod názwem: „Shoda a různěnj mezi východnj a západnj cjrkwj“ — w pokogném drženj všech těch zůstawila, kteřj si gi zgednali, by nařjdila nawrácenj giž pobraných exemplárů, a gj tak wolného průchodu wzemi dowolila, gakýž knihám gj na odpor čeljcjm powolen gest.

We Waršawě dne 7. Listopadu 1833. Jan Marcell Gutowský.

Řecko. Wydané nařizenj od řizenj zemské-ho, by se menšj kláštery wyzdwjhly a gegich stáda, na wětšjm djle od nábožných wěřjcjch gim darowaná, weřegně prodána byla, welikau nespokojenost způsobilo. Neboť ačkoliw wláda tjmto prostředkem staw duchowenstwa prawidelným platem zlepšiti a z nábytku klášternjho zádušnj fond založiti zameyšlj, uznáwá se lid předce tjmto nařjenjm býti uraženým, zvláště tau přjčinau, poněwadž od wyznawačů giné wjry pocházej. — Řekowé nechť na tato stáda ničeho podáwati.

Z Londýna. Geden ze zdegšjch časopisů

prawj, že gístý koráb, kterýž k 500 model z anglických fabrik w nákladu swém má, by gimi w ludii obchod wedl, také dwa anglikánské missionáře weze, kteří ctilite práwě těchto model w oné kragině ku křesťanstwj obrátiti chtěgj. — Angličané zasjlagj biblj, missionáře s ženami, dětmi i modlami pospolu do Indie! — W prawdě! u nich promysl i snášeliwost na neyvyššj stupeň wystaupily. Kézby se gen mezi oněmi missionáři nepřitel moudloslužby, něgaký mladý Abraham, nenacházeli sic tito Penátowé neostogj! (Z časopisu Sion.)

Z Řjma. *) List z Teheránu w Persii k řjmské propagandě psaný wyprawuge wjtězstwj, gakého tamněšj katoličtj missionáři nad armenským biskupem, rozkolnjkem, dosáhli. Byli totiž od rozkolnického biskupa u neyvyššjho sudjho obžalowáni, že prý Ormjny k pozdwiženj proti patriarchowi popuzugj, a sice tjm, že w kázanj řjmskému biskupu neyvyššj nade všemi křesťany moc přičjtagj. Uložen byl den k porownánj té pře, a sešli se na saud osoby tyto: Rozkolnický biskup ormjnský se swým duchowenstwem a walným zástupem, dwa katoličtj missionáři s nowoobráceným mládencem perským, as 18 let starým, a konečně i giné osoby, genž ze zwědawosti se tam odebraly, chtjce widěti, gaký as konec křesťanská tato pře wezme. Když se ormjnský biskup giž do wůle nestydatě byl nahulá-

*) Redakcj zawedla si dopisowánj z Řjma s tamnjm německým kazatelem u slawného wystaustwj rakauského, dostogným panem Felixem Ehrenhöfrem, od kterého gak rozličná pogeďnánj, tak též i zpráwy pro Oznamowatele obdržowati bude.

kal a naspjľal, nač ale saudce nedbal, přikročilo se k žalobě samé, po kteréž wolno bylo missionářům se osprawedlniti. — Měli k tomu konci ewangelium perským gazykem wyložené před rukama; mladý Peršan, otewřew kapitolu poslednj swatého Jana, podal saudcům k čjtánj. Geden saudce napřed sám potichmo přečta, poručil ginému nižšjmu auřednjku, aby na hlas četl. — Po té tázal se biskupa a wznešenějšjch z geho komonstwa, cože znamenagj slowa, gichž Kristus při udělowánj gistého auřadu swatému Petrowi prawil: Pasiž owce mé, pasиж beránky mé. Doslovnj toliko wýklad, gaký biskup rozkolnický se swým duchowenstwem o tomto textu podal, rozesmál saudce i všech ostatnjch Peršanů, a polil žalobnjky takowau hanbau, že se neosmělili ani slowa wjce promluwiti. Sudj pak sám wyložil smysl toho slowa takto: Pasenj owčiček, gež Kristus Petrowi poraučj, nemůž doslovně býti rozuměno; neboť Kristus takowých zwjřat neměl; a pročež musj slyšáno býti na zwláštnj moc a wážnořt, která Petrowi nade všemi křesťany, genž se slowem „owce“ rozuměgj, dána byla. Že však papežowé Řjmštj nástupcowé 'gsau Petrowi, co giného odtud bráno býti může, než že následugj po něm w moci a wládě? To když dopowěděl saudce, všickni Peršané přjtomnj dali se do křiku: „Ano, ano a neginák!“ wolagjce. Rozsudek pak, gakž snadno se bylo nadjti, wynešen byl w prospěch missionářům. Tak zwjtěžil zdrowý rozum nekřesťanských Peršanů nad slepau potřebilostj rozkolnických Ormjnů, uznáwagjcech, že všickni křesťané gen tomu gsau podrobeni, genž od Krista tu moc má, gako neywyššj pastýř pářti celé stádo wěřjcech, beránky totiž a owce, pastýře a wěřjce.

Zpráva o missionárstwj na hoře Libanonské.

Léta 1830 byli od generála towaryšstwa Ježšowa tři jesuité co missionáři do okolj hory Libanonské posláni. Gména gegich gsau : P. *Riccadonna* (Španiel), P. *Planchet* (Francauz) a fráter *Henze*. Na konec téhož léta z Janowa se odebrali.

Hned z počátku cesty náramné se naskytowaly překážky, a děwětkrát hrozila jim baře na moři lod' potopiti; než po každé wyswobodila je mocná ruka Božj. Poslěz pomocj Swrchowaného mjsta swého došedše, všudy gen nauzi, bjdu a chudobu widěli, tjm však nikoli od apoštolstwj zastráiti se nedagjce. Pjše P. *Riccadonna* w listu, gehož nápis „Syrie Bekfaja, provincie Al-katekská, 24. Listopadu 1833. w tato slova: Posud gako u abecedy gsme byli w missionárstwj, na welké djlo, k němuž nás Hospodin powolal, toliko se připrawugjce. I protož wraucně gsme se modljwali k Bohu, aby nám w těžkém podniknutj swého požechnánj uděliti ráčil; pilně při tom gazyku národnjmu se učjce, a powahu, mrawy, způsoby, bludy i neprawosti, rozličné sekty, náboženstwj a jiné okolnosti téhož národu zpytugjce a skaumagjce.

Než, giž nastal čas, kdež Pán swých wolá do práce; i ačkoliw toliko dwa gsme byli kněžj, nicméně ochotně gsme se zabrali do vyučowánj, všudy sláwu Božj magjce na zřeteli. Winice walná, ale dělnjků málo. Den nestačil, musili gsme až do noci lid tento newědomý vyučowati neustále. I katoljkům musili gsme články wjry wyswětlowati; neboť byli we swém náboženstwj tak zanedbalj, že

mnozij z nich bez rozpakowánj k mahometánstwj přestaupili. Pak nám stáli kacjři a rozkolnjci w cestě; i těch sobě nakloniti a do lůna cjrkwě přiwěsti powinnost naše žádala. K tomu však i weliké snahy, trpěliwosti, opatrnosti, setrwalosti a důwěry w Boha gest potřebj. Šeykové a Beğové a ginj páni wznešenj přicházjwagj nás widět a poslauchat. A sotwa že gsme gednoho uspokogili, giž posílá druhý pro nás koně, abychom ho nawštjwili.

P. Planchet nedáwno hlásal sw. ewangelium w Bayrutu, Bchaundaunu, Blateru a giných mjstech, kde skoro sami newěřcj se nacházegj, a byli přede všickni welice pohnuti. Mnozij se giž obrátili. Nenj tomu dáwno, co i Šeyka Aabda el Maleka nawštjwil. Tento, gak powěšť prawj, přeprchliwý pohan geště minulý rok odpowědným katoljků byl nepřjtelem. Missionář začal o náboženstwj mluwiti, wykládal mu naše učenj, wywracowal námjtky geho, a nepřestal, až ho o prawdě přesvědčil. Čhtěl missionář i děti křtjti, gichž matky sauložnice gsau Šeykowsy; ale toho Šeyk nedopustil, toliko saukromj, aby se to stalo, přiwolil.

Bůh žehná zwláštnjm způsobem práci naši. P. Planchet rozprávj nynj s takowau snadnostj a plynlostj, až se tomu všickni missionáři diwj. A skutečně gest to gako zázrak; neboť mnozij genž 18, 20 i 30 let zde stráwili, neuměgj gazyk tak dokonale. Gest k tomu wjce potřebj nežli pauhé grammatiky a slownjku; potřebj k tomu obcowánj s Araby, horliwosti, trpěliwosti a častého modlenj k Bohu. My nynj gsme gak pocestnj na weřegně silnici bez domowa, beze všeho pohodlj, skoro i bez

šalstwa a pokrmu. Kus wydutého dřeva gest mau lžicj, a mjsto sklenice mám kus zwjřecj kůže. Gedinká hljněná nádoba slaužj nám za náčinj pro všeco gjdlo a pitj. Něco reyže a arabského chleba gest mŭg každodennj pokrm, lečže někdy gako pro změnu hned chleba, hned reyže se mi nedostává. Wodu toliko pigi, od wjna pro zdawj docela se zdržugi. Z toho se giž sám ostatnjho domysljte.

Stawěj nám nynj dvě residencj. Gedna na rowinách mezi Balbekem a Bkau gmenowati se bude residencj swatého srdce Ježšowa, druhá u Bekfaje zaswěcena gest swatému Františku Regis. Prozatjm u maronitského sedláka w komůrce všemu powětřj a slotě wystawené zůstávám, a w komůrce té ničeho nenj, krom slámy a hnoge; a bydljme w nj gá, frater Henze, geden mládenec maronitský, třj rozkolnjci a arabský kůň; my všickni wedlé sebe na zemi ljháme. Za dne pomáháme těm lidem u stawenj našj residencj, a za nočnj doby posilňuge se duše gegich mým wyučovánjm. Geden z rozkolnjků giž se zkatoličil, ostatnj dwa též na tom gsau. Emir Khaidar Kaid — Beih nabjdl se mjsto mi dáti we swém zimnjm palácu, kdebych zůstawal, gá se však za důležitau přjčinau poděkowal.

P. Planchet w opuštěných rowinách mezi Balbekem a Bkau působj mnoho dobrého. Karawany tudy táhnaucj často až podiwné o něm wyprawugi věci. Však býwá ubohý mnohdykráte wšj potrawy prost a prázen. Stawj si nynj dům a musj sám dělati, aby i giných powzbudil k práci. W kraginách Al-Mallaka a Bkaa gest on gedinký lékař.

Wsiickni kněmu se utjkagj, křesťané, beduinowé, newěřjcy a kočugjcy Arabowé. Lékař však, pomáhati-li chce, potřebuge léků, těch však obyčejně tu scházj.

Znamenitá wěc, že kamenj, z něhož naše residencj swatého srdce Ježšowa se stawj, wzato gest ze staré mešity. Moslemjnowé z počátku si toho nepowšjmli, a když tomu pozděgi zabrániti nemohli, dal zámožný přítel náš na dwanácti welblaudch tolik kamenj dowážeti, co potřebj bylo kzewnitřnj straně téhož stawenj. Celá residencj má toliko tři pokogjčky při zemi a malý ambjtek. Nedáwno gsem nawštjwil P. Plancheta. Celý den stráwil w práci kspasenj opuštěných dušiček, a giž zapadalo slunce, co geště do ust nic newzal, a to za přirozenau příčinau, že totiž nic kgjdlu neměl. Před několika měsjci propůgčil se P. Planchet wybradně nemocným k obsluhowánj. Zuřila tam nemoc na způsob Cholery, tam *Ava Affar* nazwané, genž mnoho lidstwa zachwátila. Bjdný, až přebjdný byl staw Arabůw. P. Planchet mi wyprawowal, že častokráte rodiny nalezal, kde wšeckostonalo, a giž giž unjrali tak, že ani druh druhu pomoci nemohl. On sám tau nemocj byl poražen na lůzko, však wzaw pro počišťenj, za dwa dny se zase uzdrawil. Zagisté přemnoho gest w tom missionárstwj snášeti, djlem pro nedostatek pokrmu, djlem pro rozličné sekty tam se nalezagjcy, a konečně i tjm, že mnoho karawan tamludy táhne.

My toliko ochranau Božj život hágjme. Komu gsme byli poručeni, málo se nás ugal. Abyby se byl ugal; předce mnohoť bychom byli musili snášeti; neboť Arabowé o tom, co Ěwropčan potřebuge, nemagj ani pomyšlenj. Člowěk musj

sám tyto těžkosti snášeti a zkusiti, chce-li wěděti, gak drahé a sladké gsau tomu, kdo pewnau wůli má, Ježjšowi wždy wíce a wíce se podobati. W poslednj čas obzwlášťe a patrně gsme widěli opatrownau ruku Božj.

Leč musjm Wás předce o gakausi pomoc žádati. Předně gen o to prosjm, aby gste nám z Wašj zakristie a ze šatstwa toliko to poslali, čeho wíce nepotřebujete. Co wy zahazugete, bude nám skwostnostj a šperkem. Klubko nitj, ducet knoflíků a několik gehel budau nám wzácný dárek; neboť musjme celé měsíce roztrhaně choditi, ani gehel nemagjce na spráwu. Můžete-li nám knihu o hospodárstwj, o řemesle neb něgakém uměnj gednagjcj poslati, welmi milá nám bude; neboť wznešeněgšj w lidu chtěgj wždy od nás něgaké užitečné věci se naučiti, a činjme-li gim k wůli, tjm náchylněgšj ucho nám poskytugj u wyučowánj wjry křesťanské.

Modlete se za mne a i giným mne poraučegte, aby i oni za mne se modlili tjm aumyslem, aby Bůh zatwřelá srdce Drusů, rozkolnjků a Mahometanů proniknul a oblomil, gichž obraceti na wjru, w božskau pomoc spoléhagjce, počjname.

Dobročinnost duchowenstwa belgického.

Za našich časů mnozj wšecku swau sjlu gen na to wynakládagj, by duchowenstwo zlehčili a potupili, nic na dobroděgnost náboženstwj a kněžstwa nedbagjce. Gakáto slepota a newděčnost! Náboženstwj křesťanské zawádělo špitály — tato útočiště sirotkůw, churawcůw a opuštěných; náboženstwj křesťanské koná až posawád tyto skut-

ky lásky pohanstvu docela neznámé. Než, kdo napomáhá křesťanskému náboženství v milosrdných těchto skutečích? Nenj-li právě toto od mnohých tak nenáviděné duchovenstvo? Ano duchovenstvo to gest, genž až posud nezapomnělo na swaté své powolání, na powinnosti k bližnjmu, chudým totiž pomáhati, starobu potěšowati, mládež vyučowati, bolest a strast umenšowati, slowem, býti ochráncem a vůdcem mrawnosti a dušewnj blaženosti. Důkaz toho nalezáme we všech zemjch, kde duchovenstvo geště gakési požjwá mocnosti; my to widjme zvláště w Belgii. Dennjk této země swěděj o tom patrně, wypočtjagjc milosrdných ústawů, genž za nedáwného času w gedinké kragině, we Flandřjch, byly založeny. O školách, kde se mládež zdarma vyučuje, pro uwarowání wšj obšjrnosti, ani zmjnkj nečinj. Netoliko w městech, ale i we wesnicjch nalezagj se takowj ústawowé. Dennjk gen gako powrchně zmjňuje se o Pánu *Triestowi*, gentském kanownjku, gehož ústaw gediné wtéto diocesj giž gedenáct mužských a čtwe-ro ženských gednot náboženských počjtá. P. *Triest* náležj k oněm mužům znamenitým, gichž prozřetelnost k wywedenj neobyčegných děl zwolila.

W městě *Courtrai* nalezá se ústaw panj *Goethalsowé* pro staré panj; w *Yperně* špitál sw. Josefa pro obstarlé a churawé panj. Tento ústaw před málo léty panem *Wullepitem*, swatojakubským farářem, giž nebožtjkem, byl zřjzen, gehož gméno až posud se tam welebj. W *Rouleru* (Roulers) nacházj se špitál pro staré lidi obogjho pohlawj wedenjm páně *Nachtergaela*, seminárnjho dozorce. W *Iseghemu* nynj se zakládá špitál pro chudé giž letité osoby obogjho pohlawj. W *Ingelmünstru* špitál

na způsob Roulerského gest zřízen; sestry tam posluhujcý mimo to i mládež ve škole zdarma uč. W *Meulebeku* gest wzorný špitál. *Moorslede* gest díky powinnována swému milosrdnému faráři *Verhelstowi* za mužský špitál. W *Lendeledi* wynaložil farář *Beir* skoro všecko swé gměnj na *wystawenj* slawné školy; chudátka tam negen duchownjho ale i tělesného požjwagj pokrmu. We *Wäreghemě* nalezá se pěkný špitál; w *Bellegheemu* též gest špitál pro obogj pohlawj wedenj páně kanownjka *Van Crombrugge*. Právě se začíná stawěti w *Marku* špitál pro obogj pohlawj. Též i w *Ghistelu* se stawj špitál. Nádherná nemocnice *Lichteruelská* pro obogj pohlawj brzo se giž dostawj; toto stawenj genom *zbořem sester sw. Vincence* gest přewýšeno; neboť tam se i škola zastává. *Zboru sester sw. Vincence* půwodcem zase gen tamněgšj farář gest, *pan z Hooghe*, který welikau část swé mohowitosti na to wynaložil. W *Ardogi* právě se chystagj kstawenj špitálu.

My opětugeme, že to všecko gen o gedné kragině platj; dennjk, z něhož tyto zpráwy gsme wyňali, připowjdá i o giných kraginách takowá nawěštj dáwati.

Dne 24. Čerwna 1834, o slawnosti sw. Jana Křtitele, gakožto památnj den posvěcenj chrámu Páně w Manetjně, městě plzenského krage, přigata byla rodina Marka Fišelise Israelity skrze swátost křtu wlůno katolické cjrkwě. Negen Markus Fišelis, wrchnostenský lékař panstwj Manetjnského, Rábštýnského a Preytenšteynského, ale i geho manželka Rosália, gakož i třináctiletý, na c. k. gymná-

sium w Plzni studugjcj synek Sigmund a čtyři dce-
ry, wůbec sedm osob pokřtěno bylo. Poněwadž
wtéto osadě pro skrownost rodin Israelských ge-
ště nikdý křest Israelitů wjdán nebyl, protož ze
wšech stran se nábožný lid w počtu přehogném od
samého rána shromáždil.

K dewáté hodině mezi střelbau z moždjřů a
zwukem trub a bubnů přiwjtán byl wysoce uro-
zený pl. titl. dědičný Pán Jan z hrabat Lažanských,
c. k. kragšký kommissar beraunského krage, z Prey-
tenšteyna, gakožto dožádaný kmotr této rodiny —
genž se shromážděnými auřednjky toho panstwj pro
tuto židowskau rodinu do vlastnjho domu dogjti
a w průwodu slawném do chrámu Páně gi dopro-
woditi sobě obljbil.

U dweřj chrámowých k tomu obřadu od dě-
kanského administrátora, weleb. P. Josefa Šturma,
dožádaný weledůstogný P. Vincenc Aloys Rochlic,
slawné arcibiskupské konsistoře rada, vikář a do-
hlžitel škol národnjch okrsku Taužetjnského a fa-
rář w Nectinách — při hogném počtu shromáždě-
ného okolnjho duchowenstwa předepsané obřady
křtu sw. konati počal.

Wážné konánj důstogného P. vikáře — pohled
na těchto sedm po křtu sw. wraucně taužjcjch o-
sob rozličného věku a pohlawj, pozdwjhly srdce
wšech přítomných a wylauidily hognost slz; geště
wjce rozčjleno bylo celé shromážděnj, když wele-
bné posluhugjcj duchowenstwo uwádělo těch sedm
gedné rodiny audů do swatyně před ozdobený ol-
tář hlawnj sw. Jana Křtitele, kdežto na zemi pro-
stření djky slzawé Bohu wzdáwali a napotom po-
křtěni byli.

Wšak i u wděčných slzách splýwala negen ta-

to oblažená rodina, ale i množstwj shromážděných křesťanů, když tyto w lůno katolické cirkwe přigati, giž řádně oddáni a 19 let w neywětšj swornosti obcugjey manželé sňatek swůg dle obřadu w Olomaučké dioecesj uwedeného, co swátost katolické cirkwe, u přítomnosti radostně na ně hledjcyh djtek, žehnati widěli.

Napotom držel welebný a pro swau výmluwnost slowutný P. Josef Šturm, tamnjho děkanstwj administrátor, genž drahný čas w učenj sw. náboženstwj tuto rodinu vyučowal, této slawnosti přiměřenau, gádrnau řeč duchownj, tak že zasjlatel newj, zdaž důkladněgi čili srdečněgi hlásal.

Následowaly slawné služby Božj s dobře zřjzenau hudbau od prwé gmenowaného pana vikáře Taužetjnského, kdežto při přigjmánj kněžském tito dospělegšj nowj audowé cirkwe neyswětěgšj swátost oltárnj s patrnau nábožnostj přigali.

Z Řjma. (Dle Times od 4ho Srpna). Psanj pana Luigi Giustiniani, doktora bohoslowj w Řjmě, vydané při udalosti, když anğlická komora w Londýně nawrženj zawrhla, by wyznawači giných náboženstwj na universitách anğlických za doktory woleni býti mohli.

„Saudjm s auplnau přeswědčenostj, že mnozj čtenáři rádi zpráwy z Řjma uslyšj, gež tuto za tau přjčinau kladu, že anğličtj ginowěřej od národnjch universit wylaučení býwagj.

Naproti tomu mohu gistiti, že w Řjmě wšickni we wšem uměnj doktorát obdržeti mohau, kde gim ho třeba, by katoljky se stali, neb na gisté články wjry přísáhali.

Gediná wýmjnka, které se podrobiti musj, gest: od swého nekatolického wyslanstwj se wykázati, že službám Božjm swého wyznánj každau neděli přítomni byli.

Gá gsem Řjman, a měl gsem potěšenj studowati s Egypčany, Řeky a Židy w Řjmském kollegium, Sapienza di Roma. Z nás žádný neuvažowal, kdo Řek neb Žid; nobrž byli gsme všickni — gen studugjcj. Swatý Otec, Papež, nebogj se toho neymenšjho, žebychom se Židy, Řeky aneb Barbary stali, a nám žádnému neřipadlo nutiti ginák wěřejch do cjrkw katolické.

Gestli také swatý otec některých cizjch z papežských universit wykázal, k tomu přinucena se měl tjm, že se mu do státnjch záležitostj mjchali.“

Tak se koná tolerancj w Řjmě, ale ne w Londýně! —

Z Řjma, 24ho Čerwence. — Staré přjslowj Řjmanů, že když geden kardinál umře, w tom samém roce i třj ginjumjragj, letos se giž vyplnilo. A sice w měsici Kwětnu zemřel kardinál Capelloti; na začátku tohoto měsjece kardinál Frosini, a 20ho tohoto kardinál Palota.

Z Bayrutu, 26ho Dubna. — Cestugjcj Angličan byl při letošnj slawnosti zeleného čtwrtku w Jerusalemě, w chrámu Páně Božjho hrobu, kde k nemalému podiwenj katolické kněžstwo řehole sw. Františka, kterým ten chrám patřj, od wogáků Ibrahýna Bašete obstaupené widěl. — Musiliř gich totiž před násiljm a wztekem starowěrců řeckého náboženstwj chrániti, kteřj před tjm dnem, ozbrogeni holemi, kamenjm a noži ge přepadli, by gim w pobožnosti překazili, a gich z toho sw. mj-

sta wytiskli. — Tak musj nynj pohau Turek, gindy křesťanstwa auhlawnj nepřitel, ubohých katoljků před ukrutenstwjm gegich křesťanských bratřj chrániti!

Ibrahým Baše ponawštjwil w Nazaretě chrám Gesliček, kde pod oltářem mjsto narozenj Páně se ukazuge; prohlížel geg suctiwau pozornostj, diwě se skwostnosti rauch a giných darů ewropegských knjžat; což prý wše bohatstwj w Mekce při hrobě Mohametowě přewyšuge. Wšem klášterům připowěděl ochranu a sprawedlnost.

Když proti wladaři Nazaretskému powstala stjžnost, že gen za gedem měsje poddané w danich o 2000 piastrů přetáhl, odeslal ho do Jean d' Akru na ģalege, by w pautech kameny nosil. Tauto přjsnostj ale urazil stranu wladařowu, kterážto ze msty, a že Ibrahým na wognu branja placenj danj gako w Egyptě uwesti usilowal, celau kraĝinu Jerusalémskau, Betlemskau, Hebronskau, Samarj a Galilegi až k horám Libanonským a k Damašku, hlawnjmu městu Syrskému, zbauřil; w Jerusalémě ho zaskočili, a mnoho wogska mu pobiwše, pozdwjženj toto na wše strany rozšjřili. — Wšak wogenská sjla Ibrahýmowa porazila odbognjky; a když Ibrahým mjrněgi na mjstě přjsnosti s přemoženými nakládati počal, a otec geho Mehmed Ali z Egypta nowau sjlu sám mu přes moře přiwedl, nawrátilo se wše zase k podrobenosti a pokogi.

Staw katolické cjrkwě w králowstwj Českém
w r o c e 1833.

Ku katolické cjrkwě se nawrátilo	207
Židů do katolické cjrkwě pokřtěno bylo . .	27

W summě 234

Od katolické cirkwe odpadlo 52

Rozmnožila se tedy kat. cirk. w min. r. o 182 duše.

Z Prahy. Na neyvyššj cjs. král. potvrzenj wysoce důstogného pána Archidiakona metropolitánského chrámu Páně u sw. Wjta, pana Jana Medljna za Probošta, a wysoce důstogného pána skolastika národnjch škol arcidioecesj pražské pana Františka Pöllnera, za děkana wysoce důstogné wždy wěrné kapitoly pražské, nasledowalo po držených probatikách wolenj nowého kanownjka a nedělnjho německého kazatele, na kterau důstognost dne 20ho Srpna b. r. zwolen byl důstogný pan Wogtěch Čech, doktorátu theol. kandidát, arcibiskupský Vikář, konsistornj rada a dozorce škol okrsku Hroznětjnského, buděgowický biskupský notář, farář w Cetlicjch blíž Karlowých Warů, který dne 9ho Zářj slawnau instalacj arcibiskupské wždy wěrné kapitole přiwtělen byl.

Dne 13 Zářj potkalo město Blatnu, w Práchen-ském kragi, hrozné neštěstj, že 170 domů wzniklým ohněm popelem lehlo, a 190 rodin na mizinu přišlo. Kostel ale byl až na věž, w které krásné zwony se rozlily a dwa wogáky zabily, zachráněn. Žiwel ten dotknul se i děkanstwj, tamnjho d. p. Vikáře Karla Trnky, který gak přjbytek swého nepřjtomného kaplana w nebezpečenstwj widěl, geho nábytek zachrániti hleděl; tjm ale o swau vlastnj magetnost starati se opozdil, a tak nemoha zmáhagjcj se zhaubu wjce stawiti, sám o wše swé

wlastnj gměnj přišel. — Pro tento šlechetný čin tohoto šlechetného muže tuto zprávu zde — ale bez všeho dálšjho vychwalovánj klademe, gešto srdce každého čtaucjho neyzaslaužilějš samo mu dá pochwalu.

Ú m r t j.

Z O s e k u, Dne 3ho Srpna b. r. zesnul w Pánu w Karlowých Wařjch wys. důstogný Pán, pan Jan Chrysostom Astmann, Cistercienské řehole, kláštera Oseckého w kragi Litoměřickém Opat, řehole generálnj vikář, prelát w králowstwj Českém, člen národnjho Museum, ústawu hluchoněmých, přátel zwelebenj kostelnj hudby, a powzbuzenj k vzdělánj promyslu w Čechách, po dlauhé nemoci mrtwicj gsa raněn, w 60tém roce wěku swého. Z Mostu rodič, w studiich znamenitý, byl roku 1793 do řádu přigat, a r. 1799 na kněžstwj posvěcen; r. 1807 za tagemnjka učeného pana Opata Venusi powolán, pak r. 1809 za prefekta cjs. král. gymn. w Chomutowě předstawen, a r. 1823 za Opata zwolen. Při wyššjch auřadech swých rozwinul hognau učenost we wědách botaniky, mineralogie, lučby, fysiky a mechaniky, tak gakž i zralau známostj w hospodárském uměnj klášteru swému welice prospěl. Přigma wrchnj řizenj kláštera w létech nepřjzniwých, musil tu nésti mnohé břjmě zimy i horka. Tjm se stalo zdawjgeho chatrné, a přinutilo ho kužjwánj léků w pitj karlowarské vody, kde ho w den swrchu dotčený smrt překwapila. Dne 8ho Srpna byl w klášteře Oseckém opatským bratřjmswým přiložen, — budiž mu oslawenj nebeské!

Zpráva o tomto časopisu.

Mimo nadánj rozmnožil se letošního roku počet panů Odbíratelů časopisu našeho tak hogně, že gsme ani dewjti sty wýtisků newystačili. Tato potěšitedlná udalost welj nám naše pozwánj ku předplacenj na přjštj rok záhy učiniti; a o brzké předplacenj požádati, aby se tudy počet wýtisků ustanowili mohl. Časopis ten w témž způsobě gako až posud, i přjštj rok vycházeti bude. Předplácj se opět toliko 2 zl. stř. na celý rok. Kdoby však geště 1 zl. stř. přiložiti chtěli, mohau se třemi zlatými stř. na neybližšj poště předplatiti, odkudž i Časopis čtyřikráte do roka beze všeho giného přjplatku, neyrychlegi dostáwati budau,

Kdoby všech sedm ročnjch běhů *w konsistornjm kanceláři* sobě obgednal, obdržj ge za 10 zl. stř.

Bychom pp. Odbíratelům w Praze a w okolj lépe poslaužiti mohli, oznamugeme tjmto, že i provisor knžecjho arcibiskupského semináře, p. Antonjn Rispler, předplacenj přigjmá.

Redakcj.

O m y l y.

W poznamenánj Ilho letošnjho swazku : Pogednánj došla pod čjslem 14tým či takto : Frayssinous, biskup, almužnjik krále Franc. Karla Xho o spasilnosti cjrkwé katolické. Od F. Buriánka.

W tomto swazku, na stránce 352, w Poznamenánj, w 8mém řádku postav mjsto Zschokke přjgměnj „Keller.“

Na stránce 360 či:

השרש הי"ד הוא שיהיה זמן התחייה בזמן קבוץ הגליות או
קרוב אליו:

Na stránce 360 a 361.

על שכר הנפשות או לפי שהם (החרדים) עתידים לחיות
בתחיית המתים לימות המשיח:

Na stránce 361.

אומרים כי התועלת היא שיבא המשיח ויחיה המתים:

Liternj spráwa.

W kněžecj arcibiskupské knihtiskárně se přigimá předplacenj 2 zl. stř. na prwnj djl následugj-
cjhо paterodjlnjho spisu :

CHRISTKATHOLISCHE LITURGIEK,

zunächst zur Ausübung für Pfarrer und Kapläne des Weltpriesterstandes in der abendländischen Kirche, mit Berücksichtigung der in den österreichischen Staaten, dem Königreiche Böhmen und der leitmeritzer Diözese insbesondere, über die katholische Liturgie bestehenden Verordnungen;

kterýžto djl i ten zwláštnj názew má :

Vorschule zur christkatholischen Liturgik u. s. w.

Obsah paragrafů udává přiložený zde arch.

Liturgické studium zjšká za našich dnů čju dále tjm wjce milownjků, což mezi ginými k rado-
sti dokazuje, že nábožný a cjrkewnj duch se zná-
há. Z té přjčiny očekáwati se dá, že na ohláše-
ném spisu tjm wětšjho podjlu bráti se bude, geli-
kož zwláště k tomu směřuge, aby se dostatečně wy-
swětlilo, co spasitelného wyznamenáwagj nyněgšj
ustanowenj a konánj při službách božjch w cjrkwí
katolické, a tak aby se laskawý čtenář na takowé
stanowiště uwedl, z gakéhožby bohatost a z wětšjho
djlů podiwnu hodného ducha gich přehljdnauti a
proniknauti mohl. Poněwadž djlo toto s theoreti-
ckau zewrubnostj gakož i s práwě praktickým smě-
rem u všestranného použitj staršj i nowěgšj sem
náležegicj literatury psáno gest: tedy bude kato-
lickým duchownjm pro gegich liturgický úřad, a

wzdělaným laikům co rukověl neyzanjmawěgšjch
předmětů katolického kultu stegně milá a žádaná.

Lhůta předplacenj w přiloženém archu udaná
a až do konce Prosince b. r. ustanowená, prodlu-
žuge se pro vzdáleněgšj PT. pp. předplatitele až
do konce Března budaucjho roku.

W Praze dne 20ho Zařj 1834.